

Ì Î Í ÑÏ ÈÛÍ Í ÝÝÈÒÒÝÉ Í ÈÉÃÝÌ
ÔÏ ĐÓÌ

“Ì ÀÈ ÀÆ ÀÕÓÉÄ Ò^aĐ, ÇÀÑÃÈÉÍ
- - ĐÝÃ”

ÁÏ ÄËÏ ÑÛÍ ÑÓÄÆÃÄÁÍ Û ÒÀÉÈÁÍ

Óëààí áààòàđ òìò

2004

Ì Î Í ÑÏ ÈÛÍ Í ÝÝÈÒÒÝÉ Í ÈÉÃÝÌ
ÔÎ ÐÓÌ

“Ì ÀÈ ÀÆ ÀÕÓÉÄ Ò^a Ð ÇÀÑÃÈÉÍ
- - ÐÝÃ”

ÑÝÄÃÝÝÐ Ñ - ÉÖÝÒÃÝÑÝÍ ÁÎ ÄËÎ ÑÛÍ ÑÓÄÈÄÄÄÍ Û
ÀÆÈÛÍ ÝÕÑÈÉÍ ÒÀÉÈÄÍ

Ã; éöýòãýã÷:

Á.Ýðäýí ýáààòàð (áîäëîãûí ñóäèàà÷)

Ç°âë°õ:

Äàâèä Äàéàð

Óèààí áààòàð òîò
2003-2004

ãããõçç çî ðèëãî áóñ, òãã õóããõããî ù òîãîðòîé çðãýæëýëä öýðýãæëõ áçòýý÷ çëë àæëëãããã, °°ð°ð öýëáýë ýõñëéí çî ðèëãî áóñ, òðò çàî ùí àýí áëëýý¹.

ÑÝÐÃÝÝÕ - - ?, ÝÐ×ÈÌ Æ - - ËÝÕ - - ? : *ÀÑÓÓÃËÛÁ ÍÍ ×ÒÍ Ë ÒÀËËÃÕ ÆÐÃÃ ÇÀÌ*

Çãð çýýëä òëëæëõ ýóíëé æëççãýã òëñ, òîðòîîëëùí °í ÷èã ààëñàí ì àë ñçðýã, áóñãã ò°ð°í àëëá °í ÷ òóãü÷èã ì ýðýýð ì ýããýë, ñàí àëëí àæ àðóéí àèççãã áíëíí òóóëèð òîãòîîîî ì ýð áçòëë òçì ççñò òóãããì òãðããí ààð ò°ã°ã òîðòîîëëùã áçðì °ñ°í òãëñàí áëëýý. Õãðàì ñàèòàé ì ü, áí àëí àí, çî ðèòóóéãèðãçé òãðàì ýããããñàí ýíý çéë ýãò ì àëùí °í ÷ è°ëëéí öýëáýðëëã °ð÷-èëíí °ñ °ð òçìã òãðããããæ ì ýðýããýçòó ò°ãæëëéí ýðëýë, ãýãèëëãã ì àë àæ àðóéí ò°ãæëëã àã÷ðãããçé ãýðýã òëëñãýòãçé þì. Õóãëéí °í ÷ èã òëëæñýíýñ òîéò ì àë àæ àðóéí çéëããýðýëã °í ÷ è°ã÷ã°ñ áíëíí çãñãëéí àãçãð, òãí àëã÷èãã÷ããñ ò°ð°íã° ìðóóèæ, ò°ãæëëéí ñããðãèð, òîðòîîëëùã áóððóóèãð àðãã öýì æýý öýðýãæñýí áçé.

Õãðéí òëñ ìðì ùòîî ò°ãæëëã ççéçòýãæ ààëñàí ì ééãýì-ýãëéí çãñãëéí ÷òãè òóãü ì ýí ýð áíëí ò ýëñí ìðòùí ÷ èã àãðéí æãã áçòëë ççðãýñýý “áí àèæèðñàí” ì àë àæ àðóéã àãðñàí òîîî ù °ð÷-è°èò áíëí ò ì àë ñçðãëéí òîî òîëãíëéí °ñ°èòã ñýðãýë òãíãñàí °í ÷ è°ã÷èã, ò°ð, çãñãã, òãí àëãèãã÷èã ì àë àæ àðóé ì ü òðüã °í ì ° ààéããããçé òðì ççì ò°ãæëëã ààéããã ì ýðýýð ò°ñ°èñ°í ì ü òîæì ì ì ì òèíããñíí áçé áëëýý. Ì àëùã òóãëéí °í ÷ èã áçðì °ñ°í òëëæççéæ “ýçýíã ì ü ì éðòóóëñí àãð” áçò ççéë áíëæ áçòýð, áçòýæ áóé ì ýðýýð ì ééãíæ, ò°ñ°èæ ààëñàí ì ü áóððóãããð ýðýýýý. Õ°ã°ã ýãòóðãè ýí ýããýí, ì ééãí ééí ãñóóãè òóðòããñàí ùã °í ì ° ì ééãí ééí çð òðèèã öýì ýý ì ýð òãýã çççæ, “çãð çýýëëé” àðãã çàì àãð òëëããýðýð ãýñýí òãí àèãèãã÷èã ò°ð°íã° òãýæ ççñýí ì ü òóñùã ýñ ì éíã. ° ì ° òîãòîéòîîî ì çãã ì àë àæ àðóéã ò°ðééí ãýì æýã ì ýýýã ÷òãè ààëñàí ì ü çì ýí ýý ÷ òóñ ñàèããðùí ò°ãæëëéí òçðñýí òçãèãíã òããããèãð, òããèèã òéì àðéòéãð àðãã çàì àãð òãí àãòùí ìðìã áí àëí àí áçé òóãü÷èã, òðããèççé °í ÷ è°ã÷èéí òãðãèããì àæëëãããããì ù òéì àãñ áçòýñýí áçòìéëã ñçéòãýæ ò°ã°ã àæ àðóé, òççìéé áíòîð ì àë àæ àðóéã àè èã àðããòããñàí àæ àðóéí öýëáýðò ìðòîé ì ü òóðããñàí áëëýý. Çì ééã ýãççýý æãèùí ì ýã òãðñàí ãýæ ì ýí ì ì æ ì ýðýð áíëëí.

Ãýñýí ÷ °íã°ðñ°í 10 àãðóé æëëã ì àë÷èã òóãëéí °í ÷ ò°í áíëæ çãð çýýëëéí ÷ àíãã òãòóó òóóëëéí áíð àæ àðóé ýðéýð òàèããð çîðéò òóðèãããã ñóóñàí ò°ãééãçé àðéëæããì ù áíëíí òîãòîîðòîé ò°ãæëëéí çì ãýñ ñóóðüãçéãýýð òóãëéí àèççì ãñ ýðéýð ì ü ì àéãããðãçé áíëí òüã ñççéëé 3-4 æëëëéí àáí, çóã òãòóó ì ééãòóóèæ, çîðéò ñòðããì æ °ãè°. Ì àë àæ àðóéã ýð÷èì æççéýòééí òóéã þóí ù °í ì ° çîðëñãçé, òãããçé àããì ùí ì °ðéè°ñ òãðããð ààéããè ì ü ì ýýýã áóóðñàí, ç°ãð°í àëíëíãèéí áóñ, òãðéí ýãëéí çãñãëéí ñòðãòãèè, òàèòéèèãð òîî òîëãíëéí °ñ°èò ì ü çîðéòóóéããããæ, àèççì ñèéí çî ðèèã, òëéãèëéí àããóó ýðýð öýðýãòýýã àãããæ çéëããýðýë ì ü òîî, ÷ àí àðùí òóãüã çîðéòóóéããããì ýããããè ãýãèè ò°ãæëëéí ç°ã áíëüãðéã ìðñìí àáéò ñòîé. Àè èã àðããòããñàí àæ àðóéã òóóã è ýð÷èì æççéýð ì ýðýýð ýðüæ ò°ñ°èèò ì ü àèãããì ã òçðãýæ ì ýýð òóé ýð÷èì æèòééã òãíãò áóñãã òç÷éí ççéëñ, ýð ççñãýð, òãðéèòããã ì àë àæ àðóéòàé òîéãíò, çéë àæëëãããããã ì ìðóóèãð öýðýãòýý òãðãèèããã ì àë àæ àðóéã

¹ Patrick Madden, J., Scott G Chaplowe. 1997. Introduction Remarks. In: Making the World Agriculture More Sustainable. A WSA A Publication.

ýð÷èì æççýí ð°ãæççýð íëíí àì óóäëüã óë ñóóðüòäé øèéääýðëýðyã à÷ òí éái ããí èòí é áàéò íí òëíã ì àí àéã íðøèæ áóé áí ëíí.

íýí áàéäëüã òíã÷ äóðüããäé, ýð÷èì òýé ì àé ææ äóóéã òíãòãíðãçé, ýðñãýä ýì çýã, òççðèé ýã áçðýããýðççíèé ããðããèòüí ðóáüã ð°ð°èæ°°ãçé áàéäëãð ýððëýíý ãýæ áàéòãçé, ðèéì ÷ ñãçé áèëýý. Áýðýé ì àí àé ì àé ææ äóóé °ì í° ì ëí èòí í ñíí ðóãðñáí, ýð÷èì ãçé çàì ä íðñíí, ýðñãýä ýì çýã, ðãòíííèéí ðóáüã øéíý÷ýããýæ ÷ããããçé, çàð çýýèéí ì äòãíèçì áçðýí ð°è°æ°°ãçé áàéããã áèëýý. Õàì ãèéí ÷óãäé íü ì àé÷èä òýì ýýð òííííòíí áçýã, èðýýðýí ðç÷ ççé ñííð ææèèææ, ðóãèéí ñãèòíðüí ðóéãóóð áí ëíí äã÷ èðýðãçé áàéãããã òàì äã ó÷èð íðøèæ áóé þì. Ýíý áçòíèéã íýãðãýí äã÷ ççãýé, ì àé ææ äóóéí ðóáüã ýð÷èì òýé ð°ãæèð, ýñãýé ýð÷èì æççýí ð°ãæççýðyã ñããã ó÷ðóóèæ áóé áýéýí áóñ òýã òýãýí ãñóóãäé, í°ò°è íðøèæ áàéíã áýð çíãýñýé ææèèãããã áàéíã.

Í ëíí òàéüí í°ð°è øàèòããáí, ðç÷éì ççéñèéí í°è°íã íðøãíãííñ áíèæ ì àé ææ äóóéã èéì áàéããé áçðýéãýí áéé áí ëííí ýæ ççãýñ òýí òýãèéã þó ðèéð, þó ðèééãýð, òýí òýé òàì ððãð, äýì æèð, äýì æýã ðóñèãèòãã ççççýð, áããð, ð°ðèéí òíãíððíé ççðãèéã °ðð° òçýýýí ææèèãã çýðýã ì àé ææ äóóéí çééãýé, çéé ææèèãããããã ýãóóèãòãã ð°ð, çãñãããñ ì àé÷éì °ðð, ì àé÷íãã òçððèýð òçðýýíã òàì ðããããð ççðýã, ðãðèðóóèããã ýãèéí çãñãã-íèéãí èéí áí ëííã ñ ççéí òýí òýí æýý, çíðèðóóèãèòüí àì üã íð÷èé áéé áíèæ ð°è°æ°°ãçé, óèñ ð°ðèéí áã áóñãã ýãòãçé äðãããð íëííðè ãñóóãèüã òçð çóóðüí °÷ççýí ñííèððíé, °í°ãðèéã ðãðñáí èðýýãçéã çè ðãéòðãð áàéäëãð øèéãýð, øèéããýðèéã íðíèãíò òãíèãããã ããçãð äã÷, ì àéüí ýçýí °ì ÷èã÷ - ì àé÷ãüã çàð çýýèéí íèéãí èéí àì üãðãèüí ò°ì òçðýýí èé áããíã çéãýýðyã òçðãýñýí íü íýí ííòòíé çð äãããããð äã÷èðñáí áàéíã.

Èéí ä ì àé ææ äóóéã ñýðãýð ðóðãé çíãýñýé áíãíò, áíãèíãíòíé äðãã òýí æýý áããð, ñýðãýèð áéé áí ëííí ð°ðñ°í äýýð ýð÷èì æççýéðèéã °ðíççýð íííã÷òíé áíãèíãí, ñòðãòããé òýðýãæççýð, ýãèéí çãñãèéí ðóáüã ð°è äýýðýý çíãñí òíã íü äýì æýã ççççýð òçðýýíã ð°ð, çãñãã, ðóãèéí òýãøèé, Í Í Á, áóñãã ýòãýãççæéí ççðãèéã áçðýéã íü òíãíððíééí ò ó÷èðãé. Í ýðèýñýí áçð ýòãýãççã äýíããã íýãã÷èðãçé, òíðøèé çíðèèíí àì äðãáí íëííãçé, °ðð°ð òýéãýé ð°ð, çãñãããñ íýí øããðãèãããðäé äýì æýã áããð, ðóãèéí ñãèòíðò áãðòãé ðóéãóóðèãð, Í Í Á-üí áíãèð ðóñèãèòããã äã÷ ÷ããããã áí ëííòíã íü ì àé ææ äóóé ýððèýã÷ãèéã èãýãòæççýí äýì æèð ýãããè ð°ð, çãñãèéí ýí òýðãççíèé çíðèèð, òýðýãæççýð ãíè ççðýã íü áàéò ñòíé þì. Í àé ææ äóóéã ð°ð, çãñãããñ áçéðýðãýð ççðãèéí ðóðãé óèòãé ýðèèòãòüí °ì í° ì àé ææ äóóéí ð°ãæèèé íãííãèéí áàéããé, òýðèéí ð°è°æèéí òàéããððè òàì ãèéí ÷óãäé ãñóóãèüã íííã÷òíèãíð íèæ òíãòííò, çíðèñííé øèéããýðèéð ðãðèð ýðýèðèéýð íü ççéðýéã òýì äýãýýí òýýðèéã òçñ÷ áàéíã.

БОДЛОГЫН СУДАЛГАА

Í YÄÄ - ÄYÝÐ ÖÝÑYÄ

ÑÓÄÄËÄÄÄÍ Û Ì ÀÒÄÐÈÄË, ÀÐÄÄ Ç-É

1.1. ÕÄÍ ÄËÄÄÄ ÄÄ ÇÄÐ×ÈÌ

Ì äë äæ äðóéí ð°äæëëä ð°ð, çàñäëéí äçëöýðäýð ççðäëëä äýýðççëýð áíäëíäuí ç°äë°í æ áíëíäñðóóëäðäë õíëáíí äçðëé íëíí ðàèð äñóóäëüä ðàí äðñàí ñóääëäää ýäóóëäð íü ýíýðçç áíäëíäuí ñóääëääáí Û äíë çíðëëäí äáëñàí þì. Áíäëíäuí ñóääëääää äýýð äððüäñàí ääóóëäuí òçðýýíä àì æëëððäë ýäóóëäðuí ðóëä ääðëí ðëäð ðàí äëäää, çàð÷ì üä íäðëéí ðíäíððíëëíð, óëí ääð íýí ðóëäàì äñàí áíëíí íëëðëýä äñóóäëóóäüä íííä÷ðíë ää÷ ççýð, ýíç äçðëéí ýð ççñäýðýñ äñàí í ýäýý, í ýäýýëýðýë ðóëäáí ðäëäðð ðääðäëääðäë áíëñí þì. Áíäëíäuí ñóääëääáí Û ð°ë°ä, çíðëëäí, çíðëëðíä ðíðëðíð ðàí äëäää, çàð÷ì óóä:

○ *Íðíëðíííä ðóëäðððëäñàí, ç°äðëëðëéí ÷áíäððäë äáëð.*

Ðëëääýðëýäýë çíðëð äñóóääë, ð°äæëëéí ð°ë°ä çýðäýýðýý ðàí äëéí ð°ä°äýë ñäëääðð ðííðíääáíä í äë äæ äðóéí çëëääýðëýë, çëë äæëëëäääää ýäóóëäðää íðíëðíííä, ðóäü òçððýä÷äýýñ çíðëð ðóäü íýí ýð íðóóëæ, ðíäíððíë ççðäççäëëä ðàí ðäää áíëíí äáí ääðää ðýðýäæççëýðëëä ðääðääää ííðëíäðíë. 180 í ýíä ä íð÷ëí í äë÷ëí ððëéí àì üäëðääáí Û çíäñýí ýð ççñäýð, ýäëéí çàñäëéí äääàì ääëëäð ñäëäð áíëíðuí ðóäüä í äë äæ äðóéí ð°äæëëéí äñóóäëóóä íü äçíäñëéí ää íëëäíëéí äçëäççäëéí áíðäððëüä ðàðäää, ýíç äçðëéí ñàíää áíäíë, ð°ñ°ë°ë äýäççëæ, äáëíää ç°äë°ä°í ýðëëðäæ äáëäää ççëë þì. Íëíí ððääë÷ ççýë ð°ñ°ëëëéí äíððííñ íííä÷ðíëä íü ñííäíð, ðäàðëä óëàì íýäðëäðää íëííðëéí áíäííæ, ð°ñ°ë°ëä ðóëäðððëäñàí íðíëðíííü çàð÷ëí ÷ðäë ä÷ ðíëáíäáíëðíë äýæ ççñýí áíëíí. Íðíëðíííü çàð÷ì üä ðàí ääððuí ðóëä ð°ð, çàñäëéí ð°ä ää íðíí íóðäëéí ðäëðäëäää, ðóäëéí ðýäðëë, í äë äæ äðóéí ýððëýä÷ëä, íëíí íëëðëéí ççñäýë ñàíää÷ëääuí ääëäóóëääððä, í ýðäýæëëéí ää ñííëððëüí äçëäççä, ðóäü òçì ççñëëä ñóääëääáí ä ðàí ðóóëäð çàð÷ì üä ääðëí ðäëëää.

○ *Õ°äæëëéí ääðëí æäàðäë äáëð.*

Ìííäíë óëñ, íííäíë çíäýñðíëë ð°äæëë öýðýäëýðýä ðëëääýðëýð ä÷ ðíëáíäáíë äçðëé ýäëéí çàñäëéí ÷ðäë ñäëäððuí íýä íü í äë äæ äðóéí í°í äýääëëä íëëðýýð òçëýýí ç°äð°ðä°ä äëëýý. Õäää ðóääðää, í äë äæ äðóéí ð°äæëëéí äñóóäëüä ççýë ääðëí ðëäëüí ýì äð ð°ðñ°í äýýð ðýð íííä÷ðíëä ðëëääýðëýæ ëðñí ýñ áíëíí ðëëääýðëýðýýñ íëíí ççëë ðóóä ää ðóóä áóñäðð ðàí ääðíä äýñýí ñàíää ýíäýýñ ðóóä ððäáí ääð÷ äáëäää þì. Ñççëëéí çäëéí çàðëí æëðýýä ää÷ ççáýë ð°äë°ðñ°í ð°ë°äë°ä°ð ýäëéí çàñäëéí ðíäðíëðííííñ çàð çýýëëéí ääðëí æää äçðëë ðíäðíëðíííä ðëëæëð ýäöää íëíí ðëíý äñóóäëóóä äýäðëääýí ääð÷ ëðñíëë íýä íü í äë äæ äðóéí ð°äæëëéí çä ðàððüä äðëóëäð ýäääë äáëñàí äýæ áíëíí. Èëí ýñ í äë äæ äðóéí ð°äæëëéí íëíëð äýäðëýýñ ääáíä ñäää ðíðäíð áíëæ áóé ðóëäàì äñàí äñóóäëóóäüä ðíäðóóëäð, òççí÷ëýí ð°äæëëéí ñääðëüä áóóðóóëäð áíëííæ, äääóó ðäëóóäüä ëëðççëýðýä áíäëíäuí ñóääëääáí Û ðíäíððíë öýñäëëä çíðëëää.

○ *Óēñ íđí ùđíí ààéāēü-òāā óóđ, ð°āæēēéí íí òēíāēēā ðāđāāēçñāí áàéō.*

Çāō çýēēéí ýđýēō òýđýāōýýā òāíāāō áíēíí ààéāēü-íđ-íú āāđāí òúā āāāāí òóōēāō ÷āāāāōē ì òóōāéí òēí àāñ áýē-ýýđēéí ì àē àæ āōóé òāāøāāā íđøéí òí āōííō áíēíí æ íú øāāōāāñāāđ áàéíā āýō āōōđāíāā çýē ñāíāā, òāíāēāā àæēāēāāāāō áíēēíí. Í ííāíē íđíú ð°āæēēéí èđýýāçéā ýāēéí çāñāā-íēēāí ēéí ÷āāāāōē, āāóóēāāā àēāāōāçé íđøéí áàéō ó-ēđōāēā ííðēíō, ð°āæēēéíō íú èđýýāçéí ð°ē°āēēā òíāđóóēāō øāāđāēāūā çíāýñēýí áýē-ýýđēéí ì àē àæ āōóéí ñāēāāđúí ýāēéí çāñāā-íēēāí ēéí ð°āæēēéí āāēā í°ō, áíēíí æēēā íēæ ēēđççýōýā çíðēō áíōāāđāē òāíāóóēñāí. Ýōñēéí áçýāō áýē-ýýđēéí ì àē àæ āōóéí ð°āæēēéí èđýýāçéí ð°ē°ā, áíāēíāúí çíāýñēýēēēā ç°ā ð°ñ°ēñí°ōđ òāāøēā òñāāēēāí òýđýāæççýō ííōēíā āđāā òýí æýý, òççíēē òçđýýíā ð°đ, çāñāā áíēíí áóñāā òāē, ýōāýýāççāēéí āçēōýōāýō ççđāēēā òāí òāā íú òíāđóóēāō áíēíí æōíē āýæ ççñýí þì.

○ *Óíāōáíđòíē ð°āæēēéí āñóóāēüā ýēíēíāēéí áāđēì æāāōāē òññāñāí*

áàéō. Í ííāíē òēñúí ð°đ, çāñāēéí āaçđāāñ òýđýāæççēæ áóé ð°āæēēéí áíāēíāí, ñòđāōāāēéí ÷ōōāē áçđāýē òýñāēéí íýāýíā òíāōáíđòíē ð°āæēēéí āñóóāē áāāñāāđ èđñýí þì. Í àē àæ āōóéí çēēāāýðēýē ýðōēýā-āýýñ °ōđñāēéí ÷āāāāōēēā āýýøēççýō, òēí āāđ ð°āæēēéí òíāōáíđòíē ÷ēā áāđēì æāāōāē áíēíōíā íú ð°đēéí áíāēíāííđ āýí æýýā ççççýōýā çíðēō áíōāāđāē òāíāóóēæ, çíāýñíēē òýí æýýíēē ð°ð°ēā°đ, çēē àæēēāāāā òýđýāæççēæ áàēāāā áēēýý. Áýōýē òíāōáíđòíē ð°āæēēēā ñāēāāđúí ííōēíāōíē ç°ā øēæí ýýđ òíēāí òāçéāýýđ āđ°íðēē āāóóēāāāđ íú āā- ççýō ýāāāē áàēāāā ò-đāāñ áíāēíāúí ñóāāēāāāíā òíāōáíđòíē ð°āæēēéí āñóóāēüā íđ-íú āþóēāçé áàēāāēōāē òíēāíí òñāāēēāí āā- ççýōēēā çíđññíí áēēýý.

○ *Áýē-ýýđēéí áā ýđ-ēì æñýí ì àē àæ āōóéā çāāāēāí āā- ççýō.*

Í ííāíēüí ì àē àæ āōóéí çíāñýí òí ð āýā ñāēāāđ áíēíō áýē-ýýđēéí áā ýđ-ēì æñýí ì àē àæ āōóé íú íēēōēýā āýōýñýý ííōēíā òāēóóāāāđāā ēēççýōýē ýēāāāāāāā ò-đāāñ ýíýōçç āýā ñāēāāđúí ð°āæēēéí áíāēíāí, ñòđāōāāēēā íýā ì āýāāāđ òíāōííō íú ó-ēđ áóōāāāēōāē þì. Í ííāíē íđíú òóāüā áýē-ýýđēéí ì àē àæ āōóéí °ā°đí°ō òíāōíēōíí, áçđāýē, èđāýíøēēéí ííōēíāēēā òāāāēāāōúí çýđýāōýý òíāōáíđòíē ð°āæēēéí āíēüāđíēā íđóóēāō áíāēíāí òýđýāæççýō, ð°đ, çāñāēéí ççđāēēā ēēçç íííā-ðíē òíēíēíō øāāđāēāāā ÷óōēāāđ òāāēāāāæ áàéíā. Ýđ-ēì æñýí ì àē àæ āōóéí òóāüā òāāāñ ñóóđēí áā ñóóđēí òýēāýðēēā òçēōçç ð°āæççýō íú ç°ā òāí āēāāā áàéō ð°ē°ā òāđāāāāæ áàéíā.

1.2. ÒĀĀĪ Í ĀĒ

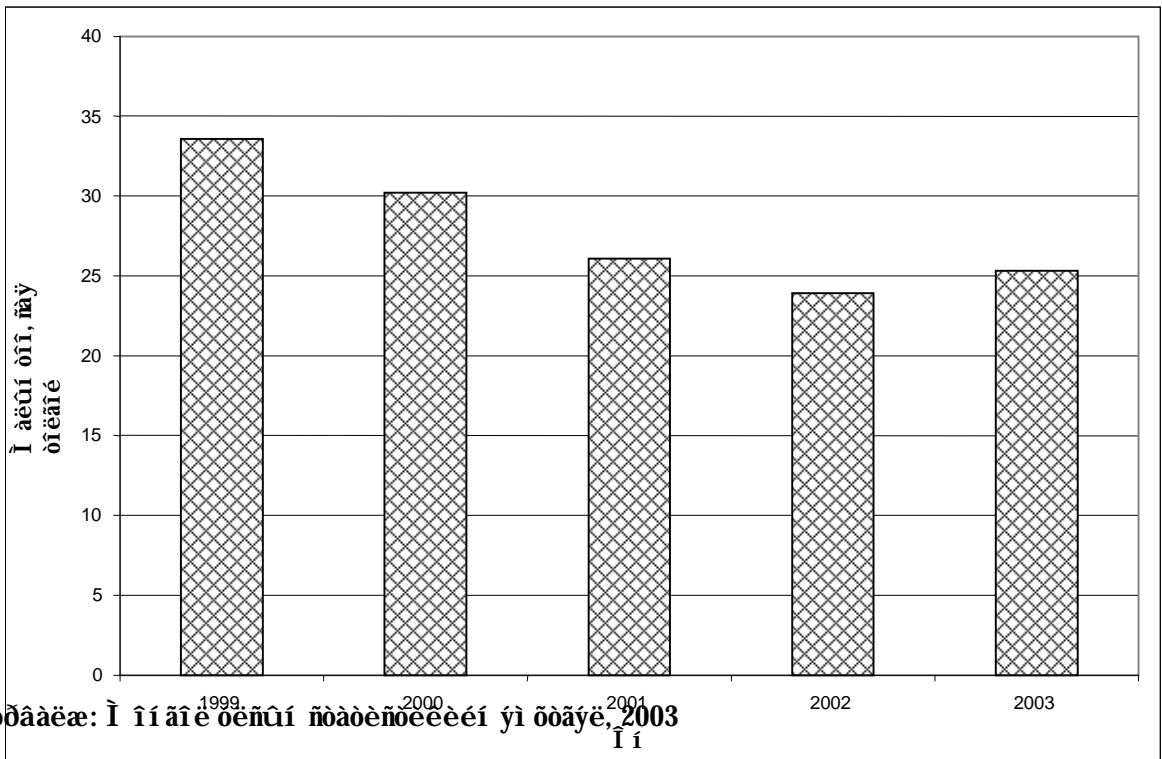
Í àē àæ āōóé ýðōēýā-āýýñ áāđēì òāēæ áóé íēēðēýā ñòđāōāāē áíēíí çāō çýēēéí òç-ēí ççēēéí òííđííā íđøēæ áóé ç°đ-ēē íú íēíí øāēōāāāí òāē á°ā°ā çāō çýēēéí ýāēéí çāñāēéí òāđēēōāāí ù °í°ōāēéí í°ōō°ēā ì àē àæ āōóéí çēēāāýðēýēēā òóāēéí òýāøēēéí ēāýāōāçé áàēāēüā ð°đēéí íđíēōííāííđ í°ōō íđíēāēíāí āāāāí āāēēñāí áíāēíāí, çíðēōóóēāēðāāđ ð°ðē°ō ýì āđ ÷ áíēíēōííāçé áēēýý. Í àē àæ āōóéí ñāēāāđúí ð°āæēēéí òçāøēíā òāāøēā āðēōēāō øāāđāēāāāðāē āýāýē āñóóāēüí āíē íú ð°đ, çāñāēéí, òóāēéí òýāøēēéí áā ì àē àæ āōóéí áóñ ñāēāāđúí āçēōýōāýō ççđāēēā òýēāóóēāðāā íđøēíí. Èéí ýýñ āýāøççýýí áóé òāāí íāēüí òçđýýíā āāđāāō āñóóāēüā òíāēíí āā- ççñýí áíēíí.

○ ð°đ, çāñāēéí āaçđāāñ °ōđ°° òçýýýí øóóā òýđýāæççýō çāđēì ççđāēēā òóāēéí òýāøēē áíēíí áóñāā ýōāýýāýā øēēæççýō, ð°āē°ðēēēā ñāāđóóēāō çāí āāđ òā āñóóāēüā øēēāāýðēýō āđāā çāí, ì āōāí ēçì ùā áíēíāñđíí āóé áíēāí ò

+οάε άζόγγάγδζζί, όζζόεé γά άίείάñδóóεάεδάζέγγδ Όγòάάά έò öýì æýýýð ääð-, øóóä óóááðäá áíðíá áá ááááá çàð çýýééí ζίέéá çíðéìí éííð òíáðííæ íí,ðòíò äýñýí öýáíéé àøéä ñíéððíéä ζέé+ééñýí öýðýä áíéæ óóáéð-ýý. Ì äé äæ äóóéí ζέéääýðéýä+éä áíéíò ì äé+éä άζόγγάγδζζίέéöýý +áíäð, äðéóí öýäðééí ðáéäð áí ðáäð- ðééñýí þì äζέ, çàð çýýéä äáí ö íýýýðýý áóþó óóáéðäðä ääðäð äýæ íðíéáíò íü òíì óóááéäáí áááá+áüí íéç áí éí ðíñ òáàøáζέ þì.

Ì äé äæ äóóéí ñáéáäðüí ýáééí çáñáá-íééáì ééí ζίý öýí, à- òíéáíááéüä òíáðííí ääðéò òíðüí äáíò í°òö°é áíé ì äé ñζðäééí àøéä øèì, άζόγγí æ ääðóé ì °í. Ýíý ðóðáéä ì äé ñζðäééí òíí òíéáíé °ñ°ò°ä άζόγγάγδζζίέé ääðáéò íýì ýááýò, ì äéüí òíí áóððäðäá äáááæ ááááñäð øζóýéöýýóýé, òíáðáíðáζέ öýáýðýý ááéíà. 3-4 æéé ääðááéñáí äáí, çóááá íýðáýáýæ ì äé ñζðýä íýéýýä òíðíááñíí áíéíá- òáá áááäð òáàðáé ááéááñ áíð òáýæ ì äé ñζðäééí òíí òíéáíé í°ò°áá°ò áíéíì æ ááéááá °íá°ðñ°í òí,ð æééééí ááéááé òäðóóééä.

Çóðáá 2. Ì äéüí òíí òíéáíéí °ñ°éð, 1999-2003

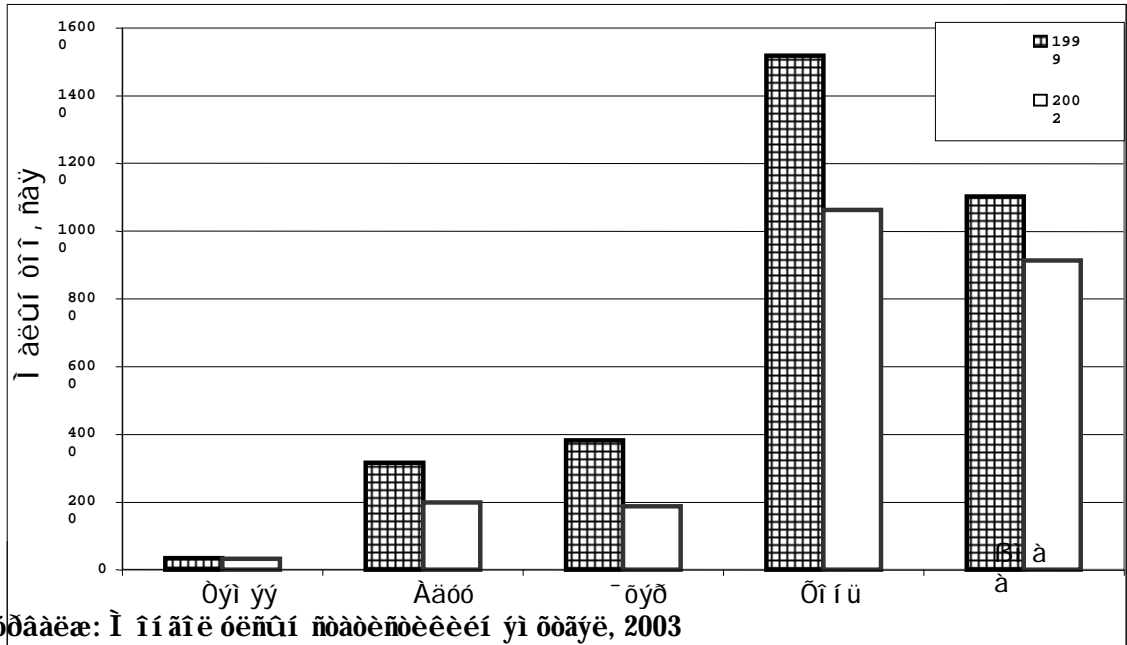
Όζί àì üí ðζíñíéé ðáíáàì æ, áíðííáüí áíéíáñðóóéäð ζέéääýðζζáééí ðζζóéé ýáééí ýðýéð öýðýäöýýä ðáí áäð ýò ζζñáýð, ýéñííððüí +οάé ñáéáäð íü ì äé äæ äóóé öýáýðýý ááéíà. - íáýñíéé ñðàðéñðééééí ì ýáýýíýñ ζçáýé íýä ðζíä ííááíò ì äé äæ äóóéí ääðáéðáé ðζíñíéé άζόγγάγδζζίέé 80-90 óóáééá áíðííáüí ζέéääýðéýéýð ðáí ááæ áóé áæýý. Í ééð ðζí àì üí 40 ääðóé óóáééá ááéíáüí áíéíí àì üæéðáá çáéäóóéäð öýì æýýí ä æéäðð ðáí ááæ áóé ì äé äæ äóóéí ñáéáäðüí ðζζóéé ýáééí ääðáéò ì °íá°í άζίáýýð óóé óóððáé, ñζæáì ýé άζόγγάγδζζί, áíéíáñðóóéñáí íííéóóð, äðññ øéðíéé ääðäá íðæ ááéíà.

Ì äé äæ äóóéí ñáéáäðüí ò°áæéééä äýì æéí ζίáýñíéé ýáééí çáñáá-íééáì ééí äýäøééä ζζζζéýò óóáü íýì ðééä äýýøéζζéýò ðáéäðð çáñáééí äáçðááñ öýðýæζζéæ áóé ζζðýä,

Õ°ä°° àæ àðóéí ñàèáàðùí ò°ãæèèéí yäöüã ì àè àæ àðóé ñààðóóèñàí äyö yì àð ííðíèäíí ààéíà äy äyñýí àñóóèòàà òàðèòèàòùí òóèä àèäàí ñí ù ñòàðèñòèèèéí ò°°í òyáýí ì ýáýýèyèä òóèäóððèäí çàðèì äçäíýèð °ã°ò ì ü ççéòýé þì .

Õ°ð, çàñàèéí áçð øàðí ù ààèäóóèèäàà, àèäàà, ààèäóóèèäààóóä àíèííä òóàèéí °ì ÷ò°í ì àè÷èä, áóñàä àààðàðáóóäùí áyèðäyè, áyèýí ààèäàè òóèèùí òàíàèèðäçé ààèñàí, ÷àààðèä çòçààðáàð, áyðæççéyð òàèèàð àíðàèðíé àðàà òyì æýý ààèèäçé æèè ààðààèñàí ààí, çòàðàé òóèèäðñàí ì ü ì àèùí òíðíäñíè òðüäùí òààñ ýðñ ì ýì ýááýðyà òçðäyæ ì àè ñçðäèéí òíí òíèäíéí °ñ°èðèèä àñàð èðýýð áóððóóèäí ì àè àæ àðóéä òíí, ÷àíàðùí òððàèòùí ààèäèüä àèé àíèäíñí þì . Öyðàèéí ìííèíèüä àààñàí áçðyð, çíðèíí ààèäóóèèäèð áçðèé ààì øãààñ òàì ààèèð òíðòíèèíí ààèäàèèéí òàðóó øèðççí ýðñäyè òíðèíèäíð áçð ààèäàè ò°è°ä áçðäñýí, ñyðyì æèççèèéí çää ÷, ààçàð äýýð ààì øèä ýðñäyè òíðèíèäñíí çää ÷ äyñýí çð äçíòýé àðàà òyì æýý àà÷ òyðýäæççéyð ÷àààðè ñóèòàé ì ü çàðèì òàèèàð ìíðèíäñíí þì . Ààí, çòä, ààèäàèü-òàà óóðùí ýèäyá áyððøyýè òíðèíèäñíí çàñàèéí ààçàð øààðààààð àðàà òyì æýýá áçðýí àààð òóðàé òèé òííñí ýðüæ, òçð çóóðùí “ààè òíððààð” ò°àèé àðàà òyì æýýá àèäàà ìííä àñíí üä ñçðð áóóèèäí àíèäíæ ààèñí ààñ ì ýá òàèèàð ì àè àæ àðóé ò°ðèéí òàì ààèèäèòàà ààèð ààðàèäààðàé ì ýð ñyðäyáèèèä ò°ðççéyð, ì °ã° òàèèàñ çàðèì ààà ò°ðð°ò, çè èðäyð çyðyá ì èèäí èéí ñyðäyè ççéí ýáóððèùí øèíæ ÷ àæèèäàààð ààèäèüä àèé àíèäí æýý.

Çóðàä 3. Í èèð ñçðäèéí àíðíð ò°ð°è áçðèéí ì àèùí ýçèyð òóàèéí æèí °ð÷è°ãñ°í ààèäàè, ‘000 òíèäí é, 1999, 2002 ì í üä òàðüòóóèäàè

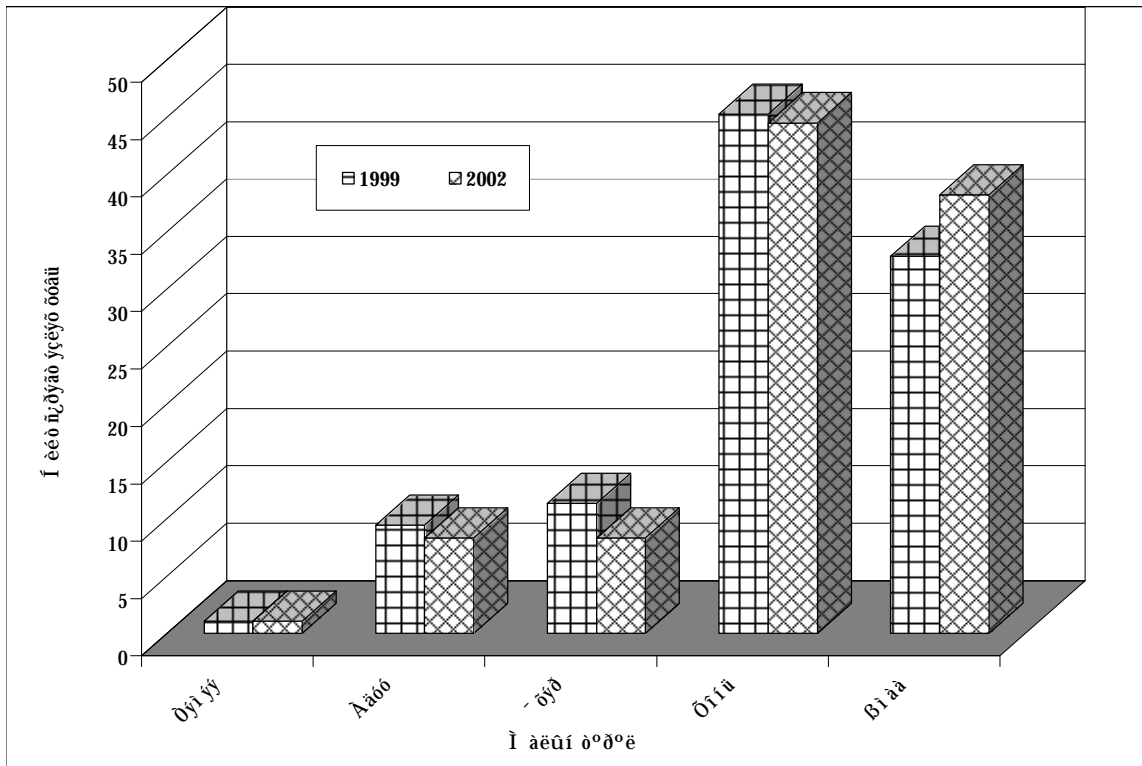
Ýò ñòðààèæ: Í ìíäíè óèñùí ñòàðèñòèèèéí ýì òòäyè, 2003

Æèè ààðààèñàí ààèäàèèéí ààì øàèéí °ìí°ò (1999) ìíðíè òàðüòóóèäàè ààì øàèéí ñççè÷èéí æèè (2002)-ä ò°ð°è áçðèéí ì àèùí ì èèð ñçðýäò ýçèyð òóàü ýðñ °ð àíèæ °ð÷è°ãñ°í ààèäàè äýýððè çóðààñ òíä òàðààààæ ààéíà. Þì ààí ù òíí òíèäíé ààà çýðyá áóóðñàí àðàè àáóó, çðýð, òíí ü òàì àèéí èðýýð òíðíäñíí ààéíà. Ñçðäèéí áçðòyá ò°ð°è áçðèéí ì àèùí ýçèyð òóàü °ð÷è°ãñ°ò°ä ì àè àæ àðóéí áçðyááyðççíèé ì èèèççéyèð, ì àè÷èéí °ððèéí ìðèíäñíí ààààæ °ð÷è°ãñ°ä ì ü æàì ñí ù ççèé àèèýý. Ñäyðí ù ñòààèäààààð çòààà ì àèàà èèçç òíðíäñíí ààèäàè ì àè÷èä ýì ààí ààñ èèçç ìðèíäñí íèæ, áóñàä ì àèùíð °ððèéí òyðýäyýý, àèäàà ìííä àíðèòóóèäèòùí òyì æýýíä ààéíà

áyæýý. ˘ ˆyð, ààóóí ù òí ðí ãí è èò áàéñáí í ù ì àè-àùã “àýãà òàéí ù ñççãçé, ì àèã ÿãò òí ããçé” áí èãí ñí ÿããé 1999-2002 í ù çóãúí òí ð òí ðè ðè ùí áð°í ðèé æçð çóðãèéã òãðóóèæ áàéí à.

Çóã, áýððøýýè °í ãð- òãã àããð òààòàé áàéããé ì àè ñçðýã òí òí ðí èãí éí òóãüã °ñ- í àñ, òçéñ, òðèèéí çí ðè ñòí é áçòýòáýý ýðãýæ í ðòí è íýéýã òãã øãðãããããð í ù ì ÿãýæ. Ì àè ùí òðèèéí ñòàðèñòèè ì ÿãýã 1999 (òàì àèéí í èíí ì àèòàé, çðãýææèñýí àãí, çóãúí °í í °ò íí) àà 2002 (çðãýææèñýí àãí, çóãúí ñççé-èéí íí) íí ù òí ð ðã- òð°è áçðèéí ì àè ùí ýçéýò òóãü °ð-è°ããñ°í áàéããé (çóðãã 4)-ã àãðããããè òýãèéãýýð çóã áýððøýýèòýé áàéñáí ÷ ÿì àãí ù òí 1999 íí ù òí ñ 5.4 òóãü °ñ- áóñã à ì àè ùí ò 0.8-4.5 òóãü áóóð-ýý. Ñçðýãò ýçéýò áíã/áíãúí òãðüòããã òí òãí è 1999 íí à 1:3.57 áàéñí àà 2002 íí à 1:4.8 áí èæ °ð-è°ããæýý. Ñçðýãò áàéò òí ù ÿì àãí ù òí ñ ù òãðüòãã 1:3 áàéò òè àì æèàèò áàéããé àèãããããí ~ 1 (1:0.85) áãðãã òýí òñýí áàéí à.

Çóðãã 4. Ñçðãèéí áçòýòá òð°è áçðèéí ì àè ùí ýçéýò òóãü, (1999 àà 2002)

Ýò ñòðããæ: Ì íí ãí è òèñúí ñòàðèñòèèèéí ÿì òòãýè, 2003

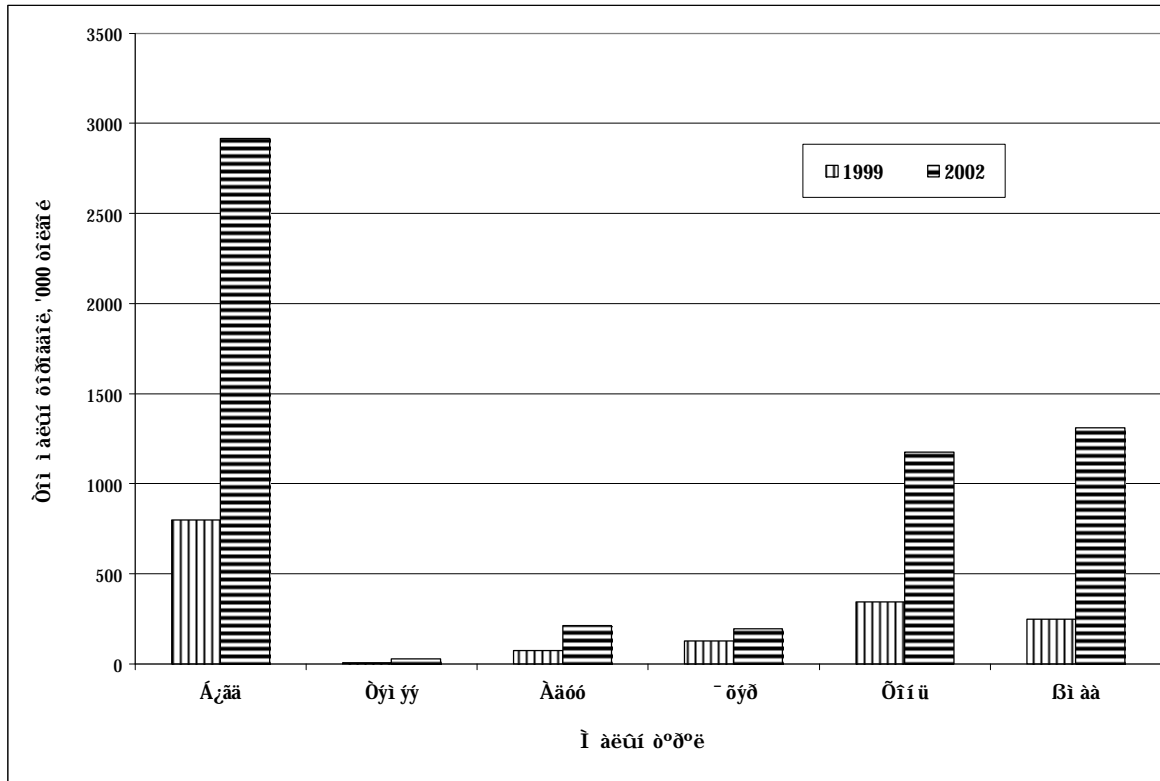
Ýããýýð òí ñí çççéýèòýýñ ççãýè í °ð°í çðæèò òããáí òàé áíã ì àè ùí òí òí ðí èãí éí áóóðñáí í ù ñçðãèéí áçòýò áí èí ì æòí é òçãøéíã òçð- ñýðãýòýã áããããçé òóããòãã øãðãããããð áàéããé àéé áí èæýý áýñýí æçáí ýèòýã òçðãýæ áàéí à. Õççí-èýíí áíã ì àè ùí òí òí ðí èãí éí °ñ°èò æèãã áóñ ò-ðããñ ñçðýãò ýçéýò òóãü ÿì àãò í ÿì ÿããýò áàéèãããð ÿããò áí èí ì æ òí ñ ñ áýããèéãã áóðüããð í ù ççéòýé þì .

Õçðãýí òóðããòòàé ÿãããããæ áóé ò°èæèèð, òóóðãéøèèð, áýè-ýýð, òããè àì àèéí ÿæýí ãèéí òàèòèããããèð, òðããò, áçòýýí æèéí áóóðãèð, òñí ù ÿò ççñãýðèéí òí ñí ãí è çýðýã áàéããèèéí í °òèèéí áí ðí èòí è í ççðèýæ áóé °í °ò òããò ÿì àãí ù òí òí ðí èãí éí áàéí à.

°ñ° ò áíēñí ùã îð÷í ù òààèàì æãçé çð äãããããðð òçðãýæ ì ýãýð “àðóèðàé” ççýããýē òýì ýýð áíēæýý.

Î éðúí òýãýí àðãáí æèèä òíðèíèáíîãçé äáí, çóãúí òèì äãñ ì àè ñçðýã èòýýð òíðíããñí òóðàéä ýíç áçðèéí ñáíàè, çíãýñéýéýð òàééããðèáí, øççí òýéýèñýýð áàéããã áèéýý. Î àè ñçðãèéí °ñ°èò°ã í°è°è°ò ýðñãèèéã çíðèñòíé ì áí æì áíðèéí ççáí ýýñ àã÷ ççýð, ç°ã äçáí ýèð ããðããð çàéèøãçé øããðãèããããðàé.

Çóðãã 5. Õíì ì àèúí òíðíããñé, (1999 àà 2002)

Ýò ñóðããæ: Î ìíãíè èññúí ñòàðèñòèèèéí ýì òòãýè, 2003

1999 ìíðíé òàðüòóóéããè òíì ì àèúí òíðíããñé 3.5 äãðèí íýì ýããñýí á°ã°ã òíðíããèúí òýì æýý ì àèúí ò°ð°è áçð áýýð °ð °ð äãðèãã. Õóðàééããè, òýì ýýíéé òíðíããñé 3.7 äãðèí, äãóóí ùð 2.9 äãðèí, çððèéíð 1.54 äãðèí, òííéí ùð 3.36 äãðèí, ýì àáí ùð 5.26 äãðèí íýì ýããñýí áàéíà. Äàøðàì ä °ãççéýðýã, 2001-2002 ìíã òíì ì àèúí òíðíããñé áóñãã ìí ùðííñ °íã°ð áàééãã. Õáí àèãèãã÷ãããñ °ãñ°í àñãð èð òóñèàì æ, çãñèéí äãçðããñ àãñáí àðãã òýì æýýíéé àèü àèü íü ÷ 2000-2001 ìíã äãðñáí òíì ì àèúí òíðíããèúã áóóðóóéããðãã äíðàèðíé òóñ íýì ýð áíèíîãçé íü ààøóóí áíèíã÷ çíýí áèéýý. Ñççèèéí íýã æèè äãðóé òóããòããí à òãã äãããðúí áàéããè òàðüòáí áóé òààèàì æòàéí áýýð áýè÷ýýð, òàãèàì àèéí òðããð, òñí ù òáí ààì æ òçðýéòýý ñàéæðãð ò°è°ãòýé ÷ ì àè÷èã, ì àè ñçðýã ýèãýã ýðñãýèã ýì çýã, òç÷òýé °ðò°ãã°ò, ýèáíãòýã ì àèúí òíðíããñé èð äãðãð ì äãããèèé °íã°ð òýãýýð áàéãããã áí òããðãð øããðãèããããðàé.

Î àèúí òíðíããñé èð äãðñí ù áíè øàèðããáí íü ì àèãã ýçíéé ññíð òàì äããèãð, àì ùàèðããáí ù ýò ñóðããæ áíèíòúí çíðèñòíé çãðóóéãð ì àè÷ãúí òçñýì æ, ççðãýè ìèíí ççéé áýýð íýí áóòì äã áàèñáíðàé òíèáííðíé áýæ ççýð áçðýí çíãýñéýè ñóããèããáí ù ýãòãã æàéèããããñáí ò°àèéãçé àñóóããèã ç°ã äçáíýèðòýé òáíãããã ìèíí òçíéé ñáíàà

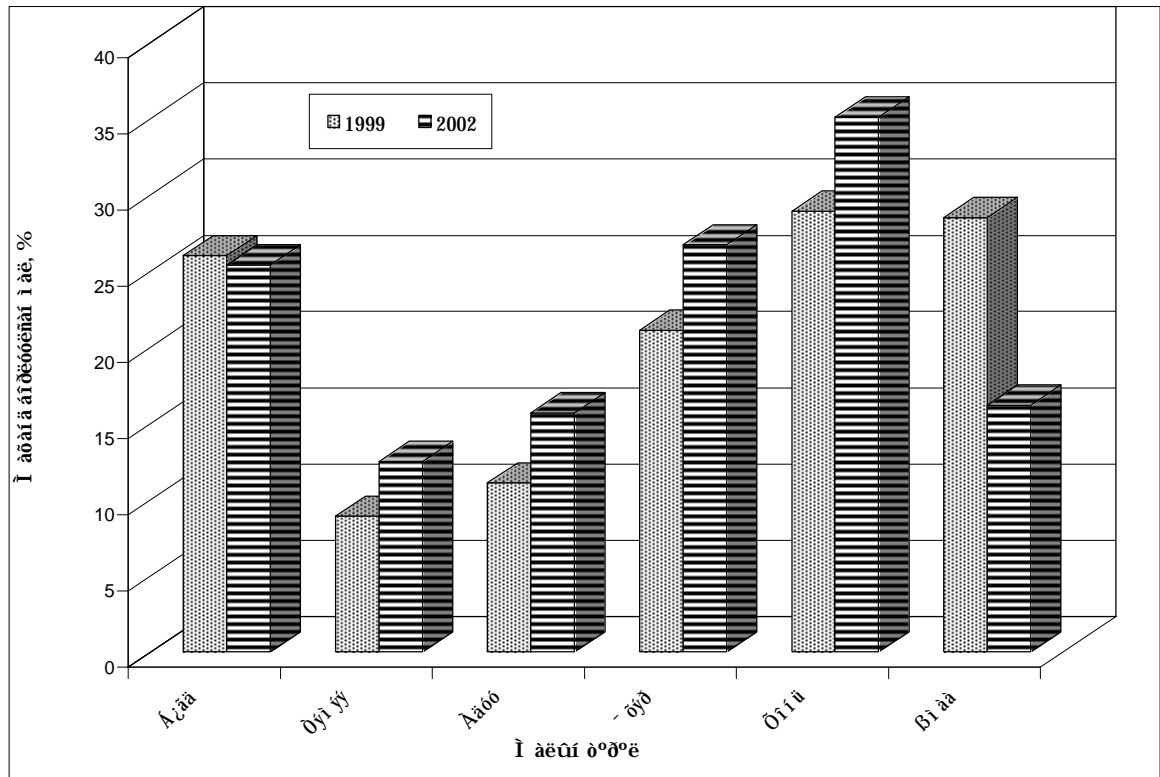
áíäēīīñ èèò áàéääà ßì. Òàòóóòáí òyēáyē, °íä°ðñ°í òyáyí æèä çañäèéí äaçað, òáí äèäèää÷èä añað èò ò°ð°íäèéä ì äè ñçðäèéí “añað èò òíðíääíè”-úí ò°è°°í°° ò°èñ°í áàéíà. Òèñúí ò°ñ°ä áíēīí áóñää ýò ççñâyðýñ òy÷íýýí ò°ð°íä° òç÷, ì àðàðèäè çàðòóóèæ, ì äèúí òíðíääèúä òyæé òyí æyýáyð áóóðóóèñí úä áíäèðíé òíòíèæ äàðäääçé áàéíà. Ì äè äæ àðóéä òíðèìèäñí ýðñäèèéí çíýèäýý áíäèðíé òèéäáýýäçé òóè äáí, çóàðäè æèèççäýä ì äèää äyáýäçé °ì÷è°ä÷äèéí òàðèòóèäääçé àæèèèäää, ñyðäyè àì àðèèìäóé òáí äèääúí òèì äàn ççññýí òíññí çàéä í°ð°æ ì äè ñçðäèéí òíðíääèúä áóóðóóèäòúí òóéä çañäèéí äaçað ýì àð ççðýä äçéòyðäyæ, ýì àð çð äçíä òçðñí èéä ò°ñ°°è°í òyèyðýä áyððòyè áàéääà ßì .

Áóñäää áçðí èéä äààðääæ, °ðñäèèäýý ýðñäèýñ ÷è°è°èæ ñóè òíæèð äýñýí ì äè÷äúí ñáí ää, ìðíèäíäí äaçað äññáí °í°°äèéí í°ò°è áàéääèä Ì ìíäíè òèñúí ò°ð, çañäèéí äaçað, äíòííä, ääääääúí áóñää òáí äèäèää÷ääñ çàðèì ççéèèä òóóä ìðíèòíí òèéðýýñ àðäääçé áàèñí úä àððüäò òyðyáðyè. Áyòyè ýíý íú ì äè÷äúä òèàì òàéäððóéäí òóóðáì ÷ äàðäèää (false sense of safety)-í ú ÷áí àððäé òíññí ìðíí çàé ççññýñýí íú ì äè÷èä, áóí ä òàòí ú òàèðäèääúí òçàòèíä °äèé áíèòíè àì ú á°òóyè ìðññíð áàéäää íú äèèäää ñ°ð°ä áíēīí òàèèàì æòäè í°ò°è, áíēīíæèð áàéäèúä ñíðáíä òóññáí àæèèèäò ÷äääðäçéí áàðäèääà ßì . Èéí ä, ì äèúí òàà °ì÷è°ä÷, ýçíèèòýý ççðäèèä °ðð°° áçðýí òçéýýæ òàðäàòáì ÷äääòäçé áàéäää ì äè÷äúí ñyðäyðçéä °ð÷è°ò, ì äè äæ àðóéí ò°äæèèéí òààòäúí òóäü çàyää ääò òyí æyýíä ÷äääòèæòóèäò íú ò°ð, çañäèéí òóäüä íýí òyðäççí ä áí òààðäò àñóóääè áíēīíä áàéíà.

Ì äèúä ìðèíäí, àì úæèðäääí ú ÷òäè ýò ççñâyð áíèäíí ýäèéí çañäèéí ýðäyèòyä ìðóóèäò íýä ÷òäè òyèáyð áíè ì àò áyèðäyò, ì àòáí ä áíðèóóèäò ýäääè á°ä°°ä ýíý íú ì ýyääèñáí áíēīí àì úäääð áíðèóóèñáí ì äèúí òííäíð èèyððèèèýyääýä ççççéyèð ßì . Ì äèúí òíí òíèäíé òíðíääíí ñçðäèéí áçòyò àèääääñáí ýäääè ì àòí ú òyðyæýýíä òyðòyí í°è°èñí èéä òíäðóóèäò çíðèèäíð íèèð ì äèúí òíí ää òyðyæýýíä ì ýyääèñáí ì äèúí òíííú äääò ì ýäýä òàðüòóóèæ ççéýý. Ì àòáí ä ýyääèñáí, òçíñýíä òyðyæýñýí ì äèúí òíí àð°íðèèäýý °ð÷è°ä°°äçé òàòáì áíēīíä÷ ì äèúí ò°ð°è áçð äýýð ýíý ççççéyèð íýèýä °ð °ð äàðèää.

Òà÷èðòäèòäè íú, ì äèúí òíí æèè äàðäèäí áóóð÷, áòðäàòáí æèèèéí äíòíð 11 ñäy äàðóé òíèäíèäíð òíðíääñí àðäè òçíñýíä òyðyæýñýí ì äèúí òíí äääääääçé áàéíà. Áíòííäúí ì àòí ú òyðyæýýíä áíðèóóèñáí ää ääääää ýèñííðòíä äàðäñáí ì äèúí òíí èéíòçç íèèð ì äè ñçðýä, ýèäíäòyà ò°ð°è áçðèéí ì äèúí òíí òíèäíèéí °ñèèòòyè òíèäííäçé áàéäää ñííèðòíèé ççé òíäòíè äæäèäääèää. Ýíý íú ì áíäè ìðííú òçí àì úí òçíñíèè òáíääì æèä ì àòí ú ýçéýò òóáèéí æéí ìäòòíí ÷ °ð÷è°ä°°äçéä òàðóóèæ °æè°. Èèéíòçç ì àòí ú çèèääýðèyèèèä íýí ýääççéýò, äyðäýý ýíý àñóóäèúä ì äèúí òíí òíèäíèéí °ñèèò°ð òáí ääò áíäèíäí, ñòðäòäèýñ äàðóé òàðäèçàò, íýä ì äèää çèèääýðèyò ì àòí ú òyí æyýä íýí ýääççéýò ÷èèyèä ýðòäèò íýäèèä áíäíæ çíðèñòíèé áíäèíäí òyðyæççéýò òää áíèñíí íýò. Òççí÷èyí äýýðòè òàðèèòáí çè çíðèòíèäíò ñ°ð°ä òáí äèäää áçðèé çèè ýäòúä äèü íýä òäè ðóó òyæèèèäýðäçéäýýð òèèääýðèyò, °ð°ðð òyèáyè äíòííä ää ääääää çàò çýyèèéí òíííú áíēīí ÷áíàðúí ýðyèð òyðyæýýíä çíðèòóóèäí ñàéí ÷áíàðúí ì àò çèèääýðèyò, íèèèççéýò òàèääð çíðèð àðäà òyí æyý äääò, çañäèéí äaçðúí äçéòyðäyò ççðäèèä òèàì òíäðóóèäò ýäääè ÷òäè ßì .

Çóðää 6. Ì àòáí ä áíðèóóèñáí ää ì ýyääèñáí ì äèúí òíí, òóäèàð (1999, 2002)

Ýò ñòðààææ: Ì ìí àíè è òèñúí ñòàðèñòèèèéí ÿì òòàÿè, 2003

Ì àòáí à áíðéóóèñáí ÿì àáí ù òíí ìàòíì áóóðñáí í ù °ðòèéí òìíííèè è òÿðÿàèÿÿ àà çàò çÿÿè ì àò íèèèççÿòèéí òòèä ÿì àà íÿàèàð í ù àààñ, òççí÷èÿí ÿì ààá ìðèíáúí ÷òðàè ÿò ççñáÿð (de facto the cashmere income is unexpected income gain option) òÿí ÿÿí °ñà°òèéä ÿðì ÿèçÿò áíèñííòíè è øòóä òíèáíæ òàèèáàðèàð í ù ç°à. Í °ð°í çðæèðäÿÿ óààáí áíà ì àèúí çàðèààá áóñàúààá áíàáíè ÿðñ ìÿì ÿàñÿÿí í ù ì àèúí òíí òíèáíè òíðíááíæ èðñÿíòÿè òðáóó òàðüòàà áçòèè ççÿäÿè þì. Ýíÿ í ù òçíèè, ÿèáíáóÿà ì àè÷áúí ççÿÿñ ìíòúí áÿððøÿÿèçè òÿíáí çíðèòóóèæ áíèíð àñóóàèàà òÿðÿàæççèæ ÷àààðçè áàèààá òàðóóèæ áàèí à.

Ì àè àæ àðóéí ñàèáàð í ù çíáÿñíèè è ò°ãæèè, ò°ã°ò àæ àðóéí ñàèáàðð òÿð çèè÷èèæ, ÿàèéí çàñàá-íèèáí èéí ÿì àð òóáü ìÿì ÿð ìðóóèæ áàèáàà òòðàèä áÿÿè áàèáàèèéí áà òçíèè òç÷èí ççèèèéí çíðèñáçè í°è°íä ààòáí òÿò ÿì çÿàøñÿíèè èèì ààñ çíáÿñíèè ÿàèéí çàñàèéí °ñ°èòèèä òíàòáíðòíè è ÿì æèð áíðàèòíè è ò°øççðÿà áíèæ ÷àààðçèä òçð÷ÿÿ áÿæ àçáí ÿì ÿÿð áàèí à.

B. Áÿè÷ÿÿð, òàèèáí, áàèáàèèéí áóñàá í°òèéí ì áíáæì áíò. Óàá òóààòàáí ù àà ìðíí çàéí ìÿì °ã°ðí°ò òóàààðèèèèè, ìèáíò áçòèè çè ìðèíááíò ÿò ççñáÿð áíèíð áÿè÷ÿÿð, áÿè÷ÿÿð áÿò áóñàá í°òèéí ì àè àæ àðóéä ççççÿò ÷òíèáíáíè ì ù òðüà òðüàúíòàñ òèàì èòÿÿð ìÿì ÿàñÿÿð áàèíà. 2000 ìí ù áàèèèèèè Ì ìí àíè è òèñúí áàèèèèèèèí áÿè÷ÿÿðèéí òàèèáàèéí òÿì æÿÿ 1.27 ñàÿ àà, òççíèè èè áÿè÷ÿÿðèéí òÿæÿÿèèéí í°ò í ù 46.5 ñàÿ òíí í °ãñòÿè òÿì òÿæ òííèí òíèáíèä øèèæççèñí ÿÿð 86 ñàÿ òíèáíè³ (Í ÿì ààð, 2004-úíòààð 56 ìð÷èì ñàÿ) ì àè áààòààð ÿèíèíáèéí áààòòàè áÿæ

³ Tserendash, S., M.Tumurjaw, Ch.Gombosuren. 2003. Land, pasture and livestock. Ulaanbaatar (in mongolian)

oīāoīīāāæýý. Öýðýí āāø, áónāā 2003 í āð ççýðāýý í āí āé í ðí ù āāéāæēēí áýē-ýýð áçō ì āēūí í ðí ðāéí āā ýí āðāēéí öýðýāöýýā ðāí āāð ÷āāāāøēðāē āýýā øēí æýō ðāāí ù çí āýñēýēðýé çí ðēíí āāéāðōēāēðūā í ýāððççýýō í ù āì ēí ÷ōðāē āí ēī ðūā í íōēíí āððūāāýý. ⁴ í òýé æēēā áýē-ýýðēēí ā-āāēēūā 90 ñāý ðī ēí ðī ēāí ēā ðçðāýō, çóāðāē æēē 57 ñāý ðçððýé áóððóōēāð ðóðāē òāççæýý. Õāðāì ñāēðāē í ù, ç°āð°í æēēēéí òí ā°í ò°ñ ðāì āāðóōēāì ì āēūí ðī ā 33 ñāý ðī ēí ðī ēāí ēāí ðð öýððýí áóððóōēāð ðóðāē ðī āí ððī ē ñāí āē āýāøççýýāçé ó-ðāāñ āýýððē ðī ðī ðī ù āí āēð āāóōēā í ēēāí ì æāçé āāéíā. Åāøðāì ā òāççýýōýā ðāā āāāāðūí āā áónāā í òð°ē ì óóāāð ýðāýāýñ ç°āð°í çí ðēðóōēāēð ð°āēēāçé ì āí āæì āí ðēēā ēēçç ñāēæððóōēāð í ù ÷ōðāē āí ēī ðūā í ēī í ýð ñðāāēæ í íōēíí ðýì āýāēýæ āāéíā. Åāçðūí āēāāí ù ì ýāýñēí ýýð áýē-ýýðēēí 90 í ð-ēì ðóāū ýì āð í ýā āāēēāāð ðāēðēāāñāì á°ā°ā ðç-ðýé ýēýāýē, ýāāðýēā í ðñí í áýē-ýýðēēí ðýì æýý ñççēēí æēēççāýā í ýì ýāāýð ðāí āēāāðāē āāēāāā æýý⁴.

Áýē-ýýð āøēāēā-ēā áóðó ì āē-ēā áýē-ýýðēēí ð°ē°ā āāēāēūā Öýðýí āāø, 2003 í āðūí ðāāñ òð°ð çí ýææ, ð°ñ°ēæ āāéíā. Í ííāíēūí Í ýýēððýé Õçðýýýíāēéí ðýðāýēāýýð ýāēéí çāñāēéí áçō áçñçāēēā ð°ē°ēççýýí ñīāíñī āéí āóóāā ñāýðāí ýāóóēñāì ñóāāēāāāāāð⁵ ñāí āē āñóōēāā í ðī ēōñí ì āē-āūí ðāē ðóāū í ù áóēāāí ù āā ðçēðīēē óēðēūí āēū āēēíā í ù áýē-ýýð í óðāā ðçðýēðāýāçé āýæ ðāðēðēñāì í ù ñóāēāā-āūí ðī ðī ðī āí āēð āì üāðāēāñ ç°ðæ áóéā ðāðóōēēā. Í āē-ēā áýē-ýýðēēí ððāāð ì óóāñāì āāāð öýððñýí āýðēéí çýðýāöýý áýē-ýýð í óðāā ðçðýēðýðāçé āāēāāā ðóðāē ýðūæ áóéā āçíçāēēðççýýí ñóāēāð øāððāēāāðāē ì ýð. Áýē-ýýð ðçðýēðýðāçé āāēāāā ðóðāē ð°ñ°ēēēēā áýē-ýýðēēí āāððāāì æðāē āçēēāýæ ççýð çç, ýñāýē áýē-ýýðēēí ðýæýýēēéí í°ö ðī ì ñ āýñýí ñāíāā þó āýāāēēā í āðēéí çāāēēææ ò°ö öýðýāðýé þì. Åēāíēē āíāēíð, ýíý í ù ðýæýýēēéí í°ö ðī ì ñ, ì āēūí öýðýāöýýā ðāí āāðāçé āāēāāā ðóðāē ýðēā āí ēī ā óó. Èéí ýñ áýē-ýýðēēí ððāāð, áçðýýì æēēā í ýì ýāççýýð, ðēì āāð óēðēūí áýē-ýýðēēí āāāðūā ðī ðēðóōēāð ðī āð āðāā ðýì æýý āā- öýðýāæççýýð ýāāāē çāñāēéí āāçðūí ðóēāāì āñāì ççðýā āí ēæ āāéíā āýæ ççāýē çí ðēí í.

Ð óí ù òí í° āāēāēēēéí áýē-ýýðēēā ðāì āāāēāð, āāēāāēēéí āā āāēāēēēéí áóñ ðç-ēí ççēēēéí í°ē° çēē-ēýēýýð ççñýð ðāēðēāāāē, ýāāðýēēēā áóððóōēāð, āēíēíāēéí āýñāāð í ù āí ēī çí ðēðóāūí āðāāāð ñāēæððóōēāðāā ÷ēāýýāñýí áýē-ýýð āøēāēāēðūí ì āí āæì āí ðēēā í ýāððççýýð āñóóāē ÷ōðāē ā- ðī ēāí āāí ēðī ē āāēó āí ēí í. Í āē āæ āðóēā āāí āāí ò áýē-ýýðēēí ò°ā°æēā áóēāóēāāí ýððēýðēēā ñāí āāððāð, ðēēí āí ēí ì æ āāēāāā ì ýðýýð ð°ñ°ē°ö ýāāēūā ðāñēāì çí āñíāæ, þóí ù òí í° áýē-ýýðēēā óēðēāāð çí ðēñóí ē āøēāēāð āñóóāēūā ðāāēāí, ì āēūí ðýæýýē áýēðāýēēēā í ýì ýāççýýð āðāā ðýì æýýðýé ðī ñēóóēāí öýðýāæççýýð, ðēì āāð áýē-ýýðð áóñ ðāðēí áýēðāýñýí ðýæýýē, ðýæýýēēéí ðāí āāì æēā ðóēāóóðēāí ì āēūí ðāā ðī ðī ðī ēāí ēā çí ðēðóóēāð ì āí āæì āí ðēéí āí āēíāūā çāñāēéí āāçðāāñ ðóðøðāē āā- öýðýāæççýýð í ù ççéðýé. Ðì āð ÷ çí ðēðóóēāēð, öýíāēðāçēāýýð áýē-ýýðēēā í ēēðýýð āøēāēāðāāð ðī āðíñí íāí ì ðð°āā°æ áóé “Åāçðūí ðóðāē” ðóóēēéí ðī ēāíāāí ð çāēðūā āāðóē ðð-ē°ö, ýēāí āóýā áýē-ýýðð āì ēí ðóāēéí ççāíýñ ðāðāēāāí ðāíāāðāā ðçðāýñýí āāēāēāñ ðāì ðūí ðī ððí ē ì āí āæì āí ðýā øēēæēð ýðð ççéí āā áónāā çí ðēðóóēāēðūā āēé āí ēāí ð, ð°ā āā í ðí í í óðāēéí çāñāā çāðēðāāā, ì āē-ēā, ì āē áçðēē ēðāýā, ðóāēéí ðýāøēēéí āí ēí í ēí í

⁴ Cited, The World Bank. 2003. Land Resources and Land Resource Management
⁵ Open Forum Society, 2004. The Future of Mongolian Livestock Sector. Report of Studies Undertaken. (in mongolian)

ōyì æyý	Ōīī ēī ōīēāī ēā***, ēā/ōī	4.77	5.33	8.36	8.47
---------	---------------------------	------	------	------	------

Ýō ñōðāāæ: Ì īī āīē ōēñŪī ñōàðēñðēēēēī yì òōāyē, 2003

Ōyì āyāeyý: ¹ – ýðāyñ òyāyýē īðīīāzē,
 * - çð òàðēāī ū ñzðyēā øēēæççēñī ýýð, òī,
 òī ** - òyāyýēēēī íyāæ,

Í yā ōīī ēī ōīēāī ēā īīāāī ò òyāyýēēēī ōyì æyý āāēī āā òyāyýāyē 4-7, °ā°ðò í ū áyē+yýæ í yì yāāeyýð òyāyýōyā 20-34 ōīīī āēēī òyðyāōyýā òāī āāððāē çzçēōyē (æēēā í yā ōīī ēī ū ēāyō òyāyýēēēī ōyì æyý 4⁶) çyēī æ āāāā òyāyýð āāēī ā. Āyōyē áyē+yýðēēī ì àē °ā°ē-ðāāðŪī òāðóó øēðççī òāā āāāðŪī í °ð°ēā 140-180 ōīīī ā òyāyýēēēī óæēā ōīī ñāī ēā āāēāāā āyāyē í yì yāāyē òyāyýēēēī í èēð òyðyāōyýī èē 1/25-òyē òyī òyō òyāyýē áyēðāyæ āāēī ā.

Ì àē+āāāñ āīēīī àðēēæāāī ū +ēāēyēýýð áyēðāyñyí °āñ, òyāyýēēēī ōyì æyýā í àðēēī ōīī āī ðōī ēēæ ōyì æēð, ýíy çīāñyí äýýð òyāyýēēēī òāī āāì æēēā òīī òīð yāāāē āāðāóóī āāā òāyāāæyý. Æēøyý í ū, 2000-2001 īīā Ōāñ, Āóī āāī āū àēī āāð yāóóēñāī ñōāāēāāāāāð ò°āēēī ðāēīīīīñ òyýāyðēyæ òzðāççēñyí äyō āīīāīē °āñ ñōāī āāððāā çāñāī 25 ēā áóñ, òāī āēēī òīī í ū 16-21 ēā òāðāæ āāēēāā⁷. Èēī āāēāāē īēīī āāçàð āāāðāāñāī āāñ ççāyē ì àēŪī òyāyýē çēēāāyðēyē, òyāyýēēēī òāī āāì æēēī òīī òīī çíyí ç°ā āāðāāā äyōyā èðāyōyā áyððōyē þì .

×āī āð ñāēðāē àðāēī èð òyāyýē áyēðāyæ ì àē ñzðāyý òāī āāāāē ò°āæēēēī āīēīī í °°ò ōyì íyō òī ð òāēŪī +òōāē à+ òīēāī āāī ēòīē, òóðāēēāāē, +āī āððāē °āñ, çēēāāyðēēī òyāyýēēēā °ā°ē-ðāāðŪī òāāā, āāī āñāī ōīēīī í ū òāāñāī òāāāāī °āñòyē òāðŪī òóóēøzçē +āī āððāē þì. Èēī ýñ òyāyýē, òāāēāī āēēī °āñī èē +āī āðŪā äýýøēççyēyō āñóóāēŪā í àðēēī òīī òīī, °ā°æòyē òāðīī ēīī āēīð øēēāāyðēyōyñ °°ð ñīī āī ēðāçē āī ēæ āāēāāā yðççē ñāðóóē äzāīyēð òēēæ, òēī āāð áyē+yýð àøēāēāēð, ì āīāæì āī ðēēī òāī āēēī °ā°æòyē òyēāýð, ì áðāī èçì ūā āī ēī āñðóóēæ í yāððççyēyō, ì àēŪī òyāyýē çēēāāyðēyē, òāī āāì æēēī ñōāāēāāā, òóðøēēðŪā äyì æēð āīāēīāŪā īðīēōīā+ äzò òāēóóāðāē òāī òðāī āīāēīī òóāāòāāī ä òyðyāæççyēyō yāāāē çāñāēēī āāçðŪī ççðyā āīēīīā āāēīā. Ōāī āēēī +òōāē í ū āāēāāēēēī áyē+yýðēēī òðāāī ēāī í °ī ð°ā, çzēēēēī äzðyēäyōççīā āāð+ áóé yāóóðēŪā í °°óī ñýðāyýō āñóóāēŪā òāðīī ēīī āēēī òñēāì æðāēāāð ì àē+ēā, īðīī í òóāēēī àèçī āñēēī òyì, ñīī èððōīā+ áóñāā òāēóóāŪī èāyāðōyē īðīēōīī, í °°ò°ā òóēāóóðēāī āīēī āñðóóēæ í yāððççyēyō òyðyāðyē þì. Ñāēī +āī āðŪī òyāyýē äyāyā +ēī òēççð àæēēēāāāā, °íā°ð çíyí °ðā°°ð çēēāāyðēyāyā, ì àēā áððāāð í ū °ā+ çðyēāyí çàððóóēāð çzēē òāðāāðāī áēø òóē ì àē òyāyýð àðāā àæēēēāāāāā + äyñyí ñāēæðóóēāð, °°ð+ē°ò āñóóāēŪā òāī òāā āā+ ççyō øāāðāēāāāðāē þì .

Ä. Í yāæēēī àøēā øēì. Í yāæēēī àøēā øēì áóþó í yā ì àēāāñ āāāð çíāñyí í yðēēī äzðyāāyðççīēē ōyì æyý °°ð+ē°āā°æ, í yì yāāyæ áóé yñyōēēā āāððāē í yāðēāðāāð òīī āāðēì ò, ì yāyý, ì yāyýyēyē òyð äzð áyēyí çyēyí īēāī òāçē āāēīā. Āyōāyý īāīī āēēī çāñāēēī āāçðāāñ ì àē ñzðāēēī í yāæēēī àøēā øēì ēēā í yì yāāççyēyōyā í yēyýā āī òāāð+ 2000 īī ū ñzçē+yýñ ýíy +ēāēyēýýð çíāyñīēē òyā òyāyí ò°ð°ēā°ð āāðēāī òyðyāæççēæ ýóyēñyí + äýýð òyēñyí +yēyí ì yāyāāyōççēð çð äzì òāðāāðāī āāðāāāçē āāēī ā.

⁶ Nayambat, L., 2004-èēā ççyō
⁷ FAO/TCP/MON 0066 “National Risk Management Strategy for Mongolia”, 2002

Õḷḡḡḡḡ 2. Í yāæeéí àøeā øeì, ìí ù yōíeé òíeāíeā øeēæḷḷēñí yýð

Áḷòyāyōḷḷí eé íyð	1999	2002
- òðeéí ì àò, eā	4.55	5.34
Õíí ù/yì ààí ù ì àò, eā	5.13	5.03
Õíí eí ù ííñ, āð	1375	1682
Í ííeóòð, āð	332	352

Yō ñòðāææ: Ì íí ãíe óēñí ñòàðēñòeēeéí yì òòāyē, 2003

Ààí, çóàòæ æeēḷḷäyā íyā ì àeùí àøeā øeì íyì yāññýð eðñýí äyōyā áyðòòyē ÷ àeāàí ñí ù ñòàðēñòeē āað=yý. Õàí æeéí ḷíyì øeēòyē í ù yíyōḷḷ òàíæeāññ ì àøeā øeì, áḷòyāyōḷḷíeé òñ°eðeéí òàeāñ ì ù áóñ, òíí ì yāyý ḷíyì ç°ā yñyðòyē òíeāíí àa-ḷçáyñ çíðeñòíe ñì. Çóāā ì æe òàðāæeāðæ, òñ°eò ì ù yð=eì æeðæ, òíí òíeāíe ì ù íeøðíòæ. Áyòyē eéí yðòḷḷ ì yāyýyē āaðāæ áóe íðíí íóòæeéí ì yðäyæeéí àà ñòàðēñòeēeéí àeāā, àæeāóeēeāóóà ì àe æe àðóeí ò°æeééí ì yāyæḷḷeyēðeēā òyðòyí áóeáóóeæ àæeāāā òàðæ àāñ áíeíí. Ì àeùí ḷðæe-ñæeæeééí àæeùí áḷòòäyē ì àe-eā, àā ñòí áí à ò°ò°eā°āæ, ì àeāñā òy=íyýí áḷòyāyōḷḷí àa- àæeāāāā āíð òäyæ ñííeðòíæ òyì æyāāæ ì ù äyíäḷḷ òíðòíāñí ù òíäíðòíe ààòæāā ñì. Èeí yñ ì yðäyæeéí òyíæò, ḷíyēäyā òeàí ñæeæðóeēā çàí āað ì àeùí àøeā øeìeéí ì ííeòíðeíā yāóeāðāā íðíí íóòæeéí çòðeðāā, ì yðäyæeéí àeāāùí ḷḷðæeēā °íä°ðæḷḷyō ì ù çañæeéí āaçðúí áíæííā òààøeā øeēäyō øeíy=yēðeéí íyāyí ÷òòæ òyñyā àæò ñòíe.

Ò°æeééí ò°ò°eā°ð, ḷeē àæeēeāāā òyðyæḷḷæ ì àeùí òyæyēeéí òàíàì æeā āíðæòíe °ð=e°eò, àðeò āðàòññ òḷeyyāyē òāā æeāñáí, °ðñæeēäyý òæeāðḷḷēñáí òyðyā áíeíò ñì. Ì àeùí òyæyē áyèðäyōyā ì àe-eā, ì àe áḷòeē eðäyā, àeçíañeéí àà íeíí íeéðeéí àæeāóeēeāóóàùí íðíeòííä äyýøeḷḷyō, íyì yēàíäyā òyæyēä àøeāeāò í°òeēā eèðḷḷyō, àeé áíeāíòíä òḷeòḷḷ áíòàððò òyðyāòyē. Çāāāæ áyeyí òyæyē òeéò, ḷeēäyðyē òyōæyēyð íðò, òḷḷòeē yā ḷeēäyðyē, áíðeóóeā ÷eäyēä àeçíañeéí òyí íyēyā áíòàðì āað, òyáíeēā çañæeéí āaçðāñ äyì æeò òyðyāòyē àæéíà. Ì áííāíð yíy àñóóāe ò°íä°ā°æ ÷àðàí àæeāā ò-ðāñ yðòíyñ çañæeéí āaçðúí ç°ā áíæíí, ḷeē àæeēeāāāá íííä-òíe ḷḷðyā íðíeòííí ù ḷíññýí äyýð òyðyæḷḷeäyē íðíí íóòāò °ðñæeéí í°ò áíeííæeä òeēäóðeāñáí òyæyē ḷeēäyðyēeéí àaç ñyðäyō, øeíyýð àeé áíeíò ḷíäyñòyē äyæ ḷçíy.

Á. Ì àe ḷðæḷḷyā ì àeùí yðḷḷe ì yíä. Bíç áḷðeéí àeāā ì àāā āaðāñáí, ḷð äḷí ì óòàe òyì yýí àæeíāā øḷḷìæyāyā, ñḷḷeéí æeēḷḷäyā ñòðāā òañðeāā äyāyō áíeñíí °ā°æ ì óòàe àæeùí íyāyíä ì àe ḷðæḷḷyā íðæ àæéíà. Õēñíí ò°ñæeéí eðyýyí ò°ð°íä°, òàíæeāeā-äùí óāā āaðāāeéí ò°ñ°e, āðā òyì æyā àāāāæ òḷðñýí ì àe yðḷḷeæḷḷyō ḷeē-eēäyý ÷ ñæeæðæeññ ḷe íeñíð yäḷyý òḷðyý. Í eíí óēñíí òyì æyýíä ííòáíe áíæeēeā āāðàð, yēàíäyā ì àe æe àðóeí áḷòyāyōḷḷíeé yēñííðòññ áḷðyí òíðeæíò òḷðòyē yæeéí çañæeéí òāāæ ḷð àāāāð áḷòeé ì àeùí āíò òæeāāðò °a=eí, òḷḷí=yéyí òñòāāñáí òyì yýí çðeāāñáí çðeì °a=eí yíä òyíä āðàð áíeæyý. Èeí ä, ì àe æe àðóeí òḷḷòeē yā, áḷòyāyōḷḷíeé yēñííðò, ḷðæeééí ì àòàðeæ ñíeēeòííä °ðææḷḷyōeéí òeēä ì àe ñḷðæeéíòyý yðḷḷe ì yíæeēā ñæeæðóeēāò øāðäeāāðæ. Yíy ÷eäyēyýð òyā òyāyí øeēäyðòyē āðā òyì æyý āa- òyðyæḷḷyōyā çañæeéí āaçðāñ ÷òòæ ḷḷðyā áḷeòyðäyō ñòíe ñì. Ì àe ḷðæḷḷyā, óòæeēāe ì àe

ñzðäëéí ççäýðëýä ááéääé, óääì óääñää ñäéæðóóéäð òäëääð ò°ò°éá°ð áíëíãñðóóéæ ñáíää àì àðñíààð ýíý àæëé ì àðòääääòää òçðñýí, òýðýæççéæ ááéääà àðää òýì æýý áíðäèòíé çð äçíä òçðýðäçé ááéíà. Ì àé ýðççéæççéýð, çðæëééí àæëüã ýððéýð ò°ðééí ááéáóóéääóóá ÷ òéëñýí áíðäèòíé þì ãçé, òóáèéí òýáðéëéí òýì ñáíää÷éääà ààðääòäçé òðñääèääð ýäæ, ýð ìðíü ìëíí ççäýð, ççäððééí àà çðæëééí òýñýä, òèèì ýé ñzðýä òñòáòää òçðñýí íü ì àé àæ àóóéí íáííæéí ááéäëüã òíáíðòíééæ ááéíà. Óäéääàðð ò°á÷éí, ýëáìáóýä ì àðàçèð ò°á÷í°ð ì àé ìëííð òíðíãíð áíëíüã ì àé àæ àóóéä ò÷èð÷ áóé òí ð ääòü òíì ýðñäýé òýì ýýí òíáíðòíééæ ááéíà⁸.

Ì àé ýìíýéäèéä òóäü÷èëñíààð ì àé ñzðäëéí ýðççé ì ýíäèéä òàì áääèäð àñóóääé ñäéæðíà äýæ ìáéääñáí íü áàðää òäèääð áíéæ çéé÷èéäýýäýý òýðýæýä÷äýä òçðäýæ ÷äääòäçé ááéíää áíáíëãííð, ìäé÷èäòäé òàì òðáí àæëéäòüí ìðííä ò°éá°ðééí ÷äääðäçé ì äé÷ääñ òàì ää òàì ààð÷ ááéíà òýì ýýí áóñäää áóðóóá òíòíòüã ìðíéãñíí ýáóóðäçé àðää áàðèèðäéääà çóððäéñáí òýáýð òí°ðäèéä òçðýä. Óääì ñäéæðñáí áíëíí çðæëééí ò°ì, òèèì ýé ñzðýä òàðæ òñòñáí, çðæëééí àæëüí áààççé áíéæ ìëíí æëéééí ì°ð èð àæëüí ìëíéòüã ìýäýð äéääñáí íü ìýä ì äéääñ áääò àðéä òèì èéä ìýì ýäáççéýð çàì ààð ì àé àæ àóóéä ýð÷èì æççéýð áíäéíüí òýðýæëèðééä òáíääòää ìíòòíé ñäää òíðáíð áíéæ áóéä ýððäèð áíòàðäð òää áíéæýý. Ì àé ñzðäýý ñäéæðóóéäð, óääì óääñää óääì òèüí ÷ääääòè ñäéðäé ì àèðäé áíëíð ýðì ýéçýé, ñáíää÷éääà ì äé÷äüí äóíä àæéäèääääòäçé, çðæëééí äéää, ìýðäýæëèðíççä ÷ ìýðäýæëééí óäèðäéääà, ç°äé°éä°ä°ð òáíääð ççðäýý òýðýæççéæ áääüñáí þì ãçé ááéíà. Ì àéüí ýðççé ì ýíä, çðæëééí àæëüí çíðéíí ááéáóóéäèð òáíääèðäçé, ìäé÷èä, ìýðäýæëééí äéääüí òàì òüí àæëéääää òíé ò°íäéé, çðæëééí áààç äçðäýýäçé, òóáèéí òýáðéëéí ìðíéòíí ááéðäçé çýðýä ìëíí àñóóäëüã áíòàðð÷ ççáýñ ì àéüí ýðççé ì ýíä, çðæëééí àæëéä ìéðüí çää áíðäèòíé äèèð ò°ð÷èèð ààðäð ò°è°ä ì óóðáí ááéääää ò°ð çáñää ìíòòíé äçáíýèð òèéð òýðýäýé ááéíà.

A. Ì àé àæ àóóéí äçðýýäýðççí áíëíãñðóóéäèð. Ì àé àæ àóóéääñ ààðäèðäé òççðéé ýä, äçðýýäýðççíèéä áíëíãñðóóéæ áóé àðää, òáòííëíäééí òçàðéí çíýí äýý äýðééí ì°ðò°éä ààð àæëéäääääí ü òýéáýð ìéèðéýä çííðéëñíí, ìð÷éí òääééí òéíæýð òóääì òáòíéé, òáòííëíäé, ìýäýéèééí ìëíéð, àì æèèðääñ òíé òäýääñáí, çàð çýé, òýðýæýä÷äééí ýðýèð òààðäéä ìéèññýí ÷áíàðäé, òýáýð, àþóéäçé òçíñ, äçðýýäýðççí ààðääð òäéääð ñáíää òääüñáí ççééäçé, ÷ääääòè ìü ÷ ñóé òýáýðýý ááéíà. Ì àé àæ àóóéä çàð çýé äðèèæääí ü ÷ééýé òíáðííäçé, ì äé÷äüí äóíä áéçíñ ñýðäýéäýý, ìääñíí äçðäýýäçé, òýáíéé òíðííä áéçíñ ñíèèèòíí ýäääääòäçé ááéääà ìü çàð çýéä ì°è°è°ð, çàð çýé, ýðýèð òýðýäýýíä ààð÷ áóé ò°ð÷èèð, ò°æëééä ì ýðýðýä ìýì èð ñää áíéæ ááéíà.

Ì àé àæ àóóé ýððéýä÷äýñ òççðéé ýä, äçðýýäýðççí áíëíãñðóóéäð, áýéýí äçðýýäýðççí çééääýðéýð ñäéääðóóäðäé òàì òðäð, òíððèð òäéääð ñáíää÷éääà ààðäääääçé ò°ò°éäèè°ò ì óóðäé, ì äé÷äüí ÷ ìéðííðäçé ááéääà ò°íäéé ááéääé òääðéä ìéèäòíé çð äçí ä°òäçé è áíëíä óó. Ýíý íü ìðíí ìóðääð áíëíãñðóóéäð òç÷éí ÷ääé áéé áíëíòíä ñäääðäé ááéæ ì ýäð þì. Ì ýä ìü äçðýýäýðççíýý ýì àð ÷ áíëíãñðóóéäèð, áíäéäèð, ýëääèðäçéäýýð òóóá ò°ä°ä, ì°ä°ò ìü ÷ çíý áäääðäéääàð ää÷ çóð÷èèð ì äýääàð ýëñí ìðèèð òýéáýð ìëíí æéè áääääí ááéëñáàð èðñýí ìü òýì òýí äýý áíéæ äçðýýä ááéääà

⁸ Sum Risk Management Planning Field Survey. 2003-2004. LPS/CPR "Pastoral Risk Management Planning"

ì yò òàèâððàè ò°ðççæ ò°ãæèèéí ÷°ä°ð áíèæ òóàèðñí ùã çíðèñòíé àðàà òyì æýýáýýð òàèàò í ù çàñàèéí ààçðùí òíéøèóóèøãçé ççðyã áíèæýý áyãyãðýé ñàí àè çé íèèéyò òçí ààèòãçé áóéç àà. Áyòäýý áçò àæèè òðàãøãçé òàðòàíàè òyãýýðýý ààéíà áyò ò÷èð àòàãããàèòàèã òàðóóèàò í ààøòàè çéè àæèèèàããã òðí°ò ñàèòàí ò°è°à áàèèãããèéí òííí à òèàì æèàèò áóñ àðããàð ñçç òãããàí èäýý áíèí àñðóóèàò, ýñàèé, ì íãíí ýäèyè òèèò æèæèã çéèããýðèyè ýðòèyò ñàí àà, àèòàí ì àè÷ãùí àíòíð ýãããããò áíèíí ùã ìðóóèàò òyðyãðýé þì. Ò°ä°ä ààð÷ áóé ì àè àæ àðóé, çéèããýðèyè ýðòèyò ýðì ýèçyè ñàí àà÷èàà, ýðèyèèèã òèàì ò°òççéyí äýì æèò, ò°è äýýð ì ù òçðãýí áíñãíò, ýãçãýý ñàéí àæèèèæ áàèèããã ìðíí í óòããò ì ù òíãòííæ äýãæýýò, òèì ààð í óòãã ìðííãíí íýð í°è°òýé, òíãòàíðòíé, òãyèããòàé àèçíãñ ò°ãæççéyò àðàà òyì æýýã áíèèííòíé òyðyãæççéyòyã ò°ð, çàñàèéí ààçðàãñ òóàèéí òyãøèèéíòyí, òàí àèàèãã÷àòàè òàí òðàí ààðóé ãçéòyòãýò ççðyã ÷èèyãýò ñòíé þì.

Ç. Ì àè÷èí çíí ù àì ùæèððãã. Ì àè àæ àðóéã ò°ãæççéyò, ýð÷èì æççéyò, àèçíãñ ìð÷èíã òíãòàíðòíé çýðyã íèíí òàèò çéè àæèèèãããã ýãóóèàò òàèàðð çàñàèéí ààçðàãñ òàãùæ áóé çíðèèãí ì ù ýñèèéí ýòyñò ì àè÷ãùí àì ùæèððããã äýýøèççéyòyã ÷èèèyã áóé ì ù áçòí ýý òíãíðòíé þì. Ðãóò òyì ýýãýò 850 ààðóé ì ýíããí òçí èé 43 òóãù ì ù⁹ Ì ííãíèùí ò°ã°ã àì ùãàð÷ áàèèãããããñ ççãyè ò°ã°ãèéí òçí àì ùí àì ùæèððãããí ù òçãøèíã äýýøèççéyò ýãããè ò°ð, çàñàèéí áíòààðèùã ççé ññíð òàòàò àñóóããè ì°í. Ò°ã°ã, ýèãíãòyã ì àè÷èí òðòèéí àì ùæèððããã áóóð÷ áóé òóòàè äýýð °ãççèñíèèã ìíòèíò òàì àèéí ýíãèéí æèøýý áíè ì àè÷èí òðò°ã ìíããíò ì àèùí òíí þì. Ñòàðèñòèèèéí àèããí ñí ù ì ýãýýãýýð áçò ì àè÷èí òðòèéí 85 òóãù ì ù 200 òíèãíé òçðyòãçé ì àèòàé áàèèããã ì ù àì ùæèððãããí ù òçãøèí ìèèãòíé äýýøèyòãçé áàèèãããèéí ìýã øàèòãããí ò°àèèãçé ò°ã°ã àèçíãñ ò°ãæèòãçé, àì ù àðããòãããí áàèèããè áãããì áàèèããòãã òçðãýæ áóé áíèíí. Ì àè àæ àðóéãããñ °ð àæèè ò°ð°è ýðòèyò, ìðèíãùí ìýì ýèò ýò ççñãýð áèé áíèèíò ìðíèèèíãí ÷ òàðããããòãçé áàéíà. Òççí÷èyí ì àèããñ °ð àì ùæèððãããí ù ýò ççñãýðãçé, ì àè àæ àðóé ì ù òãã àãããðùí áíèíí ýèéí çàñà-çàò çýyèèéí òç÷èí ççèèèéí ààðàì òãã ýì çyã òyãýýðýý, ýðñàèèèã áóóðóóèàò, ç°èðççéyò ò°ð°íã°, ì àòàðèàèùí òóðèì òèàè áçðãççéyòyãçé ò÷ãããñ ì àè÷èí òðò, ò°ã°ãèéíòíé èé ýãóóðàè áíèèòíé áóóðãò òàí àèèããã áçãýããççé áàéíà. Ò°ã°ã, ì àè àæ àðóéí ñàèèããò àæèùí òçð áàèð áèé áíèèíò áíèíí æ ÷ òyçããàðèèããã àè áàèèãã þì. Àçèéí ìèíí ìðí ù æèøýýãýýð ì àè àæ àðóé ýðòèyã÷àèéí ìðèíãùí òçãøèí àíðàèòíé òñòãçé, òççíèé òèì àãñ ìðèíãí ì ù òíãòàíðòíé áóñ áàèò ýãããè ìèèòèyã, ì àè àæ àðóéí áçòyýãýòççíèé ýðyèò òyðyãòyý çíãýñíèé ýàèéí çàñàèéí °ñ°èò°ñ øóóã òàì ààðãã¹⁰ ò÷ãããñ ì àè÷èí çíí ù àì ùæèððãããí ù àñóóããè ç°ãð°í ì áíàéã ÷ ýðèèãããã ççéè àèø þì.

Ì àè àæ àðóéí ìãííãèéí áàèèããè, ìèðùí ò°è°ã òàíãèèãã, ò°ð, çàñàèéí ààçð, òóàèéí òyãøèè, èðãýã, òàí àèàèãã÷ãããñ ãçéòyòãýò ççðyã, ìðíèèòííí ù òàèèããòè ìèíí àñóóãèòóããùã ò°íã°èèãã ìðíèèãñíí ýíyòççé äçí øèíæèèãýýò òíèíí ñì ñì àð àñóóèò ààðãò, òççíã ñì àð òàðèèèò ò°ò°ò òóòàé í óòãòàè ýðèèòãò ñòíé þì. ×èí çíýýýð òyèãýè, °ðèèéí ýàèéí çàñàèéí çð í°è°ò, à÷ òíèèããíè, ìèèèè èéí ò°ò°æ°ò òãããèèò, òàì àããèò ÷ãããì æããð ì àè àæ àðóéí ñàèèããð ì ààì ù òóí ñòèòàí áàéíà. ×òòàì ýããããã,

⁹ Tsedendamba, L., R.Rinchinbazar. 2003. Problems of Poverty in Economic Regions. In: Studies on Development of Mongolia. National Development Institute
¹⁰ Jeffery D.Fne., Ralph G.Lattimore. 1982. Livestock on Asia: issues and policies.IDRC, Ottawa, Canada

àøèãðàé, íàéããððàé, áýè÷ýýðèéí áíèíí ýð÷èì æñýí ì àè àæ àðóé, àãçðð òàðèàèáí í ù ò°ã° àæ àðóéí ò°ãæèèéí çí ãñýí çàããð àáéð

3. Ýèíèíàèéí òýáýð áçòýýãýðççí çéèãýðèýáý, íþóí ù áããðààì æ èðòýé, ýðñáýè áããðàé, áàéãàèù íð÷èíã òàèãçé òçíñ, ò°ã° àæ àðóéí çéèãýðèýé, òàðííèíàèéã ò°ãæççýð ýãèèùã áçð òàèããð áýì æèð

4. Òàðããð, çýýè, ò°ð°íã° íðóóèàèð, àãããã òóãàèèããí ù òýí òàðáí áí àèíáííð ò°ã° àæ àðóé, òççíèé áíðíð ì àè àæ àðóéí ñàéããðùí ò°ãæèèéã áýì æèð

5. Ñàéããðùí çéèãýðèýéèéí áçòýýí æ, çð àøãèéã áýýøèççýð ýðð ççéí íð÷èíã áíèíãñðííãóé áíèãíð, íýí òýðãççíã òàðì àðèéí áíèíí ýð÷èì æñýí àæ àðóéã ò°ãæççýð, ì àè ñçðýã, òàðèàèáí àèéí çéèãýðèýéèéã áàéãàèèéí ààì øãããñ òàì áãàèð, áããðãèùí òíàðíèðííã áíèíãñðííãóé áíèãíð

6. Ì àè àæ àðóé, àãçðð òàðèàèáíàèéí òàðííèíàèéã áíèíãñðííãóé áíèãíð, øéíý÷ýýè òèéð, áíèíãñíí òç÷èí áýèðãýð

7. Ñàéããðùí çéè àæèèèãããã á áýì æýã ççççýð ÒÁÁ-ùã áýì æèð, èãýãðòýé òàì òðáí àæèèèãã

8. Òáí àèãèãã÷èã, áíðííãùí ò°ð°íã° íðóóèãã÷èã ì àè àæ àðóéã òðð òóããòããðàé ò°ð°íã° íðóóèãð ýãèèùã áçð òàèããð áýì æèð, ò°ð°íã° íðóóèãèðùí ýðð ççéí íð÷èíã òàðàé áíèãíð, áðñãã øããðããããð ì°ðèèéã òáí àãð

9. Ò°ã°ã ááíè, ááíè áðñ ñàíðççàèéí áàéãóóèèããóóãùí çéè àæèèèãããã èãýãðæççýð, çéè÷èèýýã ñàéæðóóèã

10. Ò°ã°ã àæèùí àáèð íýí ýããççýð, òðèéí àì ùæèðãããí ù òçàøéíã áýýøèççýð, íðèíãùã íýí ýããççýðýã áíðííã ì°ð áíèííæ, áããí ù áýì æýã, òðñèàì æééã çð ò°ã°æðýé àøèèèã

11. Òèàì æèèð àðãà àæèèèãããã ýçýí øççýð, øéíæýð òóããí ù áýãøèèðò òàðííèíàèéã íýãððççýð àæèùã ñððãèðùí áçð àðãã, òýèãýðýð çí òèíí áàéãóóèã

Áýýð áóðùãñáí áíèèíãùí çãð÷èì, çíðèèãí, çíáýñèýèççã í ù ò°ð, çãñãã, òóãèéí òýãøèèéí áà òóóèèéí ýðãýýýñ ò°ã° àæ àðóéí ñàéããðùí ò°ãæèèéí áíèèíí, ççýé áãðèì òèàèùí òçðýýíã ì àè àæ àðóéã òýðýãæççýð ççðýã, òàðèóóèèããùã áãðããð áàéèèèãð òíáíððíèéíð, øéíý áãóóèãã, òíí ù, ìèèííð òàéèæ íéèãíð áíèííæ íèãíæ áàéíà.

1. Í ýãããýýðð; ò°ðèéí áíèèíãùí òçðýýíã ò°ð, òóóèèéí ýðãýýççàèéí çéè àæèèèãããã, ççðèèé íýòáýí çáí àèããð, òí ðãããããðð; ò°ð, òóóèèéí ýðãýýççã ò°ðñàèéí çéè àæèèèãããã, ççðãýý çáí àèããð áýñýí òí ð ì àðáí èçì ùã áèé áíèãíð

2. Ò°ã° àæ àðóéã ýð÷èì æççýýí ò°ãæççýð (ì àè àæ àðóéã áýè÷ýýðèéí áà ýð÷èì æñýí áýã ñàéããðùã òí ñèíí ò°ãæççýð)

3. Ñàéããðùí òíàðáíððíèé ò°ãæèèéã òáí àãð

4. Ñàéããðùí ÷ãããðèéã áýðæççýð, áçòýýí æèéã áýýøèççýð

5. Ýèíèíàèéí òýáýð, àþóèãçé çéèãýðèýé, òççðèé ýã, áçòýýãýðççí áãðããð

6. Áàéãàèèéí ì°ð, ýèíèíàèéí òíàðíèðííã òàì áãàèð, çíðèèííé ì áíàæì áíòýýð àøèèèã

7. Ì àè àæ àðóéã òàðííèíàèéí øéíý÷ýýè ýãóóèãð, çð àøèã, ò°ã°æðýé àðãà àæèèèãããã, òàðííèíàèé íýãððççýð

8. Ì àèããñ áãðàèèèè òççðèé ýã, áçòýýãýðççíèé áíèíãñðóóèèð, ñàèèèè, òããããèèè, òàì áãàèèèèè ñàéæðóóèèð

9. Ò°ã°ã, òççíèé áíðíð ì àè àæ àðóé ýððèýã÷èýã ááíè, ñàíðççàèéí çéè÷èèýýã òçðãýð

10. Ýèñííððùí ÷èèýèðýé òçíííèé çãðèì áçòýýãýðççíèé òýðýãòýýã áíðííãùí çéèãýðèýýýð òáí àãð çíðèèðùã ì àè àæ àðóéí ò°ãæèèéí ÷èè áãðèì æãã áíèãíð

11. Ýðöççéí îð÷éíã áíëîñðîííäóé áíëáî õ, áçðýð çîðëíí ááéãóóéàèð, çéë àæèèèãããã ð°ã°èã°ðæççýð

12. Ì äè àæ àðóé ýððëýã÷àèéí çàð çýýèèéí ÷ãããàðè, °ðñ°èã°ð ÷ããããðùã äýýðèççýð

Ýíý áàðèì ò àé÷èãò ì äè àæ àðóéã ð°ãççýðöáýý òíãòáíðòíé ð°ãæèèéã òáíãò äýæ çãñáí ì ü ìýýýã ýðäýççýý ð°ðççèæ ááéíà. Ñãããã äýäýè, ì áí àé ìðí ù ì äè àæ àðóéã òíãòáíðòíé ð°ãæèèéí áààç ñóóðü áçðãñýí ýñýð òàèããð °ìí° òèèñýí øéíæèèãýýíéé äçíãýñ ççäýè ì äè àæ àðóéí ð°ãæèèéí °í°ãèéí òçàøéí, ìéðùí 10 áàðóé æèèèéí ð°è°ã°ñ òãðãðãã ýàèéí çãñàèéí áçðýè áçðýí ñàèããðùí òýíæýýíã àã÷ ççýðýð òíãòáíðòíé ð°ãæèèéí çàì äýýð áàð÷ òãðãðãí ÷ããããçé ì ýðýð ð°ñ°è°ãã°æ ááéããã ò÷ðãñ ð°ãæèèéí òíãòáíðòíé ýãò, °ðí°èèéã òáíãáí à äýð ì ü çíãýñýè ì óóðáé þì. Òàðéí òðñ ñàèããðùã ñýðäýýð, ð°ãæèèéã ì ü òíãòáíðæèèèèéí òíãíðòíé øàèãóóðùã òáíãò òýí æýýí à òçðäýð óóðáé ìýí òçðççíã áíãí õ ñòíé ááéñáí áíëí á ó.

A. Ì ÄÈ Æ Æ ÀÓÓÉÍ Ò°ÃÆÈÈÉÍ ÇÀÍ ÆÈÈÀÀ ÆÑÓÓÆÈÀÐ Ò°Ð, ÇÃÑÃÈÈÉÍ ØÈÍ Ý×ÈÝÍ ÒÌ Ì Ù·Ì ÈÑÌ Í - - ÐÃÈÈÃ ÒÝÐÝÆ - - ÈÝÓ - ÇÝÈ ÀÀÐÈÌ ÒÈÆÈÛÍ ÆÑÓÓÆÈÓÓÀ, ÒÝÃÃÝÐÈÈÉÍ ÒÀÈÈÆÈ

Ò°ãæèèéí Æñóóæèãð áàðñáí òýäýèèéí ýð ñððãææèèéí òí øæ ñóæèð ýãòãã ð°ðèéí áíãèíãí, çãñàèéí áàçðùí çéë àæèèèããããí ù ð°ð°èã°ðò ð°ãæèèéí ççýè áàðèì òèæèãã òýð àð°íðèèéýí, ìéèðëýã òàèèèãããð ì ü òðñãñáí, °ðð°ð òýèäýè áíãèíãí, çéë àæèèèããããí ù ìèíí òóãèèããðùã áãóóèñáí, ð°ãæèèéí áàðòùã ç°ã òíéí èíð òàèããñã ò÷èð áóðããããèðáé òàè àæèèèããããæ ááéèãã. Ýíý ì ü ð°ãæèèéí ççýè áàðèì òèæèãã Ì ìíãíèùí ì äè àæ àðóéí ìãííàèéí áíãèð ááéããèðáé òýèãóóéáí òàèèãò, òýðèéí òáíãèèããã ç°ã òíéí èíð, ýíý çíãñýí äýýð áíãèíãí áçðæççæèã ìèíí òóãèèããðòàèèããð ñííãíð, òýðýæççýð àðãã çàì ùã çéë àæèèèããããí ùðãã ìíðèíðòíé òýèãóóéáí ð°è°ãè°ð°ã òãããçé ì°è°è°ð°ã òçðäýæ ááéíà. Áð ì ü ì äè àæ àðóéí ð°ãæèèéí ð°ð, çãñããñ áçéðýðäýð ççðàèéã òíãíðòíéèíðáí ð°ãæèèéí ççýè áàðèì òèæèùí øéíý òáíãèèãã, òóãèèããðùã ìííã÷òíé ñííãíí òðñãò Æñóóæèãã ÷òãè÷èáí ççýðèéí ò÷èð ì ü äýèðèè áàðèì ù ð°ãæèèéí ýãòðáé çíãýñíéé áíãèíãí ì éèðççýð, òãàøèèãèè ìèíí òèñùí ááéãóóèèèãã, òáíãèèèãã÷ããñ òðñèàì æ äýí æýýã áããò, òáí áàðñáí çéë àæèèèãããã òýðýæççýðýã à÷ òíéáíãèèãã áíãíèèð çíãñýí äýýð òáíããæ áóé òýðýã þì.

A. - ìãñýí Æñóóæèóóã. Ýãçäýý ì äè àæ àðóéí çéèãäýðèèèéí ð°ãæèèéí áóé ìðí óóãùí ýàèéí çãñãã-ìéèãí èéí ð°ãæèèéí òíãíðòíéèíã÷ à÷ òíéáíãèèé áçðèè ñàèããð áíëíðùí ò ì ü òóããã ýíç áçðèéí ççýè áàðèì òèæèããð, ìéèãí èéí àì ùãðàèùí ìèíí òàèð Æñóóããèðáé òýèãããðàèèããð çíýæ ççäýã áíæäýý. Òðð, çãñãã, èðäýã, òóóèèéí ýðäýýççã, ççñãýè ñáíãã÷èèãùí ááéãóóèèèããããñ ð°ãæèèéí çéë ýãòãã áçéðýðäýð ççðýã, ìðíèèííã òíãíðòíéèíðíã çéë àæèèèããããí ù áíëíí ð°ãæèèéí äýãøèèéí ÷òãè áàðèì æãã, °ðã°í áíëíí æèèã ìèííæ ÷ããò ÷òãè ñàèããðùí ìýýíã ì ü ì äè àæ àðóéí ìðóóèèèãã æäýý. Ýàèéí çãñãã-ìéèãí èéí áóñãã ñàèããðóóãã òýðýæýããäýã ìéèðëýã çíãýñýèä òèèãóóðèáí ì áí àé ìðí ù ì äè àæ àðóéí ð°ãæèèéí áíãèíãí ñóóðü ÷èèýèèèé:

- Ì èíí òàèð çéë àæèèèãããã, áðãã òýí æýýã òýðýæççýð, ð°è°ãøççýð ÷ããããðèãð òíãíðòíéèíãí ýàèéí çãñàèéí à÷ òíéáíãèèé

- Ì äè àæ àðóéí ì °í ÷ãíãð, èðýýççèã çíýæ ÷ããããã, ì ýãäýã òçì ççñèéí ýððëýð çéë àæèèèãããã, òççíèé ìéèãí èéí à÷ òíéáíãèèé

- Í ð÷eí ä ðæēzē zēēāyðēyē, yēīēīāēēí àpōēzē āāēāē āā ì æ æ ãōēí ìðēō/yñ ìðēōōēí zīānyí øæāōōð àì eí ðīēāīī

- Ì æ÷eí ðzīyñ æēīēīāēēí í°ōōyē ðaðüōāð íēēāì eēí ēāìēōāē, ñ çzēí à÷ ðīēāīāāīē

- Í ēīí çōóí ù ðōðøēä ì æ÷eí çīí ù īēīí zāēēā āāì æēí ð°āæēí āīēīāñðīíāōē āīēæ ēðnyí øēāì æēāēūā ðāāāāēāð ãōē-ēðyí øēēēí øyēāyð

- Í ēēāì eēí ð°āæēē, äyāøēēēí øēíy øēíy āīēīì æ, āīēīēōīīā āāōōēñāì yāēēí çāñāēēí ñāēāāð äyñyí zīyēyí æyýð ðīāīðōīēēæ āīēī ð ðæðāē þì .

Õ°ā°āēēí ðzī àì ùí æēēyí ð øyñāēēā °ð°° āāāðāæ, àì ùæððāāì ù yō zñāyðyýð ðāì āāð ÷āāāð ázōēē yāēēí çāñāēēí ø°°í ñāēāāðūí íyā í ù ì æ æ ãōēí ì°í āīēīōūā ðzōyí āīēīí ñzēēēí zāā āāðñāì īēīí yō ñōðāāæ, ðīī āāðēì ð ðāðōōēæ āāēíā. Ì āíāē ìðī ù ðōāüā íōāā äyāñāyðēēí ázō øyñyāð ì æ æ ãōēí zēēāyðēyē ðāððāì āāēðēāñāì īíōēīāðīē á°ā°ā yíy āāōōēāāð Ì īīāīē ìðī ùā ì æ æ ãōēí ìðīí äyāyā í ù īīīæ °āñ°í ðīāīðōīēēīēð þì . Ì æ æ ãōēēä ðz÷ ð°ā°ēì °ð°° çīðēōēāð í ù ç°āð°í ðōāü ðzīēēā ð°āēēzē, ð°ā°ēì °ðēēí íāðēēí ðōāāāðü äyýð ðōēāōōðēāñāì ðāēēí èðyýyí āāāðāāì æ ázōēē ðīāðìīē āā ðzð ææāāð °ððēēí æèøzēēēā ðāì āāð āīēīì æēēā ázðäzēäyā. Ì æ æ ãōēí æçīānyñ ìðñīí ìðēīāī, °ā°æ°°ñ ì æ÷eí °ððēēí àì ùæððāāì ù ðzāøēí, ð°ð°íā° ÷eíyýíēē āāēāē øōōā āā àāì āāēēāāð ðāì āāðāāā ì ù °í°° ðāēēí ÷ōāē īíōēīā yāð āðāāzē ì°í.

Á. Õīāīðōīēēīēð āā à÷ ðīēāīāāīē. Ì īīāīē ìðī ù ì æ æ ãōēí zēēāyðēyēēēā ðīāīðōīēēæ áōē yāēēí çāñāā-íēēāì eēí ðīāīðōīēēīēðūā çāēēāāē íyí īēīí ðæðāē, ÷ōāē āāōōēāā ázōēē æyý.

- Óēñ ð°ð, íēēāyí -yāēēí çāñāēēí ðīāō āīāēīāūí ázðäyē
- Í eēāì eēí īíōēī ð ðīāīðōīēēīēð (í eēāì eēí āāāðāðā, ázēyā ā.ì)
- Yāēēí çāñāēēí yðyēð ázōēē ð°ā°ēì °ð yððēyēð, ææūí āāēðí ù

āāāðāāì æ ázōēē ñāēāāð

- Í eēāì eēí ðīì ìðīí ázēēēí àì ùæððāā, àì ùāðāēūí yō ñōðāāæ
- Àì ùæððāāì ù ñīíāīēð/yñ ñīíāīēðūí ìð÷eí
- Áāēāēēēí í°°ōōyē øōōā ðaðüōāæ, àøēēāð íāēāāððāē, øyì ízð

ázōēē āðāā çāì

- Åæ ãōē yððēyā÷æēí í eēāì eēí āāēāē, āāēð ñōóðēēí øyì æzð
- Í ēīí ððāā÷ zçyē āīāīē, °ð°í øyēyēðzēyā øāāðāāð ð°āæēēí

āñōōāēōōāūí ðīāō

- Ì īīā÷ðīē āīāēīāī, ì āíāæì āíðēēí zīānyí äyýð āāēíāā í°ð°ā°ð àì ùā yō zñāyð, äyā ázðōēēí ðīāō

- Õīāðāīðōīē ð°āæēēēí āīāēīāūí zīānyí yēāì āíðzēēēā āīāēðīē øyðyāzēyð ÷āāāðēēā āāōōēñāì zēē ææēēāāāì ù ázðäyē çyðyā āīēīī.

Äyýð āōðüāñāì āāñ zçāyē, ì æ æ ãōēí zēēāyðēyē í ù yíāēēí ì æ÷eí āāñ ð°ð, çāñāēēí āāēāōōēēāā ðzððēyð ázō eí ñðēðōō āīēīí ðzī àì ùí āāāðāðāūā ðāì ðāð à÷ ðīēāīāāīē ázōēē ñāēāāð āīēīōūā øyēāāððāì íēēāìæ āīēīī. Øōōā øyēyōyā, ì æ æ ãōēāāñ ðāì āāðāēzē íyā ÷ ðzī, āāēāōōēēāā, ázēyā Ì īīāīēā ēāā āāēōzē æēyý. Äyōāy ì æ æ ãōēðāē øōōā āā àāì āāēāāð øyðōyí ðīēāīāāāīā, yíy ñāēāāðūí °ā°ð āōòì ùí zēē ææēēāāāì ā ìðīēōī ð ìðīēōīī, āzēōyōāyō zçðyā, yçyō āāēð ñōóðü yì āð āāēāāāð í ù

Ōīāōāīđōī é ō°āæēēēī ōōōāē ýíýōçç ōīāīđōīēēīēōūā Ì Ìīāīēūī ō°đñ°ī äýýđ áóóēāāæ ççāýē ōýā ōýāýī ÷ōōāē āñóóāēūā ōóóā ō°īā°æ āāēāā ðì . çíä:

- Ì æūī àøēā øēī , ì æ àæ āōóēī °ā°æēēā òçđñýī òçâøēīä íü āādūæ òāāāāēāō āñóóāēūā àøēā øēī āāāāōāē ì æūī ōīī ōīēāīēā °ñā°ō, ýñāýē ōīī ōīēāīēā āādēō ñōđāōāāē, òāēōēēēāđ ōýđýāæççýō āīēī ì æāçé, ōīāōāīđōī é ō°āæēēēī çāđ÷ēī ä íēēōýōāçé

- Áýē÷ýýđ, ōāāēāī, ōñī ū ýō ççñāýðēēā ōóóēēāđ Ìēāīāāñī í ýðōēēī ōýý āāāóó, äýōäýý ççđāýý ÷āī ä ñāōēī ōýđýāæççēæ àøēāēāō, ōóōāēēāāē, ì ōđ°āā°æ áóé ōóóēū ōīāōīīīæ, ōēāī æēāēō āđāā ææēēēāāāāī ä íēēōççēýī áçēäýýđýý íýāāýī ōāī ōđāō, ōīđøēō çāì āāđ °°đñāēēī òç÷ í°ē°ōā äýýøēççýō, íýāōđóóēāō āđāā çāì ūā ì æ÷ēā °°đñā°° ðóí ū °ī í° ōýđýāæççýō øāāđāēāāōāē

- Ōēñ ō°đ-ýāēēī çāñāēēī ōīāōāīđōī é āāēāāē, āðōēāçé āāēāēūā ōāīāōōūī ōóōāēā ō°ā°°æēēī ōýī, ōīāđōóēāāē, ì æ÷ēī çīī ì āāí ū ōēñ Ìđī ūōīī ýāēēī çāñāā-ōēñ ō°ðēēī àì ūāđāē, çéē ýāō, ñīīāīēōīā æēīōýé í°ē°° áçðēē íēēāì ēēī ōīī Ìđīī áçýā āēēýý. Áýōýē ì æ÷ēā ì āāí ū ōēñ ō°đ, ýāēēī çāñāēēī ōīī ÷óóē ōýī ýýāýā÷āēēā ì æ æ āōóēī ō°āæēē, äýāøēēēī ō°ē°° ççōāççýōðēēī Ìđīīā ōýāýīā ō°ðē°āā°æ āāđ ō°ē āīēīōīā òçđñýī íü ōāđāī ñāēōāē. Ýíý ÷ ō÷đāāñ ì æ æ āōóēā çē íēōīīō, ōīīī æēđāçé ōāī āāđ, òççðēē ýāēēī ōāñāđāā āāēēāāæ °°đñāēēī ōēñ ō°đ, áēçīāñ, àøāēēī ō°ē°° àøēāēāōūā ēē āāēā Ìđīēāīō ýāāāē òçäýýì ýē ææēāēāāāāā, ì æ÷ēā ççíēēā ōāđāōāī ōóāē Ìēēāīōāçé āāēāāāāāñ ì æ æ āōóē ōóāēēī áōñāā ōýāøēýñ òāñāđōāē, ōāóóōāī ōýēāýē “āāī ōāāđāī æē” āāēāāēā Ìđñī ūā ōāā Ìđīēōīēāçé äýýđ ì ýāđççýō øāāđāēāāōāē

- Ì æ æ āōóēā ōīāōāīđōī é ýðōēýōēēī ýñēēī çđ äçí íü ì æ ñçđāēēī àøēā øēī ēēā ōīāōāīđæóóēāō, ōāāøēā āīāēīāī, ō°ē°āē°ā°ōýé äýýøēççýō āāōōāē ñóóðēēā ōāāūæ ÷āñāī ýñýōýýđ ēēýðōēēýýāýō ō÷ēđōāē. Āñóóāēūā ēīāýæ āā÷ ççñýī ýýđ, òçđñýī òçâøēīā āāōōāē ōāāāēāō, ýñāýē ōāāø íü āōēōēāō ōýī ōāōāī āīāēīāī ōýđýāæççýō āīēī ì æēēā ōāīāāōūī äýýđ ō°āæēēēī āēēāāā çéē ýāō òāñđāēōāçé çđāýēæýō, çāēāāī æ ÷āī āđōāē āāēō çýđýā ōīāōāīđōī é ō°āæēēēī çāđ÷ēī ä íēēōýō ðì . ×ēīāýāýñ, ì æ æ āōóēā ýð÷ēī æççýō ō°ðēēī āīāēīāī, çāñāēēī āāçđūī çēē ææēēēāāāā çāñđūī ōýā ōýāýī çā øāōōāēāāāđ ōýđýāæççēæ, òçđñýī òçâōīýñýý øāō āōēōēāō çāì āāđ ōōñ ñāēāāđūī ō°āæēēēā ōīāōāīđæóóēāō, ōēī āāđ ōīāōāīđōī é òçâøēīā òçđāýō ñōđāōāāē íü ōīđūī āāīō āīāēō ōóāēēāāđ āāēō ō°ē°āōýé. Ì æūī ōīī ōīēāīēā ýì āđ ÷ āīāēīāī çīðēēōāçēäýýđ, ç°āō°ī äýñāāđ íü °ñā°ō äýñýī ì æ÷āūī ýđì ýççýē íýýýā āçí çíäýñōýé ōóē ì æ æ āōóēā ýð÷ēī æççýō, ì æ ñçđāēēī àøēā øēī ēēā äýýøēççēæ ōīāīđōī é òçâøēīā òçđāýō āīāēīāīđ çāēæ °°đ÷ē° çīðēēōđī é íēēōýōäýý òāāđóóōāī íü ì ýāýýæ. Í ýāæýñ āāāđ àøēā øēī ēēā āāæēī āīēīā÷ òāñđāēōāçé íýì ýāāççýō, ì æūī ōīī ū °ñ°ēōēēā ōýçāāāđēāō āñóóāē ō°đ, çāñāēēī °ī í° ōóēāāđāō íýì ō°ā°āōýé çīðēēō āāēō āīēīī. Ō°đ, çāñāēēī ççäýñ äýē÷ýýðēēī ì āīāæì āīðēēā āīēīāñđīīāóé āīēāīō, ì æ æ āōóēī áççýýāýōççíēēā āāāāā çāō çýýēā āāđāāō ñōāāā Ìēīō çýđýā çóó÷ēāō, äýì æēýā ççççýō, āāçāđ çýđýā ō°ðēēī °ī ÷ēēī àøēāēāēōūā ñāēæđóóēāō, ì æ÷āūī Ìđīēōīī òç÷ ō°đ°īā°ōđ ōāì āāāēāō ōīāōīēōīī āēē āīēāīōīā āīōāāđāō, ýíý ÷ēā ççđāēēā ōýēāýđýēōāçé ōýđýāæççýō ōýđýāōýé ðì . Èīāýæ ÷āāāāñ, ì æūī ōīī ōīēāīēī °ñ°ēōēēā āāđēō, ÷āīāđōāē áççýýāýōççíýýđ āāāāā, āīōīīāūī çāō çýýēā °đñ°ēā°ō ñīēđōīē, òççíā ō°ðē°āñ°ī çēē ææēēēāāāā āāæì āāđ íýì ýāāýō íāēāāāđ āēē. Çāō çýýēēēī ýđýēōýā ōóēāōóðēāæ çēēāýðēýý ýðōēýō ōýì æýýīā òçđýōēēī ōāāō ōīāōāīđōī é ō°āæēēēī ççýē āāđēī ðēāē æēī ōýíý ōóāāđāā ōýđýāæēō ýōīēē ñóóđū òāāēāāāō āīēīī äýæ ççýæ āāēīā.

2. Í °°òèéã í èéòýýð äóí äää àøèãèàðùí äàì øèã öýì ýýò í èéãí èò í ü áýè-ýýðèéã äóðääð, ýððççéí òí äí ðòí é çí ðèòóóèàèòãçé àøèãèãí äãñ ó-èðñáí ñ°ð°ã çð äããããðüã í ýðèýñýí öýðýã þì . Çí ðèòóóèàèòãçé àøèãèãèò í ü áýè-ýýðèéã ðàèòèããããè, ððããì èáí í °í ð°àèéí äí ðí èòí è, ððããì èüí ççéèéí ýãóóðãèã í ðñí üã ì àè àè äóóéã øóóã òí ðí æ áýè-ýýðèéí (çàðèì äãã í ççäèéí äýò) ì àè àè äóóé í ð-èí ä ðàèòãé, °ã°°æ ì óóòãé, èðýãçéãçé äýò çýðãýýð óèñ ð°ð-èã, ðàðãèããí ñóãèãã-èã òí èéí í ýðèòãã òçðãýñýí þì . Áýòýè ãñóóããè áýè-ýýðèéí ì àè àè äóóé ýãóóðãçéí ò àèø, áãéããèéí áýè-ýýð, í °°òèéã àøèãèãèò ãñóóèòèãèò, æòðãì ðãé, óòãì ñãðòãé öýðýãæççéýò ì àðãí èçì , àðãã çãì üã í ýãòðççéýí öýðýãæççéæ ãããããçéòýé çí ãñýí áýý òí èãí òí è . Áãéããèéí áýè-ýýð, òñ, í é ì íã çýðýã öýçãããðèãããì àè í °°òèéã äóðääð àøèãèãèò áí èí ì æ äãðãããñ àèü áí èí ò àðèò äããòüã ýðì ýèçýò í ü òçì ççí èé í °í ããì àðüí èèðýè ðóè ðãèðèãæ öýì äãããò, öýì í ýðèéí í ðí íã òçí èé þì , °ðñ°ò í ü áýýð äýò çðýèãýí ñýðãýèãýýýýð ðãí äãðüã öýð áçð áóðóóðããò àðãããçé . Òãðèì äýèòèè äãýãð ðóóðãéøèèð, ð°èæèèð ýð-èì æéí, áýè-ýýð, ðããèãí, òñí ü ýò ççñãýðð ðãããçé í °è°èæ áóé í í ðòí è äãðèì ðóóã äãðñããð áãéòãã ñãí àà ãã- ì áí àé í ðí ü í °òòèãã ýì àð çð äãããããðòãé áãéò ì äããèãèòèãèò ððüã-èèãí ðãðæ, í àðèéí òí òí òí ü ì ãòãè þì . - çí èé í ðí íã òãã äãããð í ýí ðããòãé áãéñãí ð°°ð°í æèèèéí çãñããð çãèéã áóðóóãããð ðóñããñãí ðãðãèããí ýãããèã í ýðì ýýñ í ýí æ ì àè ñçðýã °ñã°è áçð ãñóóããè øèéãýããýæ áóé ì ýòýýð ð°ñ°èæ èðñýí í ü áçðýèãýý òçí èé áóðóóðãé æèèèããããì ü ððøèã ì °í . Áýè-ýýð òñí ü í °°ð°ñ öýððýò øãòñãí ì àèòãé áãéòèãã áýè-ýýðèéã í èéòýýð äóí äãã àøèãèãèòããð òí äòí í í ðããòããèðóóèæ í ððèããòóèñí ü í í ðòí è òí ð ð°í °è äãí, çóã áí èí òí ä òãì àèéí áí àèòí èãí ðð, òçí äýýð èèýð- äãðñí üã ì °í è áãéããèü-òãã óóðð ãèðýæ, òçì ççñ °°ðñãèéí öýý óòããðãçéí ðãð äãéã ðããòãéèæ °ãéè òçð-ýý . Áãðãã àðð°í ð °ð°ò öýçãããðòãé, òçí èé í ðøéí áóé í óòãã òñ ðèè çãããòãé, í °°ò í ü öýçãããðèãããì àè àòãé öýì æýý öýçãããðãçé ì ýò äóðããð çããí áí ì àèãã ññã°í ° äýæ óèãéðãí ð°°ð°èãã°ð°ñ °ð ñí í äí èòãçé í ð-èí ä ì àè-èéí òçí èéã í ðóóèñãí¹² í ü áýýð í ýðèýñýí äãì øèã í ççðèýò óãòããð í °òòè, °ã°°ã- òç- áí èñí í äýããèãã ðãòóó í èéãí æ, ðóó-íããñã çàðèì ðãèããð ðãðñãí ýððççéí í ð-èí ä äãðóé °ðð-è°ò öýðýãòýé áí èæýý . Áýè-ýýðèéí ì àè àè äóóéí ì áí æì áí ðèéã áóðóó ýãóóèãã¹³ í ü Ì í í ãí è ì ýðèéí ðóóðãé, ñýðççí áçñýã áýè-ýýð ðãèòèããããèò, äí ðí èòèüã ðóðããñããò í ýã ãòãè òç-èí ççéé áí èí ò ð°èæèèèèãã í ýí ýããççéýòýã òçðãýæ áóé çí ãñýí øãèòãããí äýæ ççýæ áãéíã . Ì áí àé í ðí ü äí äü ð°è°ðð°ã öýýðýýð ð°ãèéãçé öýýð, í èò öýýðð ðóóðãéøèèð, ýèñí èé í ççèò æèèèãããããò áí èñí í í ü áýèòèè äãðèí àà ýãããããæ áóé ð°èæèèèèéí í í òèíã í ýýýí öýéãýð ð°èééãçé í èéòýýð àøèãèãèòüí äãì øèã ðããòããèðãí èèðýò í ü òí èãçé áí èñí ü òí äí ðòí è äýð- þì . Áýè-ýýð, òñ, í é ì íã çýðýã áãéããèéí í °°òèéã í èéòýýð äóí äãã àøèãèãèòüí í í ðòí è òí ð òí ðèðí è äãçãð äã-, ýèãí äýòã í èéòýýð àøèãèãèòüí ñýðãýè ççéã áí èí í ýçýí ñí ü áóñ ðãí àèããã ðããøèã òçýýí ðãððãðããñ ñýðãèéèýýò, àèü áí èí òí ðð òãã àèããèãçé ðóí èò, ðóóèü òí äòí í æ, ýððççéí öýçãããðèãèò òí äòí ò í ü ì áí àé ð°ð, çãñãèéí áí àèí ãí, ççðýã ð°ãè°ð°ò ðãì àèéí ýì çýã ãñóóããè ì °í äýæ ççí ý . Ýððççéí äã ì áí æì áí ðèéí ñððããèò, ñððòãè-èèãããì ü èãýãòòýé çéè æèèèããããã ýãóóèãããã ýãðãã-èãí í ðí ò öýðýãòýé áí èæýý . Þì àð í ýã áãéèãèãð àèãóóðèãò, øãèòãããí òí ì-èí ðãéãøðãòããñ àèü áí èí ò òçðãýí ñãèæ, øèéããýðòýé àðãã öýì æýý äããèãçé òãã àèããò äãããñ Ì í í ãí è óèñ áãéããèèèí ðãã í °°òèéã

¹² Hardin, Garret. 1968. The tragedy of the Commons. Science 162:1243-1248; cited by Fratkin & Mearns, 2003.

¹³ Jeremy Swift. 1996. Desertification: Narratives, Winners and Losers. In: The Lie of the Land. Challenging Received Wisdom on the African Environment. Melissa Leach and Robin Mearns, eds. 73-90. Oxford: James Gurrey

í eéóýð áóíáàà àøèäèäöúí òíð òíðèðèúí °á°ðì °ö íýáýí òíéáí áíèæ òççòíýý çèäýðäçé äýò áàðàèäàà áàèöäçé àèéýý. Ò°ðèéí °ì ÷ áíèíò äaçðúä ò°éá°ðäçé, öóóèéí áíèíí íðíí íóòäèéí çíðèöóóèäèðäçé àøèäèöóèæ áàèäàà íú í eéóýð áóíáàà àøèäèäöúí äàì øàèéí ýøéýèèä òààüñáí áónäúí òççò (Áððèè, Í èððè áíðííð äýò ì ýò áçñ íóòäà)-èéä áààðòäòä òçðäýò ò°äèéäçé í°ðö°è áàèäàè °ð÷è°äá°í ñ°ð°á í°è°° çççèýöýä òçèöýýñ áíèæ áàéíà. Èèí ä áýè÷ýýðèéí ì áíáæì áíðèéä öýðýäæççèýöýýñ ýì äð íýä áàèäèäð áóèðàð, òàðèöóèäààñ çàèèñòèèð áíèíì æéä áçðýí òààðäà íðíí íóòäèéí çàðèðäàà áíèíí ì àè÷èä, ì àè÷äúí áçèäýýñ öóóèü òíäòííì æ, øéàì æèàèð äðäà òððøèäáúí çíäñýí äýýð øààðäàð, òíäòáíðòíé í°ðäççèýö øàðäèðúí äðäà öýðýäñèèéä àøèäèäöðäè òíéáíäáñí ççðäýý ò°ð, çàñäà øóððòäè öýðýäæççèýö, ì°ðä°ä°æ áóé öóóèü òíäòííì æéä ýíý ÷èäèýýýð áíèíäñðííäóé áíèáíð òàèäàð áíòààðò íú ÷òäè òì.

3. Í eéóýð àøèäèäò °ì ÷èéí ì áíáæì áíðèéí æóðì úä çíðèñòíé öýðýäæççèýýäçéí òíð òíèáíäáíè. Áèèäàà í°ö, òççíèè áíòíð áàèäàèèéí áýè÷ýýð, òñ, òàèèáì çýðýä ì àè ææ äðóéí àì èí ÷òäèè í°öèèä í eéóýð áóíáàà àøèäèäñí ù øèì äàñ ó÷ðàò äàì øèä íú èöýíòäýý ì óó öóóèü äàðäàñáí, öóóèü òíäòííì æ, æóðì àà íäò ì òðä°°äçé/ì°ðäççèýýäçé, ýñäýè äýíäçç ì óó öýðýäæççèñýí íú ýöýñöýý öóóèü æòðàì, çíðèöóóèäèðúí òííðòíé, ñòè òàèúä íáæéí àøèäèäæ àèü áàèäàààà, íèäñííúä øóíäòäèðáì öýò àøèäèäñí ù òðøèä áíèíòííñ àèø öóóèü òíäòííì æ, ýððççéí çíðèöóóèäèð áàèöäçèäýýñ öýð áçð ççäýò ñäçé¹⁴ áæýý. Áýè÷ýýðèéí ì àè ææ äðóéí áçèèè íðííóòäàà í eéóýð áóíáàà àøèäèäöúí äàì øèä çíýí ÷áíäðäà áýè÷ýýðèèä öýí áçðýí àøèäèäò ýððöýè áàèäààñ ççäýèðéäýýð òíðèíèäáíä áàéíà. Äaçðúí òóðäè Í ííáíè øèñúí öóóèü (2003)-èàð çóí-íàì ðúí øèðèúí áýè÷ýýðèèä í eéóýð àøèäèäòäð òíäòííñí íú àì üäðäèäñ òàñäðòäè öóóèèäð áýè÷ýýðèéí ì àè ææ äðóéí ñííáíáíä øéàì æèàèä ì°ðä°ö°° áàèñáí ì àè÷äúä °ä°ñ°í öýðýä áýáýè èèçç çíðèèòíé. Ýíýòçç çíðèñäçé áàèäèúä äàðóé °ð÷è°ðäçé, ç°íä íú íððèáííñ í eéóýð àøèäèäöúí äàì øèä í ýéýä òàðòóðáí òíðèíò ì áààèäèè ýíý °íá°ð áàèð áíèíí. Öóóèü äàðäàñí äàð, öóóèüðäè áíèíííð áçòíèèä øèèáíý áýæ íáèäòúí íðííä öóóèèä áçð øàðáí ä òóðøðäè ì°ðä°ö, ì°ðäççèýö çàì äàð ì áíáæì áíðèéä ñàèæðóóèäòúä ÷òäè÷èäò íú ççèóýè. Öóóèèèä öýò øçðäýè öýäøèæ òíäòñíí øéàì æèàè, àè÷èääýýäçé öóóèèèä ýì äð íýä áàèäèäð ççèèñäýöýä òçðíý. Æáàààä áýáýè, øéàì æèàè, øéàì æèàèð ñ, æòðàì, çíðèöóóèäèðúä ýì äð ÷ öóóèü áçðýí òñäàæ øéàì æèàèúä öóóèü÷èèæ ÷ààààäçé íú òàðàì ñàèðäè òì.

4. Í àè ææ äðóéí ýð÷èì æççèýö. Çàñäèéí äaçðààñ áýäøççèæ áóé ì àè ææ äðóéí ýð÷èì æççèýö áíèíáúí çíäñýí òàèèäèè íú ææ äðóéí ýð÷èì öýè äðäàð ýðèýðèéí çýðýäöýý ì àè ñçðäèéí àøèäèð èèä òíäòáíðæóóèäò çíðèèðúä ýí öýí òçç öýðýäæççèýö ýäààè áàèäààñ çíðèíí. Ýð÷èì æççèýèðèéí òàèäàð ò°ðèéí áà ñàèäðúí ò°æèèéí áíèíáí, çèè àæèèèäààí ù àèáí áàðèì ò àè÷ççèýä òñäààñáí ççýè áàðèì øèàè, ñòðàðäè, öýðýäæççèýö çèè àæèèèäàà ÷èäèýèççä, öýäáýýðèèä òççäýðèýäýè:

Á. Ò°ð°ñ òçíñ, ò°ä°° àæ äðóéí òàèäàð áàðèì òèäò áíèíáí – (Öèñúí Èð Öóðèúí 2003 íí ù 29 áçäýýð òíäòííèíð áàðèäààñáí)

- ...ò°ä°° àæ äðóéí ýð÷èì æççèýí ò°äæççèýö...
- ...áýè÷ýýðèéí áà ýð÷èì æñýí ì àè ææ äðóéí áçñ÷èýí ò°äæççèýö...

¹⁴ Ostrom Elinor. 1990. *Governing the Commons. The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge University Press.

- ...áyē÷ýýðēéí ì àè àæ àðóéí óèàì æèàèò àðãà àæèèèàãàãà áí ēī āñðí í ãóé áí ēāí í ýð÷èì æĴĴēæ...

- ...áĴñēéí òóēãóóð ò°áĴĴä áí ēī í òàðèàèàí ãèéí áĴñ í óòàãò ýð÷èì æñýí ì àè àæ àðóéá ò°ãæĴĴēýð...

- ... áéì òàðí í ēī ãè, ãáí èéí éí æáí àðèéí äýàøèèò í ēī èò ùã áĴòýýè÷ýýð í ýàððĴĴēýð çàì ààð Ĵèèãáýðèýèèéá ýð÷èì æĴĴēýí Ĵð àøãèéá äýýøèĴĴēýð...

Ýíý áaðèì ò àè÷èàò ì àè àæ àðóéá ýð÷èì æĴĴēýð àð°í òèé ÷èäèýè, áí æí ãùí ÷áí àððàé àñóóäèùã òñãããããããã:

- Ì àè àæ àðóéí ýð÷èì æĴĴēýèðèéã ò°ã°ò àæ àðóéí Ĵí ãñýí ñàèáàðùí òýì æýýí ä ãàçàð òàðèèàí ãèéí ñàèáàððàé òýèããàðàé àã÷ Ĵçñýí

- Áýè÷ýýðèéí ì àè àæ àðóéá ýð÷èì æñýí ì àè àæ àðóéãããñ ýð÷èì æèèò, ýð÷èì æĴĴēýèðèéí òóáüã ýèããàðàé áàéó Ĵçýè áàðèì òèàèùã äýãøĴĴēñýí

- Ì àè àæ àðóéá ýð÷èì æĴĴēýí ò°ãæĴĴēýð çíðèèòíí Ì íí ãí è óèñùí áĴñ÷èèñýí ò°ãæèèéí Ĵçýè áàðèì òèàèðàé òýèããóóèããã çàð÷ì ùí àì òààðàè òáì áóóèñáì

- Øéí æèýð óòáì, òàðí í ēī ãèéí í ēī èò ùã í ýàððĴĴēýð àñóóäèùã ýð÷èì æĴĴēýèðèéí í ýã àðãà çàì òýì ýýí òí ãí ððí éèñí í çýðýã à÷ òí èáí ããí è áĴðèé çàð÷ì óóáüã òí òí òí æ Ĵçñýí í ù èèò áàéí à.

Ì àè àæ àðóéá ýð÷èì æĴĴēýð, áĴòýýãáýðĴĴí èè Ĵèèãáýðèýèèéá òí ãòáí ððí é ýáóóèãò çíðèèò ùã ì àè àæ àðóéí òýðèéí ò°ãæèèéí áããáì ãàèèãò ÷èäèýè áàéòããð òí ãí ððí éèæ, ò°ð, çãñã, òóóèèéí ýðáýýã, áàèãóóèèããã, èðãýàèéí ĴĴðàèéã òñãããñáì ýí ýðĴĴ áí æí ãùí òýðýãæĴĴēýð Ĵá øàðùã òí ãòí òáí í:

- Ì æùí ýðĴĴ è ì ýí ä, ĴĴèäýðèýã áàèèèùã ñàèæðóóèãò áýèòáýè òáì áããããì, ýð÷èì æñýí ì àè àæ àðóé ñýðáýð ýðèýè òààèãããæ, ò°ã, ñóóðèì ãàçðóóáüí Ì ð÷èì ä çããããð àæ àðóéí óóã áèé áí ēī ò ýóí èé Ĵá øàðùã 2003-2008 í í ä òýðýãæĴĴēýð

- Áýè÷ýýðèéí ì àè àæ àðóéá òí ãòáí ððí é òñ°èò àãð÷, ýð÷èì æñýí ì àè àæ àðóé ò°ãæèèéí ýðèýð, òí ò ñóóðèì ù Ì ð÷èì ä ýð÷èì ñýí ì àè àæ àðóéí òàðí àðĴĴä áèé áí ēī ò òí ððãàòü Ĵá øàð ì ù 2008-2015 í í ùã òáì ðàðããð àã÷ýý.

ÒĴĴáýðèýí áãñáì ÷èäèýèĴĴäýã ýð÷èì æèèò, ýð÷èì òýé, ýð÷èì æĴĴēýð äýñýí Ĵã Ì ðæ, ýããýð ì ù ì àè àæ àðóéí ò°ãæèèéí ãí è çíðèèò áàéó ì ù äýñýí ñáí áãã òóóã ò°ðĴĴēæ áàèèããã ðì. Áýðýè ýð÷èì æñýí ì àè àæ àðóé ò°ãæèèéí ýðèýð, ýð÷èì æñýí àæ àðóé áèé áí ēī ò òýì æýýí ä Ĵð áĴí, òĴðýð òĴàøèíã òí ãí ððí éèñí í ì ù ýð÷èì æèèò, ýð÷èì æĴĴēýèò òýãèèéá, ýì àð òýì æýýí ä òĴðýð, òĴĴí èéã òýððýí òýì æèæ Ĵí ýýðò äý äýãýã àñóóããèã òí ãí ððí é òàðèò àãðããĴé áàéí à.

Á. Ýð÷èì æñýí ì àè àæ àðóéí ò°ãæèèéí äýì æèð ò°ð°èá°ð – (Çãñàèéí áãçðùí 2003 í í ù 160 áóãããð òí ãòí í ēī Ì ð áàðèãããñáì)

- Öýáýð áà ýðèèéç ì æùí óàì ùí ñáí ä ñýðáýýð, ñàèæðóóèãò

- ÁĴñèéí òóéãóóð ò°ã, áãçàð òàðèèèèãèéí áèéí áĴñýã ýð÷èì æñýí ì àè àæ àðóé ýððèýð

- ^áí ä°ð áĴòýýì æòýé ì àè, àì ùðáì ĴðæĴĴēýð

- Ýð÷èì æñýí ì àè àæ àðóéã òí ãí ððí é áĴñ í óòããò çàð çýýèèéí ýðýèò òýðýãòýýí ä í èèòĴĴēýí ò°ãæĴĴēýð

- Ì àð, ñĴĴ, °í ä°ã, í àðèéí í í í ñí ù Ĵèèãáýðèýèèéá í ýí ýããĴĴēýð

ì 0í 000 000-íààðàà, àà0ü ààéààààðàà çäý0 äíë øàèðàààí áíëæ, íðíí íóòàèéí 0°ð, çà0èðàààí ààñ àèààá íííá òýðýæççëñýí àæèèèàààà ñòðàà àèàðáì çàì 0ðà0àà 0çðäýæ ààéíà. È0ýâ-èýí ààèèéí 00ðàè äýýð 00ðàéí æèèà àì æ00èñàì, äçíäýýðýý àðàè ä0íäçð áíèñíí äýæ ççñýí çàðèì íýà àæèüí0àà 0àèààð àì ì ýäýýèè 0èè0 0ýèäýð0 0ý0 0ç0ý0 áíèñíí íü àíðííñ àñ00àèüà äýà0ççëý0, 0í ð 0àèààñ 0àì 0üí 0ç-ýý íýà0äý0 áíèìì æ, 0ýèäýðèéí 000àè ñàíàè áíàèìì ñíèèè0í0, 0íàíð0íé ççèè äýýð 0í0èðíè0í0 ñàí àà-èààüà 0ààààì àè ààéààè íð00èæ ààéíà. 0°ä00 íðíí íóòàà0 àèàáí àà àèàáí á0ñ èíñ0èð0000áüí 0ííðííà çèè àæèèèàààáí ü èè 0íà ààéàèüà 0èàì 0ðà0æççëý0, íèìè0 àì æèè0, à00ààààè àíàíèèèüí0íí 0àèààð 0àðèè00àì àèàáí ñííð ì ýäýýèäýà, ñàíàè áíàèìì ÷0è00ýè ñíèèè00áí áíèì0 ýàààè çàðèì ý0 ñ0ðààèæèéí ççýæ ààèàààààð ñ0ì, 0ççíýññ àíí0 0çà0èíà 0°àè0ðèèèà ñààð000èà0 0àì àèéí 0ç-èðð0ýà ì à0áì èçì²⁰ áíèæ -àáíà. Èè 0íà ààéàèüà íðíí íóòàèéí çà0èðààà, ì àè-àüí 0ííðííà äý0æççëý0 ýàààè 0°ä00ä0ýè íü ì ýäýýæ á0ä00à ñ0ì, ààèèéí 0àèðàèààà ýíý àñ00àèüà ààð0àà àà- ñàíàà-èà0, 00ðñà00ñ00 ý0èý0 íü ýàçýäýèéí í000èà ç0à 0àè0èè ààè0 áíèìì. Ñ0ì, àààèéí çèè àæèèèàààáí ü 0àèààð ì àè-àüà 0ðà0í íðíè0í0í0éáííð ààèè000èáì àèàáí ñííð ì ýäýýè0, 00ðñà00ð íü çíýèýè0 äçáíýè0 0äççëý0, èéí àðàà 0ýì æýýà 0àà0èà 0ðà0í 0çðýýíà 0ýðýæççëý0 øààðàèààà0àè áíèìì çàèè0æçè 00èààì àñàì àñ00ààè, àðàà 0ýì æýýíèè 0íàíð0íé -èàèýè, ç0àè0í æ ààðàà0, 0ýðýæççëý0 àðàà çàì üà 0àì 0ðàì 0ýèýè0ýæ ç0à0èèéí æ0ðì ààð 0íàíð0íéèì0 ñàíàà-èààüà àíðííñ ààðàà0, 0ðí ççëý0 çàð-ì üà äýì æè0 ýàààè -00àè þì. Èè 0íà ààéààè, 0àðèè00àì ì ýäýýè0 çàð-ì üà 0°ð, çàñàèéí 0íà0íè0ííí ü 0çðýýíà á0ð00 -èà0 0°00èæ á0é íýà àñ00ààè áíè ñàí 0ççæççëýà- ýàì, ààáì 0èàà, ààéà00èèààà çèè àæèèèàààààà 0àèèàáì à0, ì ýäýýè0, è0ýí 0äýý ñ0ì ààñ äýý0 0áì àñàì -èà0ýè 0íà0íè0íí þì. 0íàð00èààè, ñàí0ççæèè0èéí ý0 ççñàýð 0àáì ààñ èðíý 0ççíèèà àààñàì, 0íññíí ààéààè íü ñàí0ççàèéí á0ñ ààéà000èèàà, äçèäççàèèà çè 0ííí ñíðèì0, 0ýàäýýð0 à- 0íèáíàáíè 0°00äçè ààè0 çýðýà ýèààààðèà0 0áì àèàà²¹ ààçàð ààà0àà 0çðäýäýà íèè0èýà àñ00ààè ì áíàèà ààçàð ààà0àà 0çðäýæ ààéíà. Èéì ýñ 0°ð, çàñàà 000à 0çð- çí0èè000èà0 áíèìì æçè, øààðàèàààäçè àñ00àèüà 0ÁÁ, àèàáì á0ñ äçèäççäýà 0èèæççëý0, ýèàíà0ýà ì àè-àüí ñàíàà-èààà, -àààà0èà 00èà000èáì 0ýðýæççëý0 áíèìì æ0íé àðàà 0ýì æýýà 0ýäýíà 000à 0àðè0000èà0 çýðýà 0°àè0ðèèèà ñààð000èà0, èè 0íà ààéàèüà äý0æççëý0 ýí ç äçðèéí àðàà ì à0áì èçì üà 0ðà0í à0èèèà0 íü 0°ð, çàñàèéí ççðýà áíèìì ààéíà.

11. 0°ä00àèéí ýà00ðèüà á00ð000èà0 àðàà çàì, 0áíàèàà. 0°ä00à, íýí ýèàíà0ýà ì àè-èéí 0ð0çàèéí á0í à ýà00ðàè íýí ýàñýí íü çà0 çýýèà 0èèæè0 ý0ýí çáýñ 0íí 0èíýýð ààð- èðñýí ççýààèèéí íýà ààéèàà. Ì àèüí 0íí 0íèáíèà 0ñà00 çàì ààð 0çç0èè ýà, äç0ýýäý0ççíèè çèèàäýðèèèèà íýí ýàäççëý0 ñ0ðà0ààè ì àè-àüí á0íà äçðýí ààààì ààéèæ ààèñàì 0ýð çàà ì àèüí 0íàííð ààðèì æààèáì ì àè-èéí 0ð0èéí àì üæèðààáí ü 0çà0èíà 0íà0ííáíà ààéà. - èèääýðèýè, àì üæèðààáí ü íðèíáí, àæèè çèè-èèäýýíèè á0ñàà 0ýèäýð 0°àè00äçè, ì àèàñ 00ð ý0 ççñàýðäçè ààèñàì çàà ì àèæ00èà0 á0þ0 ì àèüí 0ííà àì üæèðààáí ü àà0àèàààè0 0çà0èíà 0çðäýí íýí ýàäççëý0 00àèèààðüà ñííáíæ íèìí 0°00èà0ð, 0°ñ0è 0ýðýæççëèè èðñýí àèèýý. Äý0ýè çýýèèéí 0°ð0íà00ð ì àèæ00èà0 áíàèíàüà 0ýðýæççëý0äýý 0ýà 0ýäýí -00àè àñ00àèüà 0àðààèçàì ççýýäçèí 0èì ààñ 0çèýýñýí çð äçíà 0çðýäçè àèèýý. Ì àèæ00èñàì

²⁰ Agrawal, Arun and Jesse Ribot. 1999. Accountability in decentralization: a framework with South Asia and West African cases. Journal of Developing Areas. Vo.33

²¹ Bruce M.Johne, Robin Mearns. 2002. Natural resource management and land policy in developing countries: lessons learned and new challenges for the World Bank. Drylands Programme Issues Papers No3 IIED, London.

áàéáóóééääúí ñííáíáíá ÿð áçð òáíááæ ÷ááàðãçé áàéáàá íü ò°àèéí çéé àæèèèáááàòáé áóñ, òàðéí ò°ñàèéí ñáíòççæèèòòýé ò°ðèéí àèááíú òýèáyðýð ýèñòáéíøéíèéá òýðýáæççýðèéá íðíèáíæ áóé áóðóó òáíàèááàðáé òíèáííòíé þì. Ñííáíáíá òíáíðòíèéíèòííñ ççáýé, ýèñòáéíøéí áýáàèéá øéíæýð òòááíú íèíèò, òàóííèíáèéá òýðýáéýá÷áýá òçðáýó²² ççðýá áçðèé çéé÷èèáýý òýí ýýí òíáíðòíèééáíáòíé äçéèáyáýñ íáíí ì áíáéá áàéáàá òíáòíèòíí íü áíáèíáúí àñóóáàè ðóó òçèòçç òáíáñáí, ò°àè°ð°è èòòýé ó÷ðáàñ òàóííèíáèè ààì æóóèàð, òàóííèíáèéí àñóóáèààð ì àè÷áàá òàá çæéí øààðáèáááá òíèèðñí ç°áè°èá°° ò°ò, òáíððáí àæèèèàð òàè íü áíáíèáíò áàéáàè àæèèèááááá.

13. *Ñáíòçç, òàóííèíáèéí í°òèéí íèáíò, òçðòýýí æ, áàðéí òóááàðèèèàð.* Áýè÷ýðèéí ì àè àæ áðóéá àøèèèááááð í°òèéí òýèáóóéáí çíðèòóóéñáí ì áíáæí áíò òýðýáæççýð, áèçíáñèéí ÷èæýèðýé çéèáýðèýé ýððèýðýá áçð ò°ðèèéí í°òèéá çéé àæèèèáááá ýáóóèàð øàð áçðð çíðèñòíé òóááàðèèáí íèáíò àñóóáàè íýí ÷òòáè àæýý. Ì àèúá ì °íá°í ò°ð°íáèéí ýð ççñáýð áèé áíèáíò í°ò òýí ýýí ççáýááçé ýáàè Ì ííáíèä áàéááá íýá òà÷èððáèðáé ççéé þì. Èéí ýñ ì àè àæ áðóéí òááñáðáá áíèíí ì àè àæ áðóéí áóñ çéé àæèèèááááá ñáíòççæççýð ò°ð°íáèéí í°ò áçðáççýð áíèíí æ áàéðãçé áýæ ççýð, áááíáàñ ì °íá° ò°ð°íá° òàèð ñýòáýèáýý àì ü á°òòýé íðøñíð áàéíá. Ì àèúíòàà òççðèé ýá, áçðýááýðççíèéá áíðèóóèàðáàñ áááíá ò°ðèéí òýðýáóýýí á áíèíí èðýáçéá ò°è°áè°ñ°í áèçíáñ çéé àæèèèááááá ÷ààðááááð ýð ççñáýð áèé áíèáíòíá ì àèááñáá çàðèáááááð íèèáíèò ì àè÷áàá áàðáá áàéðãçé, áçðýýí æ ì óóòáé áðááàð °á°°æáçé àæ áðóé ýððèýð áýæ íðíèáííð çàð çýýèéí òàðèèòááí ú áááíá çèáýðýá òçðýá áàéíá. - çíèé ó÷ðúá ì áááèèááè:

- Àì üæèðáááí ú ýð ççñáýðýñ °ð çíðèèáííð ì àèúá àøèèèàð, ýèáíáóýá ì °íá°í íðèíáí íèíò, í°ò áçðáççýðèéí òóéá çàðæ áíðèóóèàð áíèíí æáçé áýæ ççýð òáíáèááá ì àè÷áúí áóíá òçáýýí ýè áàéááá ì àèúí òíí òíèáíèá íýí ýááççýð ñòðàðáèèðýé òíèáííòíé, ì àèúá ýàèéí çàñàèéí ýðáýèðýá íðóóèàð ñííèððèúá áèé áíèáíò ò°ð, çàñàèéí áíàèòíé áýí æýá òáíáàèðãçé

- Ì àè òýí ýýð áèàð áóþó ì °íá°í áóñ ò°ð°íáèéá ì °íá°í òòðèíòèàè áíèáíòúí ÷ òíèáíáíè, áááóó òàèúá ì àè÷èá òýð áçð íéøííðãçé, òóíááàæ ççýðãçé áàéááááááñ áýéýí ì °íá°ð áàéíáá áóðááááæ èðñýí

- Ááàðáè, ááíè çýðýá çàð çýýèéí çéé÷èèáýýíèé òçðýýíá ì àèúá áàðáèáááí ú íàéáááððáé ò°ð°íá° òýí ýýí òçýýí ç°áø°ð°ðãçé, òííòíðãçé áàéááá íü ì àè òýí ýýð áàéááèèéí æàì áàð °ð°° í°ð°í çðæèð ÷áááàð áçðèé ÷òòáè ýð ççñáýðèéá øóóá çãçéñáýæ áóé òýðýá áýæ íèèòýð ççýæ èðñýí

- Ì àè÷èá ì àèáá òàèòðáðãçé, àæ áðóéááá áíáíí áíðãçé áàéááá íü áóñáá òòáú òçðýá÷èá, çéèáýðèýá÷èá, áèçíáñèéí òíèé áíòàðèúá òàðáæ ÷ááàðãçé, °í ÷è°á÷ íü áíòàðááááçé, °á°°æ ì óóòáè àæ áðóéá ò°ð°íá°, áýí æýá ççççýðýýñ áàèæèðáá òçðáýñýí

- Ì àè àæ áðóéí áçðýýí æèéá áýýøèççýð, òýæýýé çéèáýðèýé, òççðèé ýá, áçðýááýðççí áíèíáíððóóèàèòúá ñàèæðóóèàð çð àøèàðáé òàóííèíáèéá ñííèððíð, òòðøèð íü áçç òýé øóóá çãçéñáýð çýðáýð °ðñàèèéáýý ò°æèè áýáøèýýñ òíèè òàðñáí áèèáááá òííí ñíðãçé, òàðáèááí òáíáèááá ì àè÷áúí áóíá òààðáè íðøñíð áàéíá.

²² Dixon, J., A.Gulliver, D.Gibbon. 2001. Farming Systems and Poverty: Improving Farmer's Livelihoods in a Changing World. FAO

Áaí eí ũ oíãõíeõíî ýðççæèæ, ðèéæ áçòýýõ ñýõäýéäýý, ñýäýè áçðèé õçì ççñ çýýè àããõ áí eí eõíî õõüãüí õããñ õèàì °ðã°æèæ áãèõãã ì àè÷ãüí °÷ççõýí õýñýã ìü õýðýãõýýí èé áõõõ õçìñ, õõãõãñ äýõ ì ýõ íéð çõõðüí õýðýãéýýíã çíðèõèæ áãããõãí ì °íãèéã çýýéýð àèããã íííã áãããã, õççíeéãýý ì °í°õ ì àèüíõãã ííñ íííeõõðããð ýðãççæ ð°è°õ çàì àãð ì àèããñ °ð ýì àð íýã ýõ ççñãýð, õõðèì ðèæè áçðãççéýõ áíãíè ñãíã àà ð°ðñ°í òìãçé ýãæ èðéýý. Çãñãèéí àãçðããñ õãíãèãèãã÷èãõãé õãíõðãí õõããã çãñããðèãõ, øéíýýð àãðããð, õñ ðãõãð, õñãèãããí ũ áíeíí õããèãíãèéí ðãõíèè õíííã ð°ð°ð°í æ õýì àðãèðãé çíýýð íeéèççæ, çíý, çãðãèüí õíãíðõíé õýñãèéã áõõãèõãçé õõñèàì æããð íèãíñíð áãèõãã °ðñã°õ áããã ÷ äýñýí ð°ð°íã° ì °íã° àãðããæ, ð°ðã°õ õõãü íýì ýð áí eí õñí í äýõ ñãíãã÷èããã àð àæèãèããããõãçé áãéíã. Èéí ã ð°ð°ñ ì àè÷ããã ççççæ áõé ýíý áçõ õõñèàì æèéã àðèèãããí ũ áõõõ “àèèããã çéè÷èéãýýã àãñãí, °ððèéí ð°ð°íã°õð áçðýí ð°è°õ” çãð÷ì àãð õýðýãæççæ, ð°ðèéí ðãðèõõãð ççðýã áíeíõ äýã áçðèèéã ñãèæðõõèãõ, øéíý÷éýõýã àøèãèãõ ìü °ã°æõýé áãèõ ðãèðãé. Õãðèì ì àè÷èã, ð°ã°ãèéí æèèéã çéèããýðéýã÷èã áãíèðãé ðãðüõãæ, áèãð ð°ð°íã° ì °íã°í ð°ð°íã° áíèãíí ýãèéí çãñãèéí ýðãýèðýã íðõõèæ ñõðñãí õããð õíìííõíí ð°ð°íã° íðõõèãèõã ð°íã°è°èõõýé íèãíõ áíãèíãí õýðýãæççéýõãçé, áýéýí÷éýõ ñýõäýéäýý õõõ÷íããðã õããð ð°ð°íã°, í°õèéí àøèãèãèõ °ã°æãçé, àãðèì õõãããðèèãèõã çíðèñõíé ýãõèèããã ñãããðãé õýãýýðýý áãèõ áí eí í.

14. Õ°ã°ãèéí ð°ãæèè ýñãýè ð°ã°õ ææ àõõéí ýð÷èì æççéýèð: õí ðãí íè áãèããè ýñãýè õíéøèõõèøãçé çíðèèð? Õ°ãèèéí ííè, ççýè áãðèì ðèãèüí °íõã°ñ ðãðããè ð°ã°ãèéí ð°ãæèè ìü àñõõèèõã °ðã°í õçðýýõýé, ýãèéí çãñãã-íèèãí èéí áíeíí áãèããèü íð÷ì ũ áíãèíãí, ñõðãõããè, çéè æèèèããããí ũ ð°ðèã°ðð ð°ã°õ ææ àõõèðãé õíèãííõíé àñõõèèõã ðõñããèã ìü õíãõíèãíðíð àã÷ ççýõ, ççýè áãðèì ðãõõèãð °ðã°í áíeíì æ íèãíãíã äýã íèííõè ñõãèãã÷èã áãðãèæ áãéíã. Äýõýè ì áíãé õõõèü õíãõííã÷èã, øèèããýð àãðããã÷èã, õýðýãæççéýã÷èã ð°ã°õ ææ àõõèã ð°ãæççéýõ ðõõãé áããããçé ýðüæ, ÷õõãì áãã ð°ã°ãèéí ð°ãæèèè àñõõèèõã íðèèããõõèæ áãèããã ì ýõ, ýñãýè ð°ãæèèéí áíãèíãüí ýíý õí ðãõãèèããðüã ñãíã àããõãðãõõèãí àã÷ ççýã õíãíðõíèãçé áãèããè æèèããããæ áãéíã. Çãð÷ì ũí ýèããã áçðèè àñõõèèõã çããèèããçéãýýð õãíããè ð°ð, çãñãã, õõãèéí õýãøèèéíõýí, èðãýã, áõñãã ýðãýãççæèéí ðãðèõõãð ççðãèéã ðõñãèèéãí õíãõííõ, ýíç áçðèéí ýõ ççñãýð, ì àõãíèçì ũã õýðýãéýõ áíeíì æ ð°ã°õõýé áíèæ èðãýã. Èéí õ÷ãããñ ì àè ææ àõõéí ð°ãæèèéã ð°ã°ãèéí ð°ãæèèéí áçðýéãýõççí õýñãèéí õýì æýýíã àã÷ ççýõ çç, ýñãýè ì àè ææ àõõéí ð°ãæèè õýì ýýõ áèã áããñãí áíãèíãüã ðõñãã ìü õýðýãæççéýõ çç äýãýã àñõõèèõã ð°ð, çãñãã áíãíõ õýðýãõõýé. Ì àè ææ àõõèã ð°ãæççéýõ áíãèíãíã ð°ã°ãèéí ð°ãæèèéí àñõõèèõã áçðýí áçðãéýýð ìü ñõõèããíã äýãýè ðãðããõãí áíeíìæãçé, ðãðèì ì àè ææ àõõéí àñõõèèõã ð°ã°ãèéí ð°ãæèèéí áíãèíãüí õçðýýíã õýðýãæççéýõ ìü ìãðèéí øèðèéí ççèèèéã õãì ðãð õçðýý, àèèãèõ, çð °ã°æ°ð èèçç áãèõ ðãèðãé. Ýíã °ãççèñíèéã çíãýñõýé äýã ççýõ áãããñ ð°ð, çãñãã ýíýõçç õí ðãí íè áãèèèõã ýèããí çããèèææ, àèü íýãèéã ìü áíãèíãüí õíí ðõèèõõð áíeíí í õíéøèõõèøãçé çíðèèðüí ðçãøéíã õããüæ õýðýãæççéýõ ìü ççèõýé. Áèãíèè áíeííð, ð°ã°ãèéí ð°ãæèèéí ççýè áãðèì ðèãèèõã ñííãíãíè õýã õýãýí áããõõ ðãèðãé áãèõ áí eí í. Õõõèèèèèè,

- ì äýñíèé áã áçñ÷èèñýí ð°ãæèèéí áíãèíãíõíé õýèãõõèãð, çãð÷ì ũí à÷ õíèãíããí è áçðèé ÷èéýéççäýýð íýãñýí àðãã õýì æýý, çéèæèèèèèè õýðýãæççéýõ
- Õ°ã°õ ææ àõõéí ñãèããðüí ð°ãæèèéí áíãèíãüã àãçð ðãðèèèãí, ì àè ææ àõõé äýã ñãèèèããçéãýýð ð°ã°ãèéí ð°ãæèèéí íýããì ýè áíãèíãí, ñõðãõããè, çéèæèèèèèè ũ õçðýýíã àã÷ ççýõ

- Õ°ãæëëéí òçðñýí òçâøèí, îëîèò àì æèèò, äîäîëäîë è òîöðîãäëùã ýäèéí çàñãèéí áçðýí ñàëáàð, íèéäì èéí òîì îîîîí áçëãçäèéí òýì æýýíä äâ÷ ççýò
- Õ°ä°äèéí ò°ãæëëéã äýì æèð, òîãòâîðæóóèàð ãñóóäëùã ñàëáàðùí áóñ, òàðèí áçñ íóòää òääøèéääè çíäýñíèé òýì æýýíä äâ÷ ççýò äîëîì æ íýãäýò çýðýã äîëîì.

Õḗní yāò 3. Bíç áḗðeéí ááeáóóeëää, èðāyā, áḗeäeéí ḗḗðāeéā ì äe äæ äóóeí ð°äæeéí çàí ãeëàà ãñóóäeäð òíäíðòíeéñí äḗí

Ì äe äæ äóóeí ð°äæeé, äeçíäñeéí ìð÷í Ûā áíeíäñðíí äóé áíeäíð ãñóóäeóóä	Õ°ð, çãñäeéí, ðóäeéí ðyāøeé ää èðāyāeéí ááeáóóeëää												
	Õeñí èø ðóðäe	Çãñäeéí ääçäð	Äeí äeéí çäðeðäå	Äeí äeéí ð°ä° äæ äóóeí ääçäð	Ñóí Ûí EØ-eéí ðóðäe	Ñóí Ûí çäðeðäå	Ääå	Ì äe÷äÛí äeäí áóñ áḗyā	Ì äe÷eí °ðð	Òäí äeäeä÷-eä	Ì Í Ä	Óóäeéí äeçíäñ yðeé÷-eä	Äíeíäñðóóeäð çeäāyð
Óóóeü òíäòíí æ, yððçḗí ìð÷í Ûā áíeíäñðíí äóé áíeäíð	ö	ö	ö		ö	ö	ö		ö	ö			
Ì äeÛí òíí òíeäíeí °ñ°èðeéä òäí ääð	ö	ö	ö	ö		ö	ö	ö	ö	ö			
Ì äeÛí òäàì òãñäå, àøeä øeì eéä äyøeçḗyð		ö						ö	ö	ö			
Ì äeÛí òççðeé yā, áḗðyāäyðçḗí áíeíäñðóóeäð		ö				ö		ö	ö	ö			
Óääeäí, ðyæyē çeäāyðeýe, ðyæyēeéí òäí ääì æ		ö	ö			ö		ö	ö	ö		ö	
Õñäí òäí ääì æ		ö	ö				ö	ö		ö	ö		
Ì äeÛí ðäøäæóóeäèð								ö					
Ì äeÛí yðçḗ ì yí äeéä ñäeäðóóeäð		ö		ö		ö	ö		ö	ö			
Äyè÷yð, ðääeäíä çíðeñòíe àøeäeäð, òäí äääeäð	ö	ö		ö		ö		ö	ö	ö			
Ì äe äæ äóóeí ì äðeäðeíäeéä ñäeäðóóeäð		ö						ö				ö	
Ì äe÷äå çççḗyð çeé÷eäyā ñäeäðóóeäð, °ðä°æçḗyð		ö	ö		ö	ö	ö		ö				
Çäð çyē, çíy		ö							ö		ö		ö
Ñóðäåèð, äääeäåäæóóeäèð		ö								ö	ö		ö
Í eéð íííí (Õ ðyí ääeéí òíäíð)	3	11	4	3	2	7	5	0	11	9	4	2	2

Õḗní yāò 3-ðäe ääóóeäðäð èæeé ãñóóeäð ñóääeäåí Û ÷eäyēeéä °ð÷e°í ìeðÛí ää äóíä ðóäåòä (3-10 æeè)-ä ìyð áḗðeé ááeáóóeëää, áḗeäççäeéí ḗḗðyā ðyðyí °ð÷e°ä°ð òäíäeäÛí ðäeäð ñäíäe ãñóóeä yäóóeäå. Í äíäíð ðyðyæççeä äóé áíäeíäí, ìeðÛí èðyāçeä ðyðyæççyðyð ð°e°äe°æ äóé äðäå ðyí æyā ðäðäeççäí ñäíäe ãñóóeäå ìðíeðíäñä ççyðäy ì äe äæ äóóeí ð°äæeéí ãñóóeäð òçyýð ççðyā ð°ð, çãñäeéí äóíä øäðíÛ äáeáóóeäðóóäå øeæeð, yēäíäyā ñóí, ääå áíeíí ì äe÷äÛí áḗeäççä äyðð ìyēyā à÷äæeð ð°äe°ð°ð ð°e°äyē äyæy. Óóäeäðä äeçíäñ yððeýä÷eä, áíeíäñðóóeä÷äÛä ì äe äæ äóóeí ð°äæeéä í°e° äḗðeé ðóäeéí ðyāøeéí äíe ð°e°e°ä÷ ðyí yí ççyæ èðäyē ìäeäåð òçyýeäyæ ääeäå ìü äyððe òḗníyāðyñ òíäíðòíe ääeíä. Ñäíäe ãñóóeäÛä ä°äe°æ äóóññäí Û ääðä ñóääeäåäí ä ìðíeðíä÷eäðíe yðeèøæ ääeðä yíç áḗðeéí ááeáóóeëää, áḗyā, èðāyāeéí ḗḗðäeéä òíð ÷øäe ãñóóäæèðäe òíeäíí ää÷ ççyð òäíäeäå ìyðyāyæ ääeäå. Æeøyí ìü, “ì äeÛí òíí òíeäíeí °ñ°èðeéä ääðeð” ãñóóeäð èðāyā, áḗð äáeáóóeäðóóä òíäíðòíe ççðyā äçeðyðäyæ ì äeÛí òíí òíeäíeä äíäeíäíäçe °ñä°ðeéä yðí yèçyð yäæüä ðyçääðeäí ääðeðä äyí æyā çççḗyð ñòíe äyæ ðäðeðeäy.

Õžní ýào 4. Ì àè àæ àóóéí ò°ãæèéí çáí àèèàà àñóóàèààð ýíç ážðèéí ààèáóóèèààà, èðäýä, ážèèéí ãžéöýðäýò žžðýä íèðŭí àà áóíä èðýýäžéä ò°ð÷è°ää°ò áíèíì æ

Ì àè àæ àóóéí ò°ãæèéí, àèçí àñèéí ìð÷í ŭä áíèí àñðíí áóé áíèäíò àñóóàèóóä	Ò°ð, çàñàä, òóàèéí òýàøèè àà èðäýäèéí ààèáóóèèààà												
	Óèñŭí èò òóðäè	Çàñàèéí àãçð	Àí èàèéí çàòèððàà	Àí èàèéí ò°ãó° àæ àóóéí àãçð	Ñóí ŭí Èð-èéí òóðäè	Ñóí ŭí çàòèððàà	Àãã	Ì àè-àŭí àèáí áóñ ážýä	Ì àè-èí °ðò	Òáí àèàèã-èä	Ì Í Á	Óóàèéí àèçí àñ ýðèý÷-èä	Àíèí àñðóóèò çéäýð
Óóóèŭ òíàòííì æ, ýðòçžéí ìð÷í ŭä áíèí àñðíí áóé áíèäíò	ö	ö	ö			ö	ö	ö					
Ì àèŭí òíí òíèäíéí °ñ°èðèéä òáí ààò		ö	ö			ö	ö						ö
Ñžðàèéí àøèä øèì èéí òíàòííì ààðèò					ö	ö	ö	ö		ö	ö		
òžžðèé ýä, ážðýýäáýòžží áíèí àñðóóèäò		ö			ö	ö	ö	ö	ö	ö	ö		ö
Óààèáí, òýæýýè çéèäáýðèýè, òýæýýèèéí òáí ààì æ		ö						ö	ö	ö		ö	ö
Óñáí òáí ààì æ			ö			ö		ö	ö			ö	
Ì àèŭí òàøààæóóèèäèò		ö	ö			ö	ö	ö		ö	ö		ö
Ì àèŭí ýðžžè ì ýí àèèä ñàèæðóóèäò								ö					
Áýè÷ýð, òààèáíä çíðèñíé àøèäèäò, òáí àààèäò		ö		ö		ö	ö	ö	ö	ö	ö		
Ì àè àæ àóóéí ì àðèäàèí àèèä ñàèæðóóèäò	ö	ö		ö	ö	ö	ö	ö	ö	ö		ö	
Ì àè÷àã çžžèýò çéè÷èèäýýä ñàèæðóóèäò, °ðã°æžžèýò		ö				ö		ö	ö			ö	
Çàò çýýè, ààðàà çéè÷èèäýýí èé çíý		ö	ö		ö	ö	ö	ö					ö
Ñóðààèò, àààèààæóóèèäèò								ö	ö		ö	ö	ö
Í èéò íííí (Ò òýì ààèéí òííííð)	2	9	5	2	4	10	9	9	9	6	5	5	6

Ì àèŭí òíí òíèäíéí òýò °ñ°èðèéí ñžžäýððýè òàèŭä èèžž íèèäí ààèéí òóáŭä ò°ðèéí ààèáóóèèààà àæèèèàæ áóé òàèðààò àà ì ýðäýæèèéí òžì žžñ èéí òàðèòèòŭä ñáí àè í ýàðýè °ãñ°í áíè çàðèì ì àè÷èä ÷ èéì ýðòžž áííèèòíé, °òð°ð òýèáýè, àøèä øèì ààààðàé íèíí ì àèàñ àðèò ážðýýäáýòžží °ã°ò ò°ò°óí íŭ äýýð òóè ýð÷èì æžžèýèðèèä äýì æäýä äýò àáóóèèààð àñóóàèèä òáí àæýý.

Õžní ýào 3-òàè òàðŭòóóèèäòàä áóí ä øàðí ŭòáí, ì àè÷àŭí ážýä, ì àè÷èí °ðò äýýð íýýýä íèíí òýì äýä äýì æñýí òààŭæ ò°ð, çàñàèéí àà òáí àèàèã-àŭí ò ò°ðñ°í ààéíä. Çíèèä òàèèäàðèàæ áóé çíäýñèýèèä òíàðóóèèäè, íðíí íóòàèéí ò°ð çàòèððààí ŭ ààèáóóèèààóóä ì àè÷èäàèè òáí òðáí ì àè àæ àóóéí àñóóàèŭä ààðòàà àããò, äýòäýý ò°ð, çàñàà çàðèì žžðäýý òóàèéí òáí àà íèíí íèèðèéí ààèáóóèèààà, ážèäžžäýä øèèæžžýí ò°àè°ðèèèä ñààðóóèäò, ò°ð°ñ ò°ãæèèéí ç°à ààðèì æàà, ñððàðàèè ážðèè áíèíííð ÷èèèýè °ã°ò, òóóèŭ ýðò çžéí òààðàè ìð÷í ŭä ážðäžžèýò, çàèèøäžé òýðýäöýýðýè çžèýýð òýðýäðýè òààò íŭ òóñèàì æ äýì æèýä çžžèäýä ààèðààð žžðýä òðíèòíííí ò°ð÷è°ò íŭ

Áyë-ýýðeéí ì àë àæ àðóé íédùí æèèççäyã áàèð ñóóðèà àèäàòãçé äääàì ààèèñàì òyáyýð áàéíà áyæ ççäyã òçì ççñèéí òíî áçò òàðèóèòùí 80 îð-èì òóäü áàèñàì áíè òíèùí èðýyãçéä ä°íã°æ 42 òóäü áíèæ áóóðàì òããñ ñóóðèí àà ñóóðüøì àè òyèáyð áóí ä èðýyãçéä 30 òóäü òçðyò, òyðèéí èðýyãçéä áàðäá òàè òóàèèä ýçèyí ýñyí òàðèóèñàì íü ì àë àæ àðóé ýðòèyò òyèáyð òóñ ñàèäàðùí ò°ãæèèéí æàì, ççé òí ãòèùã äääàèäàì ò°ð-è°äà°ò íü çàèèøçé äyñyí íyáyí ÷òäè äçáí ýèðèéí çí äyñèyè áíèæ áàéíà.

Í ðíí íóòàèéí óàèðàèäàà, ì ýðäyæèèéí òçì ççñèéí àèèèyí òè ççyæ áàèäààäàä ì àë àæ àðóé ýðòèyã-àèéí áóí ä òããñ ñóóðüøì àè áà ñóóðüøì àè òyèáyð íyèyã òçðæ îðìò çá 15 æèèyñ òààì à áàèäàà àæyý.

II. Í ðíí íóòàèéí óàèðàèäàà, ì ýðäyæèèéí òçì ççñ, (°ãñ°í òàðèóèòùí òíîãíîð)

Èðýyãçéä ààð-èðyò òyèáyðççä	Í éðùí èðýyãçéä (5 æèèèéí äíòíð)	Áóí ä òóäàòäàì ü èðýyãçé (10 æèèèéí äíòíð)	Óíèùí èðýyãçé (15 æèè òççí ýýñ òààò)
Áyë-ýýðeéí	14	10	8
Òããñ ñóóðüøì àè	0	3	7
Ñóóðüøì àè	0	2	0
Äçää	14	15	15

Ýð-èì æñyí ì àë àæ àðóé, òàðì àðèèä áyë-ýýðeéí ì àë àæ àðóéðàè òyðòyí òíèáíæ ççyò äy? áyáyã äyýð óàèðäàð áà ì ýðäyæèèéí òçì ççñ áíèííí ì àè-äüí òíðííá çàð-ì üí ýèäàà äçòèè ò°ñ°è°è áàèäàèèä áèáíèè ñóàèèäàà òàðóóèèä. Øóáóó, àòäè, ñàèèèéí äyò ì yò ì áíèäá òíäàì äáíèéí ñàí ààèðäçé ýð-èì æñyí àæ àðóé áyë-ýýðeéí ì àë àæ àðóéäààñ òèàì æèääàð, ççñäyè äààð, òççí-èyí äyíäàà ààð-èðyò áíèííæçé òèè ò°ãæèèéí òóñàè àñóóäè ì °í äyæ ì ýðäyæèèéí òçì ççñ ççæyý. Ñì àð ÷ í°ò°èä áyë-ýýðeéí ì àë àæ àðóéä òàðííèíèèéí äyàøèè áíèíí íóòàèéí ì àèüã ñíííí çðæççèyò çàì ààð òyáyð ýð-èì æñyí àæ àðóéä øèèæççèyò áíèííæçé, ì àè ñçðàèéí òáì üí ñàí ä ñàèæðóóèäð, òyæyýèyã, äyã äçòyò çyðàèèä ýð-èì æñyí àæ àðóéí øààðàèäàà íèèòyòçèòyð áíèíííí òààð è ýíy òóòàè ýðèäààð ó-èð 2015 íí òççíýýñ òààøèò òyñyã òóààòäàì ä ì áíèè ì ðíí ì àë àæ àðóé áyë-ýýðeéí áà òããñ ýð-èì æñyí òyèáyðèéí îðìèòíí áçòèè ýàèéí çàñàèéí ñàèäàð áíèíí ò°è°à òàðäààæ áàéíà. Í ýyèðòyè Í èèäyí Òíðòí ààñ ýàóóèñàì “Í íííèèùí ì àë àæ àðóéí èðýyãçé” ñóàèèäààä ì àë àæ àðóéí ñàèäàðò ýð-èì æñyí òyèáyð çíðèñòíè áàèð ñóóðèà ýçèyò òçðòyè 10 ààðóé æèè øààðäààì à áyæ äçáí ýñyí òyè òóäàòäàì ü òóäüä òí òèð- ààéíà.

Ñàíàè àñóóèäà ýàóóèñàì ñyãàèéí òóòàèä ò°ä°ò àæ àðóéí àñóóäè ýðòyèñyí ò°ðèéí ò°ä áàèäàòèèäàüí òàì ò°ð ò°ñ°è°è äyàøççèæ áàéíà. Ñàíàè àñóóèäàà îðìèòíä-äüí °ãñ°í òàðèóèò íü òóòàèí áàèäàòèèäàüí áàèð ñóóðü àèø, òàðèí òyáíèè òóàèéí ñàíàè ò°ñ°è°è áíèííòüã ààøðàì ä áóðüäàð íü ççèòyè þì. Ñàíàè àñóóèäàà îðìèòíä-äüí ò°ñ°èæ áóèäààð 2015 ííü òãäüä òããñ ñóóðüøì àè òyèáyð 25 îð-èì òóàèèä ýçèyò òyí æyýíä òçðyò, ýçäyýàèéí òããñ ýð-èì æñyí àæ àðóé äçðyí ñóóðüøì àè òyèáyðò øèèæèò ì äyãààð íyã òyèáyðýýñ í°ã°ä øèèæèò ççé òí ãòèíð ýãäààð ò°è°òòyè òyí ýýí ò°ñ°èäà àæyý.

III. 0°ðeéí òª ààéãóóèèäää àæèèääññäüí ò°ñ°è°è, (°añ°í òàðèòèðüí òííííð)

Èðýýäçéä äàð÷ èðýð òýéáyðççä	Í èðüí èðýýäçéä (5 æèèèéí äíòíð)	Áóí ä òóääòääí ü èðýýäçé (10 æèèèéí äíòíð)	Õíèüí èðýýäçé (15 æèè òççí ýññ òääø)
Áýè÷ýýðèéí	8	6	4
Òääñ ñóððüøí àè	0	2	2
Ñóððüøí àè	0	0	2
Äçää	8	8	8

Ì àè àæ äóéé ýððéýð òýéáyðèéí ýáíèðòè òªæèèéí çéè ýäò íü ì àè ñçðäèéí àøèä øèì èéä òíííðíé òçàøéíä òçðáyæ òíäòííð, áèé áíèíííí ñóððéí äýýð ýð÷èì æèèðèéí ýèì áíòççèéä ýýæ äàðàòàè í ýäòðççéýð çàì äàð òààøèä òðªæççéýð òóòàè °í í °æççèñýí áèäí èé ñàì äàðàè äçðýí í èéòýæ áàéäää áíèíí.

Áýýð äóðüññáí °ð÷è°èðççä áíàèòíé ýääääò ýñýò íü òàì æèéí ñíí èððíèòíé àñóóääè áªªªª 20 æèèèéí òóääòääí ä ì àè àæ äóééä ýð÷èì æèèðèéí çéè ýäò äàæèì áíèíí÷ ýäääääíä äýáyäò ì àè÷èä, òª äà ìðíí íóóàèéí ààéãóóèèäää àæèèääññä, ì ýðáyæèèòí ççä èðáyæ, ò°ñ°èªæ áàéíä.

Ä. - ÈÈÄÄÝÐÈÝÈ, ÀÈÇÍ ÀÑÈÈÍ ÕÝÈÁÝÐ - - Ñ× ÀÈÈ ÁÍ ÈÍ ÕªªÐ×ÈªÈÒÈÈÍ ÒÀÈÄÄÐÈ ÑÀÍ ÀÈ ÒªÑªª ÈªÈ (ÁÓÍ Ä ÄÄ ÕÝÒÈÈÍ ÈÐÝÝÄ - ÈÄ)

Ì áíàé ìðííü ì àè àæ äóééí àèçíàñèéí äà çéèääýðèýèèéí íýæççä íü ýíç áàéääè, òýéáyðèéí òóäüä òªæè èíííí áóñ áèèýý. Çàò çýýè, òðñªæªª, ÷ªª çéèääýðèýè çýðýä íèíí òç÷èì ççéèñ íü ì àè àæ äóééä íýä çääääðäð, òýð òòñì äà ýð÷èì äçé äðääð ýððéýðòýè òääñ í èéòýðäçé, ýàèéí çàñää, ýèíèíàè, ìð÷íü àðóèäçé áàéääè, í èèì èéí òªæèèéí íèíí àñóóääèòóäüä çðªªæðýè øèèääýðèýð øääðàèääüä çí äýñèýèòýè äà÷ ççáyè ýäòðð ì óóòàè íü í èèäíäííí.

Ì àè àæ äóééä ýð÷èì æççéýí òªæççéýð áíèííäüä òýðýæççéýð òóèäòðð òç÷èì ççéèñèéí áíððííñ òàì àèéí øèèääýðèýð à÷ òíèáíääíèòíé íü ýððççéí òààòàè ìð÷èì äçðäñýí áàéð àñóóääè áªªªª ýíý òóòàèä ýíç äçðèéí äçèèéí °ð °ððèéí ñàì àè áíèèüä äýäøççèæ áàéíä.

Õçñí ýäò 6. Ì àè àæ äóééí çéèääýðèýè, àèçíàñèéí ýððççéí ìð÷èì, òýéáyðççä

Ä. Ì àè àæ äóééí çéèääýðèýè, àèçíàñèéí ýððççéí ìð÷íü äçðäèèéí òàèäððè çíýèýí æ

Ñàì àè àñóóèäää ìðíèòííñ ä, (n=24)	Í àè÷èä, ì àè äçðèè èðáyä	Í ðíí íóóàèéí òàèðäèäää, ì ýðáyæèèòí ççä	0°ðeéí òª ààéãóóèèäää àæèèääññä
Äàçðüí àñóóèèäð	áíèíí æòíé	áíèíí æòíé	áíèíí æòíé
Áýè÷ýýðèéí àñóóèèäð*	òääðóó	òääðóó	òóñäää òóóèü òýðýäòýè
Ì àè àæ äóééí ì àðèàðéíä	òääðóó	áíèíí æèéí	áíèíí æèéí
Ì àè àæ äóééí àèçíàñ ìð÷èì	òääðóó	òääðóó	òääðóó
Ì àèüí òääì òääñää ñàéæðóóèäð	áíèíí æèéí	áíèíí æèéí	áíèíí æèéí
Ì àèüí àøèä øèì èéä äýýøèççéýð	áíèíí æèéí	áíèíí æèéí	áíèíí æèéí
Õýæýýè çéèääýðèýè, òçáyýèð	òääðóó	òääðóó	òääðóó

Õýí äýáéýý: * - áýè÷ýýðèéí òóóèü òóñää íü äàðäð äýáyä çí äýñèýèýýð

õýñýã, çíýò °ã áíëíõ áýë÷ýýðëéí ì àë àæ àðóéã ðããããëáí òàì ãããèàð ñàì àãã àãóóëæ áãéãããããðãã à÷ òí ëáíããí ëóí é þì . Èéí ä, ð°ð, çãñãããñ òããøëã áí òããðãð, ýëáí áóýã ì àë àæ àðóéã ýð÷èì æççýõ ìýðëéí äíð ì àë ýðëëéçæççýõ, õõñ ñýéáýõ àæëë °ðã°æéí õýýõ òáíããããã àãðããé ýíý áãéãéüã çíðëõõõéãõíí ðóéã õýðýãæççýõ õðüãããñ òí äí ðõí ëéñí ì ðõñããé áíãéíãíí, àðãã ì àðáí èçì àà ðóíãããí òíãõííñí áãéõ íü ççéóýé.

Ñóããéãããí ü äçíãýýñ àæéãããããñáí ìýãýí ñííèðõíèõíé, òããøããã áíãíëõíííð ççéé äýãýé ì ííãíë÷õóã õ°ã°ã õýçýý ÷ òíñãíí ñóõðüøì àë ì äýãééí àì üãðãéüí õýãøëëõýé áãéããããçé, ãñóóãéüã °ðã°í äçðýéãýõççí, ìðíëõííõíéãííð òãì òããã çíðëõõõéæ áãéñáí óéáì æéãé áãããðãé þì . Ýíý áãéããé ýíç äçðëéí äçéãççãééí õííðííã õ°ãéëëéí ð°é°° òãì õüí àæéëãããã, õíðøëëð áéé áíëíõ, áýðæëð, õíãðãíðæëõíã ñ°ðã°ð ì °é°°é°ðãçé ÷ çíðëõ ñããã ò÷ðóóéã ì áãããéãéõãé þì . Þãããíããã õíðøíí, òãðí áðëéí àæ àðóé °ñ°í äýãæëæ õýçýý ÷ çé çãçéñãýãýõ óéáì æéãéð õýéáýðççãðýé çýðýãõýí ìðøëæ, ì áí àé ìðí ü ì àë àæ àðóéí çéãããýðýé, áéçíãñééí çííðëéíõ õýéáýð áãéõ ð°é°ã àæéãããããæ áãéíã.

Ä. Ò°Ð ÇÃÑÃÃÃÑ -- ÐÃÝÝ ÕÓÃÈÉÍ ÕÝÃØÈÈÉÍ ÕÝÍ ÕÝÉ ÕÃÌ ÕÐÃÌ ÕÝÐÝÃÆ-- ÈÝÕ, ÕÃÐÈÈÕÃÍ ØÈÈÆ-- ÈÝÕ ÃÍ ÈÍ Ì Æ

Õ°ð, çãñãééí äçéõýðãýæ áóé ççðýã íü äçðóëéí áíëíí çéé àæëëããããíü õçðýýíã ñãéòãð çáíãéãããñãí, ðóãééí õýãøëë, íééáì ëéí áóñãã éíñèðõõõýé ìýãð õíéãíí õýéãããðãé áãéãããñ òíãðãíðõíé, íãéãããðãé õýðýãæëð çíãýñõýé äýæ ççãýã. Í°ã°° òãéããð õ°ãéëëéí àëéããã ãñóóãéããððë õ°°í ãíë ðóéãóóð ççðãééã °ðð°° õçýýñýí, ðççíèéãýý ýì àð ÷ í°ð°éã õ°ã°éã°ðãçé õýðýãæççéæ ÷ããããã ð°ð, çãñãééã òãì àëéí ñãéí çãñããéãã õííõãíã °ð ìýã øãéãóóð áãéããã àæýý²⁴.

Õõñ ìðí ü õ°ãéëëéí ìãííãééí áãéããé, õçðñýí ðçãøëí, õýðëéí çíðëéãíõíé õýéãóóéáí äã÷ ççãýé õýðýãæççéæ áóé ççðãééí ðóãüã Ìííãíë óéñüí çãñãééí äãçãð äçéõýðãýõ/õýðýãæççýã÷ ò÷ðããñ øééããýð äãðããð ðçãøëíã ýíç äçðëéí çíðëëð, çéé àæëëããããðãé õíéãíí äçðéé íëíí ççðýã õçýýõ øããðãéãããðãé áíéãíã íü ñííãíãíã ìííëüí òãéããããã ç°ã ççéé ðãðããðãí áéø. Íýãðãýí äçýãéýæ ççãýé, ð°ðëéí çãðëðãããíü áãéãóóéããã áíëíõ çãñãééí äãçãð äíð áõðüãñáí õýã õýãýí ðóéãóóð ççðãééã °ðð°° õçýýýæ, õýðýãæççýõ øããðãéãããðãé þì .

1. Íãýñíèé õýíãýýíã áíëííæõíé õýíýýí õçýýýí ç°ãø°ðããñ°í àì üæëðãããíü ðçãøëíã ðãðããéçãð íééáì ëéí õýãø áãéããé, ìýããéëéã òãíããð (àì üæëðãããíü ðçãøëíã àëü áíëíõ íéðíëõíí ðçãøëíã õçðãýæ íééáì ëéí ýéããðãé, çãããééã íéððóóéãð íééáì ëéí õ°ãéëëéí áíãéíãí õýðýãæççýõ)

2. Õ°ð, çãñãééí ð°ð°éõ øéíæ, áãéð ñóõðëéã çíðëõ ðçãøëíã íü áãéãããð (ð°ð, çãñãã õýí ýýõ áéã äããñãí äýýã ýðýí áééí ðóóéü õíãðííõ, øééããýð äãðããð ççðýã äçðéé óãéðããð éíñèðõõõíí ðóãüã ðéëð, õýðýãæççýõãýý çéé àæëëããããããã ð°ãé°ðççéæ, ýéãýã áóñãã ççééã õ°íãé°íã°ñ ìðíëõíõ, áóñãüí ðéëð àæéüã øççð÷ãããð, áóñãüí °íí°ñ äçéõ çýðãýýð àæ àðóéí áíëíí °ãð áõòíüí ãñóóããéã õõãããéããðããñ øóóã òãðããéçãæ ð°ð, çãñãééí ççðãééã æéí õýí ýýð õýðýãæççýõ)

²⁴ Dolgorjaw, Ya., Gunner Anderssen, L.Zolzaya, L.Luvsantsamts. 2003. Strengthening the Mongolia 's Public Administration. Chapter VII. Public Administration

3. Ýæéí çñæéí áç ñæáàðùí ð°æèèéä çíäýñí èé öýì æýýí èé í ýäñýí áí æéí äí, ñððààæýð öýæàóóéáí çíðèöóóéàð çàì ààð öýàø ð°æççýö, çíäýñí èé ääýæèéä æéä ðáààðèèàð (ñæáàðùí ð°æèèéí öýàø áæéæùä ðàì äàð)

4. Ì æ èæ àðóéí ð°æèèéí àñóáæàð ð°ð, çñæéí, í èí í èèðééí, ççñäýè ñàì àà-èäùí àà ðóæéí öýàøèèéí áæéáóóèèäà, èðäýäýñ äçéöýðäýö ççðæèéä ç°à ðóáààðèèàð, ðàðèèòàí øèèæççýö, ðíðøéí öýðýæççýö, ð°æ°ðèèéä ñààðóóéàð ýðççéí ðààðæ íð-èíä áçðäççýö, í èí ðàèùí öýí ðäýðöýé íðíèòíí áçðèé ð°æèèéí áí æéí äí ýàóóéàð (íííä-ðí é áí æéí äí áí èí àñðóóéàð, öýðýæççýö) çýðýä áí èí í.

Äýýð áóðùñàí ààñ ääáíà ð°ð, çñæàð í èí ççðýä áæéäèéí äí ðíð çð °ä°æäçé çéè àæèèèäàà, ð°ð°éä°ð ð°ñ°è öýðýæççýö, ýèàí áóýà çéèäýðèýä-èä, ðóäù öçðöýä-æéä ðíðèðííð, ýèäààðèèàð, ð°ðð°ð ðàí æéäà ääðààòùä ðàì äààñ èèççä öýýðèýð àñóáæ Ì íííäèùí °í°æéí í°ð°èä í ýí àí ðààðóóèðæ þì .

Õçñí ýàð 7. ð°ð, çñæàä àà çóæéí öýàøèèéí ðí èé ðííðííä ççðäýý ðàì ððàí öýðýæççýö, ðàðèèòàí øèèæççýö áí èí æ

Ì æ èæ àðóéí ð°æèèéí, áèçí àñèéí íð-í ùä áí èí àñðíí áóé áí èäí ð àñóáæöóá	ð°ð, çñæéí àà ðóæéí öýàøèèéí áæéáóóèèäà, áçèäççä													
	Óèñùí èð ðóðæ	Çñæéí äàçð	Áéí æéí çàèèðäà	Áéí æéí ð°ä°æ àðóéí äàçð	Ñòí ùí ÈÖ-éí ðóðæ	Ñòí ùí çàèèðäà	Áää	Ì æ-äùí æéáí áóñ áçýä	Ì æ-èí °ðð	Õàí æéæä-èä	Ì Í Á	Óóæéí áèçí àñ ýðèýä-èä	Áí èí àñðóóéàð	
Óóóèù ðíðòííí æ, ýðççéí íð-í ùä áí èí àñðíí áóé áí èäí ð	A	A	C	C	C	C	B	B	B	C	B	B	C	
Ì æùí ðíí ðí èäí èí °ñ°èèéä ðàì äàð	A	C	A	A	C	A	C	A	A	C	C	C	C	
Ñçðæéí àøèä øèì èéä ðíðòííí áàðèð	C	A	C	C	C	C	C	A	A	C	C	A	A	
Óççèé ýä, áçöýäýö ççí áí èí àñðóóéàð	C	A	C	C	C	C	C	A	B	C	C	C	C	
Óàæéí, öýæýè çéèäýðèýè, öýæýèèí ðàí ààì æ	C	A	C	C	A	A	C	A	A	A	C	C	A	
Óñàí ðàí ààì æ	C	C	C	C	C	C	C	A	A	C	C	C	C	
Ì æùí ðàøàæáóóéàèð	C	C	C	C	C	C	C	A	A	C	C	C	C	
Ì æùí ýðççé í ýí æéä ñææðóóéàð	A	A	C	A	C	A	A	A	A	C	C	A*	C	
Äýè-ýýð, ðàæéí á çíðèðíé àøèèàð, ðàì äàæèàð	A	A	A	C	A	A	A	A	A	C	C	A	A	
Ì æ èæ àðóéí í àðèàðèí æéä ñææðóóéàð	C	A	C	C	C	C	C	C	C	C	C	A	A	
Ì æ-äàä çççýö çéè-èèäýä ñææðóóéàð, °ðä°æççýö	C	C	A	C	C	A	C	B	B	C	C	A	C	
Çàð çýè, áàðä çéè-èèäýýí èé çíý	C	C	A	B	C	C	C	A	C	C	C	A	C	
Ñððàèð, ääèäàæáóóéàèð	C	C	C	A	C	A	A	B	B	C	A	C	C	
Õàðèèèùí ðíí	C	9	6	8	10	11	7	9	1	2	12	11	6	8
	A	4	7	5	3	2	6	3	9	7	1	1	6	4
	B							1	3	4		1	1	

Öýì äýæýý: A – öýðäççýö ççðýäýé, C – ðàì ððàð/ðíððèð ççðýäýé, B – ðóäù öçðöýð ççðýäýé
 * - ðóæéí í æ ýí í ýæèéí çéè-èèäýä

Öýðäççëýö, öàì òðàò/òìðøèò áíëíí öóàù öçðòýä÷ äýñýí 3 ççðýäòýé áàéöààð áçëýäëýöýä òð, çàñàëéí áíëíí öóàëéí öýàøèèéí ýíç áçðèéí áàéäóóèèàà, áçëýä, îëíí óèñùí öàí àèàèä÷-äùí ççðýä íýéýýä °ð÷-è°äà°ò áíëíí æòíé äýñýí °ìí° ñòààèèäà (öçñí ýàò 4)-í ù äçíá òð, çàñà, áóñàä ýòäýýäççàèéí áçëöýòäýö ççðýä ñàèààðùí ö°äæèèéí áààò àñóóäèöóäùí öçðýýí ä ýì àð áàéæ áíëíòùä çíäñýí ä í ü ýèàæ °äñ°í áíëíí. Ýí äýñ àèü íýä áàéäóóèèàà, áçëýä öýðäççëýö, ýñàýè öàì òðàí/òìðøèò, öóàù öçðòýö áàáíàñàí ççðýäòýé áàéíà äýæ ýèàò áíëíí æàçé áàéèèààð äýýðòè °ð÷-è°èò ýààààí à äýñýí äçáíýèò ààð÷ áàéíà. °ð°ð öýéáýè, ì àè æ àðóéí ö°äæèèéí áçö àñóóäèèàð òð, çàñàèéí àà îëíí íèèðèéí áàéäóóèèàà, èðäýä, áçëäççä, öàí àèàèä÷-èä, áíëíí àñðóóèàò çèèääýð àà àèçí àñèéí öýí çàèèøäçé öàì òðàí àæèèèàò, çèè àæèèèàààààà îëíí òàèààð öýèäóóèèàò ýàààè çàèèøäçé øààðäèèàà, ö°äæèèéí ö°ð÷ áàéò í ü öíäíðòíé þì. Àèü öçàøéíä òöòàèèñàí áçëýäëýèä áààðò ççðýä èèççòýé áàéäààá àíòíð í ü çàààèæ öàðóóèèàè ö°à àà îðíí í óòàèéí çàñà çàèèðäààí ù áàéäóóèèààóóà öóàù öçðòýä÷-èéí öýññ áóñàä 2 áçëýä ççðàèèä öýí öçç øàðàí öçëýýö, òàðèí ì àè÷-èä, ì àè÷-äùí áçëäççäýä áçö àðàà öýí æýý, çèè àæèèèàààà öýðýäççëýö, óèí ààð öóàù öçðòýö ççðýä öçèöçç ííäàí ö áàéèèààð öóààððèèäààæýý. Àèü ÷ öíðèíèäí èä öçëýñýí áà áçëöýòäýö ççðàèéí öçðýýí ä öàì òðàò/òìðøèò öýéáýð æèí èèçç äàðæ áàéäàà í ü îäííàèéí áàéèèèàñ ýðñ ýèààðàè áàéíà. °ð, áçëýä, öíðøííí ù àèéíä í ü ì àè æ àðóéí áçòýýäàýöççíèè çèèääýðèýèèä ýð÷-èí öýè àðààð ýàóóèàò, áàéèèèéí í°òèèä çíðèñòíé ì áíæì áíöýð àøèèèàò, öàì áàèèàò, çàò çýýè ì àðèàðéíä çýðýä îëíí àñóóèèààð òð, çàñààñ öíäòííí ýðöççéí îð÷-èíä öàì àèéí èäýàò, ñàí àà÷-èàààðàè àæèèèàò îëíí òàèùí ççðýä ì àè÷-äàà öóíàðàí íííäàííí äýæ ñàí àè àñóóèèàà îðíèòíä à ççñýí í ü ì àè æ àðóéí ö°äæèèéí áíæííä çàèèøäçé òñààò ñàí àà ì °í.

Ì àè æ àðóéí ñàèààðùí ñàéí ñàéòàí ö°äæèèéí ö°è° òð, çàñà, öóàèéí ñàèòíð, áóñàä áçëäççä °ðñàèéí ö°ð°íä° í°ò, ÷àààòè, ÷ààì æààðàà öýðòýí öíðøèà áíëíí òàèààð íýéýýä ì ààððèèè öóðèí òèóóèèà. Ñòààèèäàí ù ì ààððèèèä öííí áíëíí àñðóóèèàò òèèæ íýàòäýö áíëíí æàçé áàèíí ùä òàðàèèçàí öçñíýäòýä îðóóèæ àíè ààóóèèàí í ü àè÷-äýðýð òàðóóèèà. Ýíý ñòààèèäàí ù çíäñýí ì ààððèèèä àíè ö°è° à íýðäýèèéí öçì ççñèéí òàðèèèèàñ àñàí á°ä°òà òòðøèèààðàè ö°í öííí ù ì àè÷-äùí òàðèèèè òñàààñàí áíëííòùä àòðüààð í ü ççéöýè þì. Í àííàíð °ð öíðòííäí áíëíí öóàèéí öýàøèèéí öýí, áçëäççäòýé öíäòàíðòíé öàì öùí àæèèèààà ççñäýö, öíðøèò òàèààð øààðäèèàà öàí ààðóóè öçàøéíä öçð÷ ÷àààäçé, öòðøèèàà àààè ñòóààäçé òèè ì àè÷-èä ñàí àè àñóóèèàà öíäíðòíé òàðèèèè °ä÷ ÷àààäçé þì.

Ì àè÷-èä, ö°ä°òà çèè àæèèèààà ýàóóèæ áóé öóàèéí öýàøèèéí ö°ð°íä° ñàí öççàèéí ÷àààòè ñòè, öíí ííòíí áíëíí àñðóóèèà÷-èä ì àè æ àðóéí äýí æèò ñííèðòíèäçé áàéäàà í ü çàò çýýè, ýàèéí çàñà, áàéèàèü-òàà óòðùí ýðñàèèéí ààðàí òàà ýì çýä öýäýðýý áàéäàà ì àè æ àðóéí ñàèààðùí äýí æèò, çàðèí àíè ççðàèèä çàñàèéí ààçðààñ òàðèèèèààñ °ð ñííàíèò ààðàà áàéòäçé ýàæ èðñýí í ü çíýí þì. Äýòäýý áàéèàè ýíý ÷èäýð áàéò, áàéèèèàòùä îðíèäíò í ü çàò çýýèèéí öóóèüä çíðèèòíèä çäéä öçðñýí ä í ýä òàèèàñ ö°à, îðíí í óòàèéí çàèèèèàà, í°ä° òàèèàñ ì àè÷-èä, öóàèéí öýàøèèéí öýí çàð÷ ùí äçáíýèò òèèò öàà áíëííä áàéíà.

Öçñí ýàò 8. Öð, çàñàèéí çàðèí ççðàèèä öóàèéí öýàøèèä øèèæççëýö, öàì òðàí öýðýäççëýö áíëíí æèéí òàèààðòè ñàí àè, ö°ñ°è°è

- çðýä,	Í àííàèéí ççðýä	Çàðèí ççðàèèä øèèæççëýö, öíðøèò áíëíí æ, öóàèèèààð
---------	-----------------	--

òàðèóòèààà	Ò°ð, çàñàà	Õóàèéí òýàøèè	Ò°ð, çàñàèéí òóàùà	Õóàèéí òýàøèèéí òóàùà
Àþóèààñ òàì àààèàð òýàýýèéí í°ò°	Ààèààèéí òààèàí àèéí °àñ àí èéí ñí í í°ò° àçðàççèæ, òóàààðèèàð, í°ò°í àçðàççèýò	Òýðýàòýý òàí ààðàçé +àí àð ì òóòàè ààèààèéí òààèàí, òí èèí ìà òýàýýè àýèòàýò, òèñùí í°ò°à àí ðèóóèàð	Í°ò° àçðàççèýò ñàí à ýðàýèòèéí í°ò°èéí òýèàýðýð ýðèýò	Òèñùí í°ò°èéí çàðèàèààð ñòàí ààðòàà í èèýò +àí àðòàè òýàýýè í èèèççèýò, çàð çýýè àýðýýàýð àí ðèóóèàð
Ì àèùí òàì ùí ñàí à òàì àààèàð	Ì àè ñçðàèéí òàì ùí ñàí òýí ýýò ì ýð ð°àèè ààèàóóèèààùà òààøèà çðàèèéí ñçðàèéí ò°í, çí òèóóèèàà- ççðýàòýè ààèèèóóèàð	Ýðòýèñýí çèè-èèàýýàýý òýðýàèýà-àýà òçðàýò +ààààòè ñòè, ð°ð, çàñàèéí àí àèíàùí òýðýàèèèòà àí ðàèòí è òóàù ì ýí ýð àçðèè ççðýà àçèòýòàýà +àààðàçé ààéí à.	Òýðýàèýà-àèéí ýðýèò, ñçðàèéí òàì ùí ñàí à òàì àààèàð, ñàèàðòóèàò àààà çàðùí òààðàèààùà òàí ààðàçé ààèàà ñàí à òàðàí àóóèààè òóàèéí òýàøèèà àçðýí øèèàççèýò	Ì àèùí òàì ùí ñàí, çðàèèéí ì ààððèàè àýèòàýò, àí ðèóóèàð, çèè-èèàýý çççèýò ààèùà °òð°ò° àçðýí øèèàççèè àààò
Òàòí í èí àè øèèàççèýò, òýðýàèýà-àèéí ýðýèòà í èèòççèýí ò°è°àøççèýò	Òèñùí ð°ñà°òñ ñàí òççèàýà ØÓÓÍ - Í Àèàà ì ù ýèñàèéí øèé èè ààðèí ààà ñòè, ò°àè°ðñ°í ààèàóóèèààà òýàýýðýý ààéí à	Àààààùí ð°ñèà ì ðí èòí ò, ì ðí í íóòàèéí òàèðàèààùí òçàøèí à ì ýà òààààèéí çèè ààèèèèàààààà òýçàààðèàààà, ì ýðàýàèèéí ñàèààð, ñòðààà-, ààèèòàí ò°òýè ì àè-èà, çèèààýðèýà-àýà çèè-èèàýýà øóòà òçðàýà +àààààçé	ÒÀÀ-í ñàèààðð ýèñàèéí øèé èè çèè-èèàýý àèè àí èàí ò çèè-èèàýýà òóàèéí òýàøèèéí àààóò ì ðí èòí ì òí è ýàóóèàò ò°ò°èà°ð òýðýàèççèýò	Ò°à°ò° àè àðòèí ò°àèèèéí àñóòàèààð ñòðààà- àýèòàýò, çèèààýðèýà-èà, òóàèéí òýàøèèéí òàðùýàèèà ààèèèóóèèàð
Ì àèùí ýðççè ì ýí àèéí çèè-èèàýý	Ì àèùí òàèàààðð °à-í èè ýñðýà ààè-òèí, àýèàí ýèèèà òèñùí ð°ñà°òð í èèèççèè, àòòí àà çèè ààèèèèàààí ù òèí ààñ ààðñàí àí ò òàèàààðð °à-í èè àçò çàðàèùà ò°ð°òñ òàðèòóààà, òóàèéí ì àè ýí ì ýèèèéí çèè-èèàýýí à ì ýàýàýýí àýàøèè ààðààçé òýàýýð ààéí à.	- èè-èèàýý ì ù òí àòí ì è, +àí àðòàè àóò, òàèàààðð °à-èí ààðñí ù òàðèòóèèàà òçèýýò òí àòí èòí àçðàýýàçé, çèè-èè-àýýàýý òýðýàèýà-àýà òçðàýò, òí àòàí ð-àóóèàò ì àòàí èçí òí àòí ì àçé	Ò°ð°òñ çççèýò àýí àèýàèèà çàñàèéí ààçàð, òýðýàèýà-èàòàè àí èçí èð àýðýýí èè àòðàí à øèèàççè-èýò, ì àè ýí ì ýèàèéí çèè ààèèèèàààí à ò°í àè°í àèéí òýí àèò çí ýèàýý òèèàýà àí èí ò	Òàèàààðð àà ì àðàçèò °à-í°òñ òðùà-èèàí ñýðàèèèýò, òàèàààðùí òýí àèò, ýí +èèàýý, òòòààèùà àçðýí òàðèòóòàð, òýí àèòàçé çèè ààèèèèààà, +àí àðàçé çèè-èèàýýí èè òèí ààñ ààðñàí °à-í èè òí òèðèùà ì àè ýí ì ýèýà ì°òà°à àí èí ò
- ðàèèéí ì àè àí èàóóèèàð	Àèààí àòðí ùí çí òèí í ààèàóóèèàò àçðèè àóòàèèàà òóààèèààí ààñ °òð àí ðàèòí è àí àèò ççðýà ð°ð°òñ àçèòýòàýòàçé ààéí à.	Ì àè ñçðàèéí òààì òàñàà ñàèàðòóèèàð, çðàèèéí ì àè çðàççèýò òàèààð ýí àð + ççðýààçé òýàýýð ààéí à.	°à°òàè ààààòàè àóòàèèàà òóààèèààà çí òèí í ààèàóóèèà àóé ì àí ì àèéí òýèàý-ðèèà °òð-è°ò, ì ðí í íóòààò òóàèéí òýàøèèà ýí ýòççè çèè ààèèèèààà àçðýí øèèàççèýò	Çàñàèéí ààçðùí èàýýè àí ð çðàèèéí ì àè àí èàóóèèàð, àí ðèòóèèàð, çðàèèéí ààèùí çí àýñí èè òí àòí èòí ì à ààè-àóóèàð, òýí àèò çí ýèàýýà òýðýàèççèýò ççðàèèà àçðýí òçèýýà àààò, ì àè ñçðàèéí çðàèèéí ààèùà àðèèààí ù çàð-èí à øèèàççèýò
Ì ðí í íóòàèéí +ààààòèèà àýòàççèýò ñòðààèò, ààèèààà-àóóèèàò	Ààààà ð°ñè, ò°ò°èà°ð°òð ì ðí í íóòàèéí +ààààòèèà àýòàççèýò ààèùà òýðýàèççèè, ì ðí í íóòàèéí ì ðí èòí ì, ççðýà ì ýí àààà ààéí à.	- ì àýñí èè Í Í À, ì ðí í íóòàèéí ì ýðàýàèèéí ààè-àóóèèààùí +ààà-òè, ì ðí èòí ì çí òèñòí è àøèàèàò-àçé, ì àè-èà, çèèà-àýðèýà-àèéí ñàí àà-èààà, ñí ì èð-òí è ýðí ýèçýè òóí òàí ààèòàçé ààéí à.	- ì àýñí èè Í Í À, ì ðí í íóòàèéí ì ðí èòí ì à°ð°-àççèýò, çí àýñí èè +ààààòèèà °òð°í àøèàèàò, ì ðí í íóòààò òýðýàèççè-èýò ñòðààèò, àààèààààóóèèàèòùà òóàèéí òýàøèèà	- ì àýñí èè Í Í À, òóàèéí ààèàóóèèàòóà ì ýðàýàèèéí àèààà °òðèéí ò°ð°í à°òð òççèýò, ì àè-èà, çèèààýðèýà-èàòýè òí àòàí ðòí è òàì òðàí ààèèèàò çàì ààð

			øèèæççëýð	õóâèéí õóâü °ðá°æççëýð	õýâøèèéí íýì ðèéá
--	--	--	-----------	------------------------------	----------------------

Ò°ðèéí ççðãèéã øèèæççëýð, ðàì òðàí òýðýãæççëýð ì áõàí èçì ùã ò°è°âøççëýð çéè ýãö
 í ýèýýä öää õóããöää øààðãàð í ü ì ýäýýæ. Áýõäýý ò°ð, çãñãã, õóâèéí õýâøèèéí õýí, îèíí
 í èéðèéí áçèãççä îãîííîñ õýèýèöýæ, òîãîððîé àðãà õýì æýý ò°è°âè°ð, òýðýãæççëýð
 àæèèä öää àèääèãçé îðì îðð áàéí à.

ÒÀÀÁÓÀÀÐ ÕŸŸŸ

Ì ÀÈ ÀÆ ÀÕÓÉÄ Ò^a Ð ÇÀŦÀÈÉÍ - - ÐÃÈÉÃ ÄŸŸØÈ - - ÈŸÕ
ÀŦÓÓÀÈÓÓÄ ÄÄ ÄÍ ÈÍ Ì Æ

Ì àè àæ àõóéí ò^aæèèéä òŸáõòŸé áí àèí àí ì ð ò ò à à æ è ø è ø è à ò ù í ò è à ç í àŸŸí èé òŸí æŸŸí ä ø è è ä äŸ è ç í ò è ò ì è í í à ñ ó á à è ò è à à ì à ñ à ì ò Ÿ á Ÿ Ÿ ð Ÿ Ÿ á à é í à . ÷ ç í è é ä ò Ÿ è Ÿ ò è é í ò ÷ è ð ä Ÿ á Ÿ è , à ñ ó á è ù í í è í í ò ^o í à ^o ò ^o æ è é ç è ò à ì ð à ò ò ç ð Ÿ Ÿ , à à è à è ò í ú à ñ à ð ^o ð á ^o í ä Ÿ á Ÿ à ò ò ì ^o í ÷ à ì à ð ì ú ì ð ò è à á è á à à ð ì . Ÿ í Ÿ ò ó á è Ÿ ð è ð à à à à è à à ç í ò è í æ è í æ è è ä Ÿ Ÿ ò ò ì è ì à í è í í ì ð ì í í ó à à ò ò Ÿ á ó è ñ à ì ñ ó á è è à à ì à ò è á ó ó ð è à æ á ó é á ^o ä ^o ä ì à è à æ à õ ó é í ò è à à ì à à æ á ó é à ñ ó á è ò ó à , ò Ÿ á ä Ÿ Ÿ ð è é ä ø è è ä ä Ÿ ð è Ÿ ò Ÿ á ì è í í á à è á ó è è à à à , á ç è Ÿ á , ò ó à ú Ÿ ò ä Ÿ á è é í ç ç ð Ÿ á ì ð ì è ò ì í ì í ó à ì é ò à ð ð à è à à ð à è ä Ÿ Ÿ í Ÿ í ò ç ð Ÿ Ÿ í ä à ì è ç í à Ÿ Ÿ ñ è Ÿ è è é à à à ð à ò ú à ò è ÷ Ÿ è Ÿ Ÿ .

Ò^oð, ç à ñ à , ò ó à è é í ò Ÿ á ø è è , á ó ñ à ä á ç è Ÿ á , ò ó à ú ò ç í , ò ó ó è è é í Ÿ ò ä Ÿ Ÿ ä ç ç ä Ÿ Ÿ Ÿ ñ ì à è à æ à õ ó é í à ñ ó á è è à à ð ä ç è ò Ÿ ò ä Ÿ Ÿ ò ç ç ð ä Ÿ Ÿ ò Ÿ Ÿ ð Ÿ á æ ç ç è æ ò ç ð ñ Ÿ í à ì æ è ò , ò ç ç í ÷ è Ÿ í à ì à ì è ä ì è ä ò á à à à è , à ì è è ì ò ò à è ò á à ì , í ^o ò ó è è é í ò à è à ð ð è ç í Ÿ è Ÿ í æ , ò ^o ñ ^o è ^o è , ñ Ÿ ò ä Ÿ è ò à ì à ì æ é í á è á à è ç Ÿ ð Ÿ á ð ò è á ó ó ð è à ì ì à è à æ à õ ó é í ò ^a æ è è é ä ò à à ø è à à ç í ç à è è ð ç ç è Ÿ í ò ç ð ä Ÿ ò ä Ÿ ò à í è ì ì æ , ç ç í è é ò è à à ÷ Ÿ á ó è á à è ç í ò è ð ç è è æ è è à à à ì ú ò Ÿ è á Ÿ ð , ä Ÿ á ø ç ç è Ÿ í ò Ÿ ð Ÿ á æ ç ç è Ÿ ò Ÿ í ò Ÿ ð ä ç ç í è é ç ð ð è ò ç Ÿ ð Ÿ á ò Ÿ á ò Ÿ á Ÿ í à ñ ó á è ù à Ÿ í Ÿ á à à ò ó à ì ð ó ó è è à . Ò ç ç í ÷ è Ÿ í ^o í à ^o ð ñ ^o í ò ò ð ø è à à à , ñ ò ð à à ì æ , ò Ÿ á ä Ÿ Ÿ ð è é í ò ÷ è ð ò ì è á ì à ä è ú à ì à è à æ à õ ó é í è ð Ÿ Ÿ á ç è í ò ^a æ è è é í ÷ è à ò à ì à è à à , ò ^o ð , ç à ñ à , ò ó à è é í ò Ÿ á ø è è , á ó ñ à ä Ÿ ò ä Ÿ Ÿ á ç è é í ç ç ð à è é ä ä Ÿ Ÿ ø è ç ç è Ÿ ò ò à ð ð à è à à à ð à è ò ì è á ì ò ì à ð ó ó è à ò ú à ì ð ð è ä ñ ì á í è í ì .

ÒŸ ð ä ç ç è Ÿ ò ÷ è ä è Ÿ è è é ä ò ì à ì ð ò ì è è í ò à ì ì ò ^o ð , ç à ñ à à à ñ ò Ÿ ð Ÿ á æ ç ç è æ á ó é ç í à Ÿ Ÿ í è é ò ^a æ è è é í à í à è í à ñ , ñ à è à à ð ù í ò ^a æ è è é í ò ^o ð è á ò ð ç ç ä Ÿ Ÿ Ÿ à à à ì à 2000 ì í à à à ò è à à à ñ à ì “Ç à ñ à è é í à à ç ð ù í ç è è à æ è è è à à à à ì ú ò ^o ð è á ò ð ”, 2005-2008 ì í à è ò Ÿ á ñ è è é í ç à ñ à è é í à à ç ð à à ñ ò Ÿ ð Ÿ á æ ç ç è Ÿ ò ç è è à æ è è à à à à ì ú ò ^o ð è á ò ð ^o ñ ò ì è á ì à à ì ò ñ à ì à , ç í à Ÿ ñ è Ÿ è à à ñ à ì à í è í ì . Ì à è à æ à õ ó é Ÿ ð ò è Ÿ á ÷ è à á ó ð ó ì à è ÷ è à à è á à ì à à è á à ì á ó ñ á ç è Ÿ á ð ò à ì à à ð à à à à à ²⁵ ò Ÿ ð ò ç ç ç è ò ì à ò ì è ò ç ç Ÿ á Ÿ è ì à ì à é ì ð ì í à à ì à è ò ì é ì ð ø è í á ó é ò ÷ ð à à ñ ì è è ò è Ÿ á ò ð ð à à è á è ú à ò à ð à à è ç à ì ì à è à æ à õ ó é ä ÷ ó ó à ì Ÿ ì à ð ç ç ð Ÿ á ò Ÿ è , ç ç ð ä Ÿ Ÿ Ÿ ì à ð à ð à ò Ÿ ð Ÿ á ñ è Ÿ Ÿ ð Ÿ á æ ò Ÿ ð Ÿ á æ ç ç è æ è ð ñ Ÿ í , ò ç ç í à Ÿ Ÿ Ÿ ò Ÿ ð ð Ÿ í ò à ì à à æ á ó é ò à è à à ð ò Ÿ è Ÿ ò ç à ð è ì ñ à ì à à è á à à à à ì à ò à à ð è à à . ^a ì í ^o ä ^o è á ì è ä ì ì ò Ÿ è Ÿ ò Ÿ á , ì à ì à é ì à è ÷ è à ì à è à æ à õ ó é í ñ à è á à ð ù í ò ó à ú ç à Ÿ à ð à è ò ì è á ì ò ì é ì è í í à ñ ó á è ù à ^o ð ð ^o à ÷ á ç ð Ÿ í à à à ð ñ ò ì é ì è é à ì è é í ò ì ì ì ò ì ì á ç è Ÿ á ä Ÿ á à è é ä á ç ð ò à ð à ì à ò ç è Ÿ Ÿ í ç ^o á ø ^o ð ^o ò ò à ð ð à è à à à ò à ì à è é í ò ð ð ò à ñ ó á à è à í è í ì à à è á à à à à è á ì è è ñ ó á è à à à ì ò ì è ñ ì í à è è Ÿ Ÿ .

Ò^oð, ç à ñ à è é í ç è è à æ è è è à à à à ì ú ò Ÿ ð ä ç ç è Ÿ ò ÷ è ä è Ÿ è ç ç è è é ä Ÿ ò ñ ò ð à à è æ è à ò ó ñ à à à à ñ à ì à ñ ó ó è à à à ð ì ú à è ÷ à Ÿ ð ð ð ó ó è ñ à ì à à ì à è à æ à õ ó é ä ç ç ç è Ÿ ò ì ^o è ^o , ò ó ñ à è ù à ì ú ^o ð ñ à è é í ñ ó á à è à à à ì ú ç ð ä ç í , á ç á ì Ÿ è ò Ÿ á ò è è á ó ó ð è á ò ì à ì ð ò ì è è è ì . Ò^oð, ç à ñ à à à à à ð è ì ò è à ò à ì è ÷ è ä è Ÿ è ç ç ä ì à è à æ à õ ó é è Ÿ ð à à ð ì ^o è ^o è æ á ó é ä à ÷ ç ç ñ Ÿ í Ÿ Ÿ ò ì Ÿ á Ÿ í ñ ì í è ð ò ì è ò ì é ç ð ä ç í à ò ç ð ÷ á à è à à à ð ì . Á è á ì è é ì Ÿ á Ÿ ò Ÿ Ÿ ð ì à è à æ à õ ó é ä ò ì ð ø è ò ì á ò è á ó ó ð è à ñ à ì Ÿ ð ÷ è ì ò Ÿ è à à ð ò ^a æ ç ç è Ÿ ò á ì à è í à ú à ò Ÿ ð Ÿ á æ ç ç è Ÿ ò Ÿ Ÿ ð ç ð ð à æ á ó é á è è Ÿ Ÿ .

²⁵ Cathcart, S.R., L.A.Samovar, L.D.Henman. 1996. Small Group Communication: theory and practice. Mc Graw-Hill.

Օլնի չաօ 9. Օժ, չաֆեւի շեւ աաեւաաաաի Ա օյժալլեյօ քեւեյլլա, ի աե աա աօօեա շլլլեյօ
 1^օօ, օոնաւի շիյեայ

<p>1^օօնի եւ օժաւեւի օյժալլեյօ քեւեյլլա</p>	<p>1 AA-1 աիւեիաւի աոօաւօօա, իւիւօ</p>	<p>1^օօ, շժ աաաաժւի ի աե աա աօօեաաժ աեւյլլեյօ</p>
<p>1^օօնիւեւի չաֆեւի օիաօիժաւօ, ալլօեւի օժ-էօօեւա օաի աա, ժաօիժի ա ալլալլալլեյօ</p>	<p>ժ աւաօաւ օաօիւիւա, ի աի ա- ի աի օ ի յաօժլլա, ի աե իլժաւի օնօօեւա շիւօօօաժ, աւա ժեի եւ օիաօի իաւօօաժ օաւաժ աօօ աաաալլա</p>	<p>Յի աժ ի յա ալլաւ, օժաւեւի քաաաօ նօօաաալլա, ի աե աա աօօեւի աաւա օժաւի օաի օժ-էօաա, ալլալլալլա օլլալլա, օօա քաաաաալլա</p>
<p>Աաիւ, նաի շլլաւեւի օիաօիւօիա յժլլալլալլալլալլա</p>	<p>Օժօ1^օ 1^օ իժօօաւօօիւ քեւեյլլա աաիւ, նաի շլլաւեւի շեւ-էեայ աաժ օաւաժ ի աե աա աօօեա աօօ օժ-էօօ աաաալլա</p>	<p>Աաիւ, աաիւ աօն նաւօիժիւօի ի աե-աւա աաւօաաիւ քաաաօաւ ալլա շլլալլա լլալլալլալլալլա, օժօ1^օ իժօօաւօօիւ լլալլալլալլալլալլա աօօի աժ աա լլալլալլալլալլալլալլալլալլալլա</p>
<p>1^օօնիւեւ շեւալլալլալլա- եւա իլլալլա, յեմի իժ- օիւ քաաաաա լլալլալլալլալլալլալլալլալլա լլալլալլալլալլալլալլալլալլա լլալլալլալլալլալլալլալլալլա օնօօեւա օաի աժ</p>	<p>Աիւօիա, աաաաաւի յեմի իժ- եիա-աիա ալլալլալլալլալլալլա, շլլա լլալլալլալլալլալլալլալլալլալլա աիւօիա աաաաաա օժաւի աաւա օլլալլալլալլալլալլալլալլալլալլա քաաաաա քաաաաաաաաաաաաա քաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>	<p>1^օօնի աա աօօեւի ալլալլալլալլալլա աիաժիւ քաաաաաա օաի աաի իլլա օաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաա/աիւօօաա յաաա օիւ եաաաալլա, օժաւօ օաի աաաաաաաաաաաաաա իւ ալլալլալլալլալլալլալլալլալլալլա աաա, աաաաաա աօօ աաաաա օլլալլա, յեմի իժիւ աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>
<p>Ալլա ալլալլա օժաւալլա- լլա, ալլալլալլա աիւ օժաւալլալլա օժաւալլա լլալլալլալլալլալլա</p>	<p>Չալ օաաաաա, շեւ-էեայլլա քեւեյլլալլա օիաօիւ օժ-էօօ, աօօ աե աիւօի</p>	<p>Ալլա ալլալլալլա օժաւալլալլա աօօ օաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>
<p>Օլլալլա օժաւալլալլա իւ լլալլալլալլալլալլալլալլա ալլալլալլալլալլալլալլալլալլա աիւօիա, իւօօեւի լլալլալլալլալլալլալլալլալլա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>	<p>Աաաաաաաա օժօ1^օ իժօօաա- աա, օաի աաաաաա-աաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>	<p>1^օօնի աաաա շեւ-էեայլլա շլլալլա, լլալլալլալլալլալլալլալլալլալլա աիւօի ա իլլա յաաալլա աաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>
<p>Աաաաաաաաաա, յաօօաաա աաաաաաաա, ա յաաաաաաա իւ աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>	<p>Օաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>	<p>Ալլալլալլալլա աաա աիւօի աիւօի ա, 1^օօնի աաաաաաաաաա, աաաա օժօ աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>
<p>Օիաօիւօիւ օժաւաա, լլալլալլալլալլալլալլալլալլա օաիաա, ալլալլա օժաւալլալլա իժ-էիա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>	<p>1^օօնի աա աօօեա օիաօիւօիւ օժաւալլալլալլալլալլալլալլալլալլա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>	<p>Օիաօիւօիւ օժաւալլալլալլալլալլա օժաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>
<p>Աաաաաաաաաա օաօիւօիւ լլալլալլալլալլալլալլալլալլա</p>	<p>Օօօօ օիաօիւօիւ ա, յժաաաա իժ- աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>	<p>Սժաաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>
<p>Օժն, աաաա, իժ-իւ աիւօաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա լլալլալլալլալլալլալլալլալլա</p>	<p>1^օօն, ի աա աա աօօեա օաօիւօիւ աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>	<p>1^օօնի աա աօօեւի աաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա աաաաաաաաաաաաաաաաաաաաա</p>

	ðàí àèàààðàé	íð-í ù ííðòíé àíðíéòíé, ýààðýé ÌÌÏÿòá í°è°° á¿ðèé øàèðààáí áíèæ ààéíà.
--	--------------	--

Ýð-èì æèè, ýð-èì òýé ð°àæèèéá íýáýí ñí ù ýñèéí çíðèéáí, òýì ÌÌÿýí ò¿ðýò èðýýä¿é òýì ýýáýñ ì àè àæ àðóéá ýð-èì òýé àðàààð ýððèýò ðóòàéá òýì òýðýæ¿¿ÿò áý, òýì ýì àð ÌÌðýàðýé áý áýñýí ðàðèéòè ì ýðñýí øèíý àñóóààè áýàøèááýí ààð- èðýò áíèíí. Ìíá °á° ðàðèéòèðùá òíì ù Ìèíòíà áéáíéé ñóààèèáá çíðèéò áíðààðàè òàíáóóèñàí áéèýý. Ð óí ù °ì í° ýð-èì òýé ð°àæèè áà àæ àðóé ýððèýò ýð-èì ò àðàà òí ðùá °ð, çàð-ì ùí ýèàààðàé àñóóààè ì °í ýñýòèéá ì áààèèò ýàòàá áéáíéé ýàóóèñàí ñóààèèááàààð ì àè àæ àðóé ýððèýá-èà, ì ýðýæèèéí ò¿ì ÌÌñ, òàèðààð àæèèòí óóá °ð °ðñàèéí ð°ñ°è°èòýé ì ù Ìèíááíà.

Õ¿ñí ýàò 11. Ì àè àæ àðóéí ýð-èì æ¿¿ÿèè, ýð-èì òýé ýððèýò áíèíí æ, ð°ð°è á¿ðèéí ýòáýý¿¿àèéí á¿éóýòáýò ÌÌðýá

Ñàí àè àñóóèèáá íðíéòíàñíà	Ñàí àè àñóóèèáá ìèèèýé¿¿ä									
	Ýð-èì òýé ð°àæèèéí áíèíáùá ò¿ÿýí ç°àø°ð- áóé ýñýò		Ì àè àæ àðóéá ýð-èì òýé ð°àæ¿¿ÿò áíèíí æ, í°ð°è á¿ðàñýí ýñýò		Ýð-èì òýé ð°àæèè, ýð-èì òýé ýððèýò òí ð ààèé íééáíèò ì °í ýñýò			Ì àè àæ àðóéí ýð-èì æèè, ýð-èì òýé ýððèýò òàí òààà òýðýæèè ÌÌ*		
	ðèéí	¿ã¿é	ðèéí	¿ã¿é	ðèéí	¿ã¿é	ì ýáýò¿é	ðèéí	¿ã¿é	
Ì àè-èè, (n=32)	28	4	9	23	9	13	10	32	0	
Ì àè-áùí á¿èèéí àðèèá-, (n=12)	7	5	8	4	5	7	0	5	7	
Ì àè àæ àðóéí ì ýðýæèèòýí, (n=8)	7	1	4	4	2	4	1	4	4	
Áàèèéí çàñàá ààðàà, (n=8)	8	0	3	5	5	1	3	6	2	
Ñóí ùí çàñàá ààðàà, (n=8)	8	0	2	6	1	7	0	2	6	
Á¿ãä	Õíí**	58	10	26	42	22	32	14	49	19
	òóáù***	85.3	14.7	38.2	61.8	32.3	47.1	20.5	72.1	27.9

Òýì áýæéý: * - ì àè-èè, ð°ð, çàñàá àèù àèéí ùá ì ù òàí òàà òýðýæ¿¿ÿò áíèíí æòíé ýñýò ðóðàé àñóóèèáá °áñ°í ðàðèéèò
** - á¿ð ðàðèéèòùí íéèéáýð
*** - ñàí àè àñóóèèáá ðàðèéèò °áñ°í 68 ìðíéòíà-èéí òíìíà ðàðùóóèñàí ÌÌÿèèè

Ñàí àè àñóóèèáá ìðíéòíàñíàùí 85 òóáù ì ù ýð-èì æ¿¿ÿèèèèéá ð°àæèèéí ç°à òàí àèàà, àðàà çàì òýì ýýí ò¿ÿýýí ç°àø°ðñ°í áíèíí-á- ýð-èì ò ð°àæèèéá òýðýæ¿¿ÿò í°ð°è òàðààðàí á¿ðáýý¿é áýæýý. Ýð-èì æñýí ì àè àæ àðóéá ð°àæ¿¿ÿò ì ù ì àè àæ àðóéá ýð-èì òýé àðàààð ýððèýòýñ ýèàààðàé áýæ ñàí àè àñóóèèáá ìðíéòíàñíàùí òàààñ ì ù ¿çýæ áàéòàá 1/3 ì ù ì ýáýò¿é òýì ýýí ðàðèéèñàí áàéíà. Ýð-èì æñýí ì àè àæ àðóéá ýð-èì òýé àðàààð òíñèóóèáí òýðýæ¿¿ÿò áíèíí æòíé áýñýí ðàðèéèòùá 70 ààðóé òóáù ì ù

°āñí °°ñ ḡçýõyã ýíý õî ð ãñóãëûã ñàëãàæ îéëãîëîî ÷ òóñãã íü õýðyãæḡḡëyõ
áîëî ì æãḡé äýñýí ñáí àãã ò°ðḡḡëæ ááéíà.

Ò°ð, çãñãã ò°ã°° àæ àõóéí òàéããð áàðèì òèãõ áîäëîãîî òîãîðîééíõãîî ì àè àæ àõóéã
ýð÷èì æḡḡëyí ò°ãæḡḡëyõ ñòðàòããèéã ñîíãîæ, ýõíèé àðãã õýì æýý áîëãîî ḡíäýñíèé
õ°õ°éã°ð áàðèãîî õýðyãæḡḡëyõèéí çýðyãõýý õîðøîîëëûã ò°ãæḡḡëyõ, çýý, òàòããðõí
áîäëîãîîð äýì æèõ çýðyã òàè áḡðèéí àðãã õýì æýýã àã÷ ááéããã íü ýíç áḡðèéí ñóããã,
àðãã õýðyãñèýýð ì àè÷ããã òḡð÷, õ°õí áîëãîã÷ ò°ð°è áḡðèéí ñáí àã÷éããã ñýãýè õ°õí
áîëãîã÷ ãàð÷ ááéããã íü ì àè àæ àõóéí ò°ãæèéí òáíãèããã ýð÷èì æèõ ÷èãýýèã áããã
áîëãîã÷ ä°õ°æ áóéã áîð õãýæ ì àè÷èã, òḡì ḡḡñò òîãîðîé ḡçýè îééãîèò ò°ðḡḡëñíýñ
ḡíäýñýí õýæ áîëãîð òì.

ÇÓÐĀĀĀĀÓĀĀĀÐ ÕÝŃÝĀ

ÒªÐ ÇĀŃĀĀ, ÕÓĀÈĒÍ ÕÝĀØÈÈĒÍ ÕÍ ÈĒ - - ÐÝĀ, ÕÀÐÈÓÓ-
ÈĀĀŪĀ ÄÝÝØÈ - ÈÆ, Ì ĀÈ ĀÆ ĀÓÓĒÍ ÕÓÈĀĀÌ ĀŃĀÌ
ĀŃÓÓĀÈŪĀ ØÈÈĀĀÝÐÈÝÕ ĀÍ ĀÈĪ ĀŪÍ ÕÓĀÈÈĀĀÐÓÓĀ

I. ĀíĀēīāŭí ðóāēēāāðóóā, ðýāāýýðēēí øēí æēēāýý

ªííº ºāççēñýí÷ēýí, ðºð, çāñāā, òççíēē òççíøççä (ðóāēēí ðýāøēē, Í Í Ā, ççñāýē ñāíāā÷ēāāŭí áçýā, ðāíāēāēāā÷ēā, èðāýāēēā ðºāæēēēí āñóóāēŭā øēēāāýðēýōýā òççíøççä íŭ āýæ āðºíðēēā íŭ íýðēýāýā) ìāē āæ āóóēí ðºāæēēēí āñóóāēóóāŭā øēēāāýðēýōāýý:

1. Í āē āæ āóóēā ýð÷ēì æççýýí ðºāæççýýō, ýð÷ēì òýē ðºāæēēēí òçðñýí òçāøēí, íēīēōŭā òīāðīīī āāðēō, òāāøēā āíēīìæðíē ÷ēāēýēýýð ºðāºæççýýí āýēāýðççýýō

2. Õāāēāì æāçé çð āāāāāð, çð āçíā òçðāýō áóðóó āæēēēāāāā, āðāā òýì æýýā āēŭ āíēīō āāāñāāð āýñýí òī ð ÷óóāē çíðēēòðíē āāðōāāāçé ðóēāāðāð ó÷ðāāñ ýì āāð āí ðāāðēŭí ðºāā āāēēāāð òýðýāòýē þì .

Āð íŭ ì āíāē íðíŭ ì āē āæ āóóēí āì æēēð, áóóðāēòŭí āēŭ āēŭ íŭ ðºð, çāñāā, ðóāēēí ðýāøēýýñ ýí òýðāççíā òāì āāðāð áºāºā ýí āýýñ òýāí ēē ççðýā, ðāðēòóēāāā òýð āāēō íŭ òī āí ððí ēēí āāí íí .

A. Ì Í Í ĀĪ È ÓĒŃŪÍ Ì ĀÈ ĀÆ ĀÓÓĒÍ ÑĀÈĀĀÐŪĀ ÕĪ ĀÓĀĪ ÐŪĪ É, ÝÐ×ÈÌ ÕÝÉ ÕªĀÆÈÈĒÍ ÇĀÌ Ā Í ÐĪ ÕĪ Ā Ð Ó ØĀĀÐĀĀĀĀÆ ĀĀĒÍ Ā ĀÝ?

íāýñíēē āā ðºāºāēēēí ðºāæēēā ìāē āæ āóóēí ñāēāāðŭí íðóóēāð ðóāŭ íýì ðēēā íýì ýāāççýýðēēí ðóēā ìāē āæ āóóēí çēēāāýðēýēēēā òīāðāíðæóóēāð, ýāēēí çāñāā-íēēāì ēēí ñāēāāðð āçéòýōāýō ççðāēēā āýýøēççýýðēēā āíē āñóóāēŭí òīííā ýððāēø āāāðāāí òāāøēā āíðāāð÷ āāēō íŭ āíāēīāī āíēīāñðóóēāā÷ēā, øēēāāýð āāðāāā÷ŭí ðóāŭā ÷óóāē þì . Õóēāāì āñāí çāðēì āñóóāēóóā áçðýí ðºāñ øēēāāýðēýāāýýāçé òçýýāāýæ āāēāāā íŭ ìāē āæ āóóēā òāāøēā ýð÷ēì òýē ðºāæççýýō øēíý íðíí çāēā íýýæ, āì æēēðāā òçðýō øēíý āíēīìæēēā áçðāççýýō ā÷ òīēāíāāíēðíē. Āíð ççççēñýí òçñíýāòýā ìāē āæ āóóēí ðºāæēēēí āíē ñāāā òīòāīð, øāēòāāāíŭā āíēçíøāçé çð āāāāāāððāē íŭ òāì ò ðóñāāðŭí āíðíēēīí .

Õçñí ýāð 12. Í āē āæ āóóēí ðºāæēēā ñāāā òīðāīð āíēæ áóé āñóóāēóóā

Āíē āñóóāēóóā, āæēēēāāāā	Āíē øāēòāāāí, çð āāāāāð
Õēñ ðºðēēí òīāēīīī, ýāóóðāçé “ðóóðāì ÷ ýíððēēēýō āíāēīāī” ñºðª íºēº ççççēæ āāēíā.	Õªººāēēí òççí āì, ìāē÷āŭā óēñ ðºðēēí òīāēīīī ŭí āāē āíēāīð íðíēāēīāī, çēē āæēēēāāāā ºðāºēñºí, íºāºº ðāēāāð òýāí ēē ºì íººñ áçðíēēā ðēēòýýð āì ēāð, ýāóóðāçé ðºíāºººēò ççççýýō ðāíāēāāā āāçāð āāñāí íŭ òççíççñēēí ñāíāā÷ēāāŭā āííāāóóēæ, ðºāæēēēí āēòāāā èòýýð ñāāðóóēæ āāēāāā āíēíí.
Ýððççéí íð÷íŭ òāāāçé āāēāāē ìāē÷āāā ñºðªºº çēē÷ēēæ āāēíā.	Í āē÷ēí ºðòççāēēā çāð çýýēēēí íēēāì ēēí áçðýí ýððò āēøççí āíēīòŭí ðóāŭā ðóóēŭ òīāðīīì æēā ðóóēŭ÷ēāāçé, ýēāāāāðēāð āāēāēāāð ðāíāāð ýāāāē āæāēāāāāæ āāēíā. Õóóāēēāē, íººēēā íēēòýýð áóíāāā āøēāēāðŭí āāì øēā íççðēýýā āāēòāā āāçðŭí ðóóēŭā çóí-íāì ðŭí āýē÷ýýðēēā áóíāāā íēēòýýð āøēāēāðāāð çāñāí

	<p>í ú °i í °o°ñ° oóadhñai òyðyá aífēnīí, ò°a ñóódeí a āaçad °i ÷ēççēýò çaaèò íú ì àē÷aúā °oðeéí ìðøèò ìðíí çàé ççèèé íeéāì eéí òìì ìòìí ççyá aífēíòúā òçyýí ç°aø°ð°ačé āyæ òççì æýò ýāāæ òçyýì yē āaéíā. Òççí÷eyí ì àē÷aúā òaðāāð, ò°eā°ð°ñ ÷°e°eæ āaéāā ìú òyāíeéā çāò çýyēéí eāyāðòyē òaðeēōāāì ù āāāì ìðōeāāìōīā òçð÷ aóé ò°āèeéyí ñaéí àì çāadhāçé āaéíā.</p>
<p>Í àē àæ āðóéā àøēāēāāāāð āaéāāēééí í°oēéí èèò āíðíéðíē, ýāóóðāē íyí ýāyæ āaéíā</p>	<p>Í eèò aóíāā àøēāēāð òóóēēāð òíāðíñíí ýāāāē āyē÷ýð àøēāēāèòúí ì áíāæì áíðeēā çāāāæ, āaéāāēééí í°oēéā òāéð íāēðāçé øāāðāí àøēāēāðāā òçēðyā ì ýāyō, òēì āāð ì àē àæ āðóéā íēíí òāeúí āýðòøyýē ò÷ðóéāð āaéāēúā aēē áíēāìōīā òóéāāā āaéíā.</p>
<p>Áíē ýōāyýāççä, òçìøçç-āeéí ççðyā, òaðeðóēāāúā òíāíðōíē çāāāēāæ øyēāóóēāāçé ò÷ðāāñ ì àē àæ āðóéā çíðēñíē òíðøèèòúí çíāñýí āýyð ýð÷èì òyē ò°āæççyýò áíāēíúí òyðyāæèèòyā ì óóāāāð í°e°eæ āaéíā.</p>	<p>Í àē àæ āðóéā ò°ð, çāñāēéí øóóā ìðíēðíí èð òyāýyð āaéāāā, øyðyāæèð āāðāēāāā ì óóāē āðēāā èðēēā òçñýò òāíāēāāāāð áíēíāñðóóēāāñāí çíāyñíēē ò°ð°eā°ðççä ìú ìðíí íóðāā, ì àē÷eā, ì àē÷aúí ççèèéí ýðð àøēāēā āāðāēāāðāē ò°e°eæ, øyāíēē ñíí èððeúā òāðāæ ÷āāāðçé, ççñ÷ēñýí ò°āæēééí áíāēíāúí òçðyýíā ò°ð°íā° ìðóóēāèðāāð āýì æýyā ççççyýò áíēíìæēéā òóāēéí øyāøēēéí øyíā āāðāēāāðāē òāíāāāçé ýāāāē ýòyñòýý ýðāyēçyð, çē òííò çyðyā ñ°ð°ā āaéāāēā ìðóóēēāā.</p>
<p>Í àē àæ āðóéí ñāēāāðð āāð÷ āaéāāā ìāàøðāē °oð÷ē°èò, ñāíā÷eāāā, āýāøēēēā āýì æèð ò°āæèèéí áíāēíāí ççççyýāyæ āaéíā.</p>	<p>Í ýā ì àēāāñ āāāð àøēā øēì eéí øyì æýyā øēíy āýýā òçççèíā òçðāýð áíāēíāí áíēíāñðóóēāāāāāçé, āðēēāāāì ù ÷ēā āāðēì æāāā ì àē àæ āðóéā ççí çāēē ñóóēāāð ò°øççðyā āaéðāçé, þó āaéāāā øyð øyāýyð ìú òāì æeéí áíðíē āðāāāð áíēíāñðóóēāí áíðeðóéā aóé ìú çāò çýyēéí çāð÷èì, çāð çýyēéí ýðyēòyā íeēøyðāçé ýāñāāð òíðōíāēēúā aēē áíēāìæ āaéíā.</p>
<p>Ñāí òççāēéí ýò ççñāýðāçé àðēāā ì °íā°í òððèì òēāē āeé áíēāíò áíēíì æíñ òāðāāēçāò íeèèèyā òāíā-ēāāāñāā ì àē÷eā ñāēāð āòðāçé āaéāāā</p>	<p>Í àēāā áíðeðóéā ì °íā°í òððèì òēāē áíēāíò, òççāýyð āāì æēí āāíē, ñāíòççāēéí çēē÷eēāýý, òēì āāð çāò çýyēééí ýðāyēòyā ìðóóēāð áíēíì æíñ òíāíðøíēāçé øāèðāāāāāāð òāðāāēçñāāð èðñýí ìú ì àē÷aúā āyēýí ì °íā°íēē òì ñāíē øyì ýýð òāēā “°ā÷èí”-ā áííē÷íāāíò çíāyñ áíēæ āaéíā. Í °íā° íēíò áíēíìæ aóðāāāāāā āaéíā óó ýñāyē āyēýí ì °íā°íēē òāēā òì ñāíē óó? āyāāēēā ìāðeéí ýēāāāçé, òíāòìíāíìāçé āaéíā.</p>
<p>ēēāāýðēyē, çēē÷eēāýý, í°oēéí ì áíāæì áíðeéí ÷ēēyēýyð òāì òðāð, òíðøèò ñāíā÷eāāā, òçñýē ñííèððíē ì àē÷aúí òççèíā òí°ðāçé āaéíā.</p>	<p>Í āííāíìð āaéāóóēāāāāā āaéāāā òíððíì, í°ð°è°ē, ÓAA, āeçíāñēéí íyāæēéí øyì æýýíā òçð÷ ÷āāāāçé, òíāíððíē āæēē çēē÷eēāýý ýððyēæ ò°e āýýðýý çíāñíò ò°e°ā ì óóāē āaéāā ìú ì àē÷aúā áíēāíìæíò, çē èðāýð āaéāāēā òçðāyæ ò°ā°ā òíðøèèèéí ñçæyý aēē áíēíòíā òāāçé í°e°eæ āaéíā.</p>
<p>Í àē ñçðāēéí ççēāýðēyā āaéāāē, òāāì òāñāā, íyāæēéí àøēā øēì eēā íyí ýāāççyýò çíāyñ áíēñíí çðæèèéí øēèí ýē ì àē áíēæóóēāð, áíðeðóéāð āæēē ýðēýyāçé, ýòēyò ò°e°ā òāðāāāðāçé āaéíā.</p>	<p>Í àē òóāēéí °í÷eā øēēāñýíýyð íēíì æèèèéí ò°ā°èì òðeéí çð ççíā āeé áíēāíñíí òāì úí ñāíā çíāñýíā ìú òñóāāē āāðeí ñýðāýýðýyðāçé áíēñíí ò°āeēāçé, çðæèèéí āæēē çíāñííāē āaéāāēā ìðæyý. Í àē ñçðāēéí àøēā øēì eēā íyí ýāāççyýò, ýð÷èì æñýí ì àē àæ āðóéí ÷ēēyēýyð çðæççyýò òāāì ñāèð çðæèèéí āāaç āaéðāçé áíēæyý.</p>
<p>Çóā, āāí āāì øēā òíðeíēāíòíā ì àē ñçðāēēā òāì āāāēāð, ñçðāēéí àøēā øēì, ííā ìðíēðúā āýì æèð çíāñýí ýò ççñāýð áíēíò øyæýyēéí òçðyēèyý, òāíāāì æ çyýí æ āííāóòð, āāí āāíò āaéāāēéí òāāēāíā ìāēāñāí øyāýyðýý āaéíā.</p>	<p>Óāā òççíāðyòyā ì àē÷āāā òóñēāíā, þðóēāñ òāì āāāēíā āýò çāñāēéí āaçðāāñ °oðeéí ççðyā aóñ àì ēāèò °ā÷, ÷āíāðāçé °āñēēā øēñúí ò°ñāēéí °íā°ð çíýýð āyēðāççyýí “í°oē°ò” °í°oāēéí òíāðíēòíì ì àē÷eā, ì àē ççèè èðāyāēēā °oðñāēéí òç÷ýýð °āñ, øyæýyē āyēðāýò, í°oē°ò, òóāēāēāāì āāāð çāì āāð øyæýyēéí íāēāāāððāē òāíāāì æ āeé áíēāíò ççðāýñýý ñāéí āóðāāð “÷°e°o°ēā°ð°ā” òçðāyæ, ì àē àæ āðóéí ýðñāyēā ýì çyā āaéāēúā òēāì íyí ýāāççyýæ, ýðñāēýñ òāì āāāēāð òāēāāð ýāóóēæ aóé çāðēì āðāā øyì æýýí èē °ā°æēéā ìú āóóðóóēæ āaéíā.</p>
<p>Í àē÷eā, ì àē÷aúí ççyēā ì àē àæ āðóéā ò°ð°íā° ìðóóēāð ñííèððíē, òçñýēāçé, òāāēéí āyñúā òāðçíāñāí øyāýyðýý āaéíā.</p>	<p>Í àē àæ āðóéí ò°āæēēēā òçðāyñāýò, ýð÷èì æççyýò, ýēāíāóýā ì àēúí òāāì òāñāā, àøēā øēì eēā íyí ýāāççyýò òíð āāíò çíāñýí í°ð°e áíē ò°ð°íā° ìðóóēāèð áíēíòúā ççççñāýò, çē íēøíìò ýāāāē ì àē÷aúí āóíā ìú ā°òyē ìðøēā, ì àē àæ āðóéí ò°āæēēēā ì àē÷eā °oðñā°ò òíēø ÷āíāñāāð āaéíā.</p>
<p>Óēāì áçð íyí ýāñýyð aóé</p>	<p>Í àē àæ āðóéí áçòýýāýòççí, òççòèē ýāēēā āyēðāyæ, áíēíāñðóóēæ</p>

<p>ýðyéðeéā oái āāō +ai āðōāē áçýýāāyōççí āāðāāō ōāōííēíāēí āā ýðççē āōōēí āāāç æēā āāēíā.</p>	<p>áōē oāōííēíāē, ýðççē āōōēí í°ōō°ē oōēēūí oīōðíāāíā, çāō çýýēā áíðēíāāíō +āāāāðūā íāōíí āōōðōōēāō, çíý oíāō çýðyā ñ°ð°ā çð āāāāāðūā o°ðççēā āāēíā. Èæēē o°ðēēēí āçýýāāyōççíēēā ēæēē ōōāāōāíā ēæēē oāōííēíāēíð áíēíāñðōōēāā “çēēāyðyēy” o°ðēēāyý oýōāyō +āāāāðççēāyý íýāyí oýý oāðōōēāyý.</p>
<p>Í í oái ē oýðyāēyý, çāō çýýēēí ōōñāē ñāí áí oýā çíðēōēñái çēēāyð-ēyēēēí +ēēēyēyð í āē āē āōōē o°ð°ēæēí o°āæēōāç ēāēíā.</p>	<p>Í āē āē āōōēí oççōēē ýā, āçýýāāyōççíēēā ýíç āçðēēí oāōííēíāēíð ōōñāē çāō çýýē, oýðyāēyýíā çíðēōēāí áíēíāñðōōēāō, āðēēāāí ũ ñçæyýíā íýāððyí íðíō ðāēāāð āðēō āāðāōāç ēāēāā íú í āē āē āōōēí o°ñ°ēā°ō +āāāāð, çāō çýýēēēí ýðyéðeēā oái āāō, øēíý ýðyēð āēē áíēāíō āēçíāñēēí íýí āøēāðāē oçðyýíēē āāíā oāyāāāðāā oçðāyā ēāēíā.</p>
<p>Ýðñāyē āāāō +āāāāð ñōē, ýðñāyēā áyēōāyō, áyēyí āāēō ðāēāāð áíðāēōíē āðāā oýí æyý āāēāç ē yāñāāð í āē āē āōōē āāí øēā ýðñāyēā íýí ýí çyā áíēæyý.</p>	<p>Í āē āē āōōēā oīōēíēāíō ýðñāēēēā o°ð°ñ oāðēōōāæ āāēñái oīāōíēōííāíí āçðyí oñōāñāí āðēāā oççíēēā íðēíō çíðēñōíē oīāðíēōíí āēē áíēāííāçē, ýðñāēēēā āōōðōōēāō, oái āāēāō çýðyā íēíí +ōōāē āñōōāēūā +°ē°ōō çēēāyðyēyā-ēā – í āē-ēā o°ðo°ō āçðyí āā- çíðēōōōēā +āāāōāç ēāēāāāāāñ āāí øāēēí oīð oīðēðíē, āðōēā í āē āē āōōē íýí oççíāyýð o°ðo°ō áíēæyý.</p>

**Á. Í ÈÐŪÍ ÁÍ ÈÍ Í ÄÓÍ Ä ÖÓÄÄÖÄÄÍ Ä - Ð ÅØÈÄÖÄÉ ØÓÓÐÖÄÉ ØÈÈÄÝÖ
ØÄÄÄÈÄÄÄÖÄÈ ÖÓÈÄÄÍ ÄÑÄÍ ÄÑÓÓÄÈÖÓÄ, ÖÝÄÄÝÝÐÈÈÄ
ØÈÈÄÄÝÐÈÈÝÑÍ ÝÝÐ ÄÄÄÄÖ - Ð Ä-Í, a Ä^a a Æ**

Öōēāāí āñái āñōōāēūí ðāēāāð çíðēō o°ñ°ē°ē āā+, çíðēñāçē çð āāāāāðūí ðāēāāð
o°ðñāēēí ñái āāāāā oīāðōōēñái íú oýāāyýðēēā oīāíðōíēēā øēēāāyðyēñí ýýð o°ā°ōā,
þóí ũ °í í° í āē āē āōōēí o°āæēēā ýí āð çð āçí āāðāō ðōōāēā çāðēí ççēēēā oýyēō
áíēí í æ íēāñí þì.

Öçñí ýāō 13. Í ēðūí ðōāāōāāí ä øēēāāyðyēyāyē çíðēō āñōōāēōōā

<p>Öōēāāí āñái āā øóóðōāē øēēāāyðyēyō āñōōāēōōā</p>	<p>Öçyýāāyāē áōē çð āçí, íēíí ýōāýýā (o°ð, çāñāēēí oççí ø áíēíō ðōāēēí oýāøēē, āçēāççä, Í Í Á, ðōāū oççí ççñ)-ēēí ççðyā</p>
<p>Áyē-ýýð, oñí ũ í°ō°ōā ççççēā áōē oýðyðñýí āāðái ò, ā-āāēēūā āóóðōōēāō</p>	<p>Äāēāēēēí áyē-ýýð, ðāāēāí, áōñāā í°ōēēā āāēāāēēēí æāí āāð áíēíí oççíēē íðíēōíí āçðēē ðōðāāñāñái āðāā oāōííēíāēíð í°ōí ñýðāyýð āðāā oýí æyýā íāē-āūí o°ð°íā° oçç-, øōōā íðíēōíí, çíðēōōōēāēōāāð oýðyāæççyēyō (ōēñāñ o°íā°ē°ōðyē çýýē, oāōííēíāē íýāðççyēyō çēē-ēēāyýāyýð āyí æēō, íýðāyæēēēí āāēāōōēāāā, ðáiāēāēā-ēā, áíēíāñðōōēāō çēēāyðççä, Í Í Á-ūí íðíēōííā āyí æyýāēēí æōðí āāð íýí ýāāççyēyō)</p>
<p>Åøēā øēí, °ā°ōæ āāāāōāē í āēūí oíí oíēāíēí o°ñ°ēōēēā oýçāāāðēāō</p>	<p>Í āē ñçðāēēí oāāí oāñāāā ñāēāðōōēāō, íýā íāēāñ āāāō āçýýāāyōççí, oççōēē ýāēēí oýí æyý, +aiāðūā āyýøççyēyō çai āāð oíí oíēāíēí o°ñ°ēōēēā oýçāāāðēāō, ýð-ēí oýē ýððēyō āðāāā øēēæēō áyēðāyē oái āāō, øēí āāð áyē-ýýðð ççççyēyō ā-āāēēūā āóóðōōēāō (í āēūí oái ũí ñáiā ñāēāðōōēāō, ñāēí +aiāðūí í āē áíēāōōēāō, çðæēēā áíðēōōēāō āðāā oýí æyýā ðōāēēí oýāøēēēí o°ð°íā°, íðíēōííōíēāííð oýðyāæççyēyō, ýíý +ēāyēyýð o°ð°ñ āyí æyýā ççççyēyō)</p>
<p>Áyē-ýýðēēā oēēðēūí ðōāāāðūōāē, ñēñōāí oýē āøēāēāāā øēāí æēāēūā øēíý-ēyēēēí oýí æyýí ā ñýðāyýí oýðyāæççyēyō</p>	<p>Áyē-ýýð, oñ, ðāāēāíāēēí āāçðūí āøēāēāēōūā ñēñōāí oýē, oýí āēðōāē áíēāí oíā í āē-āūā °ðā°í íðíēōōēāō, oýāí ēē oçç-ýýð oýðyāæççyēyō, Í Í Á, āçēāççäēēā oāōííēíāē øēēæççyēyō, o°ē°āøççyēyō, ñōðāāēō í ýāyēēyýð oái āāō āæēēā ðāðái íðíēōōēāō, ýíý çíāñýí āyýð í°ōēēí øēāí æēāēō āðāā āæēēēāāāāñ ñýðāyýð, í áíāēí áíðēēí ēæ āçðyí ñēñōāí áíēíāñðōōēāō, íýāðççyēyō áyēðāyē oái āāō</p>
<p>Í āē āē āōōēā oāōííēíāēēí āā çēē āæēēēāāāāí ũ øēíý-ēyē ýāōōēāō</p>	<p>O°ā°ēí ðð í āāðāēāē oýí íýō, āçýýāāyōççí, oççōēē ýāēēí áíēíāñðōōēāēō, +aiāðūā ñāēāðōōēāō āçðyýí æēð oāōííēíāē íýāðççyēyō, í āē āē āōōēí ýēñōāēí øēíēē ñēñōāí ēēā āēā āāēāāí āāēāōōēā ñōí āāā āæēēēōōēāō (o°ðēēí āā ðōāēēí oýāøēēēí o°ð°íā° íðíēōííōíēāííð āāēāōōēāō, ñōðāāēō, oāōííēíāēēí ðōðøēēō, ççççyēyō ñōðāōōēū çíðēíí āāēāōōēāō āæēūā ðōāēēí</p>

	<p>ḡāēōīð, Ĩ Ĩ Ĩ-ā āĵđŷí øēēāĵĵēŷō, ðāí āēāēāā+āāāñ ðōñēāēōāā āāāð)</p> <p>Ÿðñāŷēā áŷēōāŷō, áŷēŷí āāēō Ĩ āē+āŪí +āāāāðēēā ñāēāðōōēāð, ŷðñāŷēā ŷí ċŷā °ðō°í ðēē āāēāēŪā Ĩ ŷāŷāŷōĵēō āōóðōōēāð</p>
	<p>Ĩ āē ñĵðāŷŷ āíēċíŵāĵē ŷðñāŷē, ðīðēðēīññ ðāí āāāēāð Ĩ āē+āŪí +āāāāðēēā ñāēāðōōēāð, Ĩ āē āē āðōēā ó-ðāð ŷðñāēēēā °ðñā°° āĵđŷí āāāð ñēñðāí ā øēēāĵĵēŷō (ŷððċĵēí Ĩð-ēíā āíēí āñðīí āōē āíēāíð, ŷðñāēēēí Ĩ āí āēí āíðēēí ð°āē°ðēēēā āōóðōōēāð, āĵñēēí āā Ĩðīī íóðāēēí +āāāāðē, í°°ðēēā ðāðāāēċāð ċāí āāð āāí ŵāēēí í°°ðēēā āāēðŵōōēā, °ðēēāŷŷ ñāí ðĵĵāĵĵēŷō ċāð-ēí ā ŷāðāēðāē øēēāĵĵēā āēēēēōōēāð āðāā òŷí āŷŷā ð°ð°ñ òŷđŷāēĵĵēŷō, āēí āēēí āā ñōí Ūí í°°ðēēā āĵðāĵĵēŷō, āíðēōōēāð āēēŪā ðōāēēí ñāēōīðð øēēāĵĵēŷō, Ĩ āē+āŪí āĵēāŷŷñ °ððēēí āā āĵēāēēí í°° òŷāŷŷē āŷēōāŷō, Ĩ āē ŷí íŷēŷā, āóñāā ĵēē-ēēāŷŷ āāāð ŷđŷāēēēí ñāíðāē āíēāíð, āāíē, āēāēā ċŷŷēēēí ĵē-ēēāŷŷā ð°ā°°ā °ðā°āĵĵēŷō)</p>

Ā. Ĩ ĀĒ ĀĒ ĀŌŌĒÍ ĀŷĐŌŴŷŸĒŌŸĒ ĀĨĒ ĀÑŌŌĀĒŪĀ ĀĨĒĒĒĐŌĀĒ ŌĒĒĀĀŷĐĒŷŌ ×ĀĀĀĀŌĒ, ĀĨĒĨĒĒĒĒĒ

Ĩ āē āē āðōē íŪ òēñ ĨðíŪ ŷāēēí ċāñāēēí āíē ñāēāāð ðōē ð°ð, ċāñāāñ āāāðōōēāāā Ĩ āē-ēí òĵððēŷō ēíñðēðōō āā ðōāŪ òĵíēē °ðā°í Ĩðīēōīññ āŷŷð ĵēē āēēēēāāā Ĩ ŷāāāāāē ēðñŷí þì. Ĩ ēīí āāēāōōēēāāā, ŷāŷŷāēēí ĨðīēōīññŪ ðāāí ā ðīāíðōíē ĵĵđŷā, ðāðēōōēāāā āāēō ĨŪ Ĩ ŷāŷŷāē ā°ā°ā ŷíŷ āñōōāāē ċāð ċŷŷēēēí øēíŷ í°°ð°ēā òŷđŷŷí òŷđŷāēēā āāēāāā ĨŪ ñīēððīēōīē āñōōāāē þì. Òĵĵí-ēŷí ĵĵđŷā ðāðēōōēāāŪā āŷŷøēĵĵēŷō øāāðāēāāā ÷ ŷí āāð ðāāēāñāāð ēðñŷí āā Ĩ āē āē āðōēā ŷð-ēí āĵĵēŷí ð°āāĵĵēŷō °í°°āēēí āíāēīāŪí òĵđŷŷíā ŷíŷ āñōōāēŪā Ĩīōēīñ āā-ĵĵō íŪ ÷ōāē. ĀŷðŌŴŷŸĒŌŸĒ āñōōāēŪā øēēāāŷđēŷō āðāā ċāí Ūā °íí° ìēīēð āì āēēð, òŷðāĵĵí ðòðŵēāāā āŷŷđŷŷ ðōēāōōðēāí ðīāíðōíēēīð, āíēīñ òēōíē āāċāð øēíŷ ðāðīēē ðāðīēīē āē íŷāððĵĵēŷō, ð°āē°ðēēēā ñāāðōōēāð ÷ēēŷē āāðŪāē āĵðōēēí āā ĵēē āēēēēāāāāĨŪ øēíŷ-ēŷēēēā òŷđŷāēĵĵēŷō ċŷðāŷŷð ðāðēēðāí òŷēāāāðāē āā-òŷđŷāēĵĵēŷō òŷđŷāðŷē.

Ĩ. Ĩ āē āē āðōēí ðāēāāð ð°ð, ċāñāāñ òĵēŷŷō ĵĵðāēēā āŷŷøēĵĵēŷō āíēīēōīñ, ÷āāāí āē

Ōēēāāí āāē āōē āñōōāēōōā	Ōāēōāāāí, ĵð āāāāāāð	Āāāāí ðōōēāð āíēīñ āē, ĵð āĵí
Ĩðīī íóðāēēí òāēðā-ēāāā, Ĩ āē+ēā Ĩ āē āē āðōēí ð°āēēēēí āñōōāāēā ðāēíāā, ñīēððīē ŷðí ŷēċŷēāĵē ðāí āāāā	ŷāēēí ċāñāā, íēēāí ēēí āā āāēāēēēí í°°ðēēā ċīðēñōíē ċāðōōōēāð, āāē-ēāí āøēāēāð ðāēāāð Ĩ āē+ēā, Ĩ āē+āŪí āĵēāēēí òĵāøēíā ñāí āā+ēāāāāĵē, ðīēðāí ðāí āāā, ð°ð°ñ ŷāðōēā āōē āíāēīāí, ĵēē āēēēēāāāāí ā āŷí āēŷā, Ĩðīēōīñ, òĵēðŷō °ā°ðāĵē āāēí ā.	Āāēāāā āĵō í°°ðēēā ċīðēñōíē āøēāēāð, Ĩðīī íóðāēēí ċāðēðāāā, íēīí íēēð, āē āðōēí āāēāōōēēāāā, ðōāēēí òŷāøēē, āĵēāĵĵāēēí ðāí ðŪí āēēēēāāāā, ðīðøēēðŪā āĵō ðāēāāð āŷōāĵĵēŷō, Ĩ āē+ēā, ðōāēēí òŷāøēēēí ðīēē ĵĵðāēēā ŷðñ āŷŷøēĵĵēŷō
Ĩ āē āē āðōēí ñāēāāðð òŷđŷāēĵĵēā āōē āíāēīāŪí ċāēāāí āē +āí āð ñōē, °ðí°ē Ĩ ðō	Ō°ð, ċāñāēēí āāċāð ñīēēāāíð ĵāā āíāēīāí, ñððāōāāē °ð-ē°ā°í òŷđŷāēĵĵēā ŷōŷēñŷí āðāā òŷí āŷŷŷ ðāñāēāāð, āōí ā āā āĨíā øāðāíā Ĩð íŷð āíēāíð ŷāāāē āāðñāāð āāēí ā.	Āíāēīāí, ñððāōāāēēí ċāēāāí āē +āí āðŪā ðāāāāēāðŪí ðōēā ððð ðōāāōāāíŪ ð°ð°ēā°ð òŷđŷāēĵĵēŷō, òŷđŷāēĵĵēñŷí āðāā òŷí āŷŷŷíēē ðīāðāíðāēēð, °ðí°ēēēā ðāíāāð, òŷōēēí āāððāē +ēāēŷē, ðāēðāāí āāāð ðōāēēí òŷāøēē, Ĩðīí íóðāēēí Ĩ ŷðāŷāēēēí āāēāōōēēāāŪā ðāí āāð
Ō°āēēēēí +ēāēŷēŷŷð ð°ð°íā° Ĩðōōēāð, ð°ð°íāēēí ŷō ĵĵñāŷð āĵðāĵĵēŷō +āāāāðē ñōē	ċŷŷē, Ĩ °íā°í ŷō ĵĵñāŷð āĵðāĵĵēŷō, Ĩēīð āíēīñ ā ðīññ, òĵĵ °íā°ð, ð°ēā°ðēēí +āāāāð ñōē, ð°ð°íāēēí +āāāāððāē ðōāēēí ĵēēāāŷð, íŷāēĵĵā Ĩ āē āē āðōēā ð°ð°íāēēí ðñēāēōāā, āŷí āēŷā ĵĵĵēŷō ñīēððīēāĵē	Ō°ā°āēēí āāíēíŪ ĵēē-ēēāŷŷā Ĩ āē+āāā íēððōōēā, ðīēāíð, Ĩ āē āē āðōēā ĵíāŷñíēē ĵēēāāŷđēŷā+ēā, Ĩ āē+āāñ Ĩðōōēñāí ð°ð°íā° ĨðōōēāēðŪā ðāðāāð, ċŷŷē, āāēēēí āíāēīāíñð āŷí āēð ðāēēōíē āðāā òŷí āŷŷā Ĩðīí íóðāēēí ð°ð ċāðēðāāāíŪ

		ááéáóóééááúí óýðýáæççýó	íðíéóííðíé
Áíðííñ áaðáó ñáíáá-- éááá ñóé, áýýðýñ áað ðáðáð ñýðáýéáýý óð÷é°áá°°áçé	Áíáéíáúí áðáá òýí æýý, çéé áæéééáááá áííá çáðáíá òçð÷- ñóðáá ðáñáðááá, áíðííñ ðáðéó ì ýáýý ááááá ñóááá, ì áðáíéèçì òíáðííáçé	Áéááí áá áéááí áóñ áçéáççá, íðíí íóáééí óð, çáñáééí áá ì ýððáæééí ááéáóóééááóóáúí áæéé óýðáééí áá áóñáá òíéáííá áýðæççýó, çéé áæéééááááíá ó°íáé°íáééí, ðáí óúí óýíáèð çíýéáýý ðééá ááéð æððáí òíáðííó	
Ááéááéú-òáá ááááðð áçòíééá ÷éðáýá, áóðóóááááá ñýðáýéáýý àì ù á°òóýé óýáýýðýý	Óíéðáí, ðáðéóóééááááçé ááééáá ÷éðýó ááíó áðáá òýí ýýí ðééñýí ñíòíð ñííáíéð çíýíá íééóýýáçé ðóé ñýðáýéáýýíéé òíððíááíé áíéá ó°é°áðæýý	Ááí çáééí ì áíáæì áíðééí ñóðáðááé ó°é°áé°éðééí ñéñðáí óýðýáæççýó çáì ááð çééááýðéýá÷áééí òçáðéí á °ðééáýý áçðýí áýí æéð ì áðáíéçì áçðáççýó	
Ó°á°á ì áé áæ áðóéí ì ýððáæééí áéááá íýí ðáí ááéðáçé áæéééáæ ááéááá	Ì ýððáæééí óáéðááì æ, ýéñðáéí çéí éé çéé÷ééáýý ááéðáçé, ááðèì æáá áááð ì ýáýýéýé, ñóðááèð, ç°áé°ó òíáðíéòíí áçðáýýáçé	Ñóí úí ì áé áæ áðóéí áéáááá ðóéáððéáí ì áé áæ áðóéí ðáðííéíáééí áá çééááýðéýéééí ç°áé°éá°° °á°ó ýéñðáéí çéí éé çéé÷ééáýý áéé áíéáíó, ó°á°á òíáðáíððíé áæéééóóéáð	

II. Óóáééí ñáéòíðúí ççðáééá áýýðéççýó áíéíéòíí, ÷ááàì æ*

Óóáééí ñáéòíðúí °í í ° ðóéááì ááæ áóé áñóáééóóá	Øáéðáááì, çð ááááááð	Øééááýðéýó áíéíí æ, áðáá çáì
Óóáéá ðé÷ýýð, çé éðáýð ááéááé òç÷óýé óýáýýðýý	Óáì ððáð, óðð°íá° í°°ð°° òíððéæ òíí ìíòíí áñóóáéúá ááðúæ áááð ÷ááááðé ñóóáááçé, ñáí áá÷éááá ááðááááçé	Ì áé÷áúí áóíá òíððééð, ðáì ððáí áæéééáð ýáééúá ýí óýðáççíá áçð óýéáýðýýð òç÷óýé °ðíççýó, óóáééí óýáðéééí ááéíáúí íðíé-òííðíéáííð éí ñéðóóééí ñðáðñðáé áíéáíæ òíáðáíðæóéáð
Ì ýððáæééí áá çéé áæéééáááá ù ÷ááááðé çéýí æ ñóé,	×ááááðé áýðæççýó áðáá òýí æýý ááéíáá ýáóóéááááçé, òíáðííéáííáçé, òáì ðááááèð, çð áçí ì óó	Ì áé÷éá, ì áé÷áúí áçéýá, íðíí íóáééí òçìççñò çíðéóéñáí ýéñðáéí çéí éé ááðèì æááðáé ñóðááèðúí ðóññáé ó°ð°éá°ð áíéíáñðóóéáð, çéé áæéééáááá çíðéíí ááéáóóéáð
Óáðííéíáééí áá áýáðééð áðáá áæéééáááá çéíáýýð ÷ááááð ì áé áæ áðóéá ñóé óýáýýð ááéááá	Øéíý áá °á°æóýé óáðííéíáé, áðáá áæéééááááá òçéýýæ áááð, ì ýáððççýó ñáí áá÷éááá ñóé, ÷ááááðé ì óó	Ñáéááðúí íéðúí áá áóíá ðóááðááí ù ÷ááááðéá çíðéòñíí óáðííéíáé ñííáíó, ðóððéð áæéééááááá óóáééí ñáéòíðíð áçéóýðáççýó
Áýá áçððééí ó°áæéé, áíéíáñðóóéáð çééááýð, ì áé áæ áðóéí áóñ óóáééí ñáéááðááñ ááðáð ñáí áá÷éááúá ì ýáðýð, òíñ÷ áááð ÷ááááð ñóé	Áíéíáñðóóéáð çééááýð, ì áé÷áúí ðáéááñ ñáí áá÷éááá, ó°á°éá°°í °ðí°ðáçé, íýá íýáíééóýý óýðýáóýý, áíéíí æééá íééáíóáçé áéñéáááì áé	Ì áé áæ áðóéá óðð°íá° íðóóéáð ñííéððéúá óóáééí ñáéòíðð áéé áíéáíó, ó°ðççéýí áýí æéð, ì áé÷éáðáé ðóññáééáí óáðúóáð çð áðéáðáé, óýí íýéðóýé ì áðáíéçì áéé áíéáíó
Ááíéí ù çéé÷ééáýý áááð ááðúóááí ù óðð°íá°, ì °íá°í óððèì ðéáé ì áé÷ááá ááéðáçé	Ááíé ì áé÷áúá òçíðééí óýí æýýíá òçéýýí ç°á°°ð°°°ñ ðáðááéç-ááá, ì áé÷éá ááíéí ù çéé÷ééáýý áááð áíéçéúá ðáíááð ñáí áá÷éááá ááðáááááçé	Ááíé áá ì áé÷áúí éðáýéðéééá óððççýó, ì áé÷áúí ççáýýñ ááíéí ù çéé÷ééáýý áááð áíáéðíé óýðýáæéð ì áðáíéçì òíáðííó

Óýí áýáéýý: Ì áé÷éá, ì áé÷áúí áçééééá òáì ðóóéáá.

Ì áíáé íðí ù òçí àì úí ááðáá óýí ðáááñúá àì ùæéðáááí ù ýó ççñáýðýýð òáí ááæ áóé ì áé
áæ áðóéí ñáéááð ì ú ó°á°° áæ áðóéá ó°áééáçé çíáýñíéé ýáééí çáñáð æéí òýé óóáú
íýí ýð ìðóóéæ, ýáééí çáñáééí áóñáá ñáéááðúí íýáýí ááéé çíáýñíéé ó°áæéé áýáðééá
“çéé÷éýð” ñòíé. Ýí ýóçç ðáééáí á ìðóóéñáí ó°°í æéóýýí ýýñ ççáýé ýáééí çáñáð ýçéýð

áàèð ñóóðü íü öýáýð ì ýò áíëíâ÷ ò°áæèèéí òàð òçðýý, ýàö íü òíàðííàè, ÷áíàðüí òñ°èò òíííü òñ°èò°ñ òíë òíòíðñíí áàéíà. Áíòííäüí íèèò áçòýýááýðççíá ò°á° ìæ àðóéí ñàèáàðüí ýçýò òóàèéí æéí íýá áàéðáíààá áàèääá ààçàð òàðèàèáí òàé òíëáíæ òàèèáàðèàò íü íýá òàèáàð ç°á áíëíâ÷ ì àè àæ àðóé áàöü òðààðæçé áàèääè áàáááçé ÷°á°ð òóðàà áíëñíüá öýéýò öýðýàðýé. Ñççèèéí æèèççäýá ì àè àæ àðóéá ò÷èðñáí ýðñàèèéí òéí ààñ ì àèüí òíí òíëáíé òíðíááíòíá çíäýñíèé ò°áæèèéí çççèýèòççä áàááæ áóóðñáí íü ì àè àæ àðóé ÷òðàè áàèð ñóóðü ýçýèäýáðýé áóñ, òàðèí ì àè àæ àðóé çíäýñíèé ýàèéí çàñàò “çèè÷èèæ” ÷áààðæçé, ÷áààð ñóóáááçéòýé òíëáííòíé äýæ äçáí ýò íü ççéòýé þì.

Á. Áýè÷ýððèéí ì àè àæ àðóéá ýð÷èì æççéýò áíäèíäüí àñóáèèóóá

Áàèääèèàñ òàðààð áàèèèàñàà áíäèæèð÷ ÷áàááçé, òí ÷è°á÷èä íü áíëíò ì àè÷äüí ñáíàà÷èáááçé, èäýàò ì óóòàé áàèèèàñ òéáààðàèèáàð áýè÷ýððèéí ì àè àæ àðóé áàèèèèèéí ýèäýá ýðñäýé, áýððøýýé òçíäðýè ýì çýá öýáýýðýý, ì àè àæèèèáááíü ì áíáæí áíð ñóèáàðàð, ì àè ñçðàèéí òáí üí ñáí, ýðççè ì ýíàèèá òáí áàèèàò çèè÷èèäýý òíàðíèòííáííðíí áýðæèæ ÷áàááçé, ì àè àæ àðóéá òóàèéí öýáøéýñíí áíäèòíé äýì æéýá çççèäýáçé çýðýá íèíí òç÷èí ççèñ ì àè àæ àðóéá ñ°ðá°ð çèè÷èèñýð áàèèèá íü ýíý ñàèáàðüí ýáçäýýàèéí çíäýñíí ò°ððèèá òíáíðòíèèæ áàéíà.

Öàà áàáàð òàèèèì æðàé æèèä áóíáàæààð 4-5 òóàèèð òñ°ò, ááí, çóááá íýðäýáááýè 10 òçðòýé (çàðèí áàçàð 30 òóáü òçðñýí òíðèíèèáíè áèé) òóàèèð áóóðàò ò°æ°è ççéáýðð ì àè ñçðàèéí òíí òíëáíéí òñ°èò íýí òíàðáíðäçé ýàæ èðñýí íü ì àè àæ àðóéí çèèäýðèýèèá òíí òíëáíéí òñ°èò°ð òáíáàò ì àè÷äüí ñòðàòàèè ýáóóðäçéá çíýí øèèòýé ííòíèæ °áè°. Íáííáííð ì áíáè íðíü ì àè àæ àðóéá çàò çýýèèéí °ðñ°èá°í, àðèèæááíü çàð÷íüá öýðýáæççéýò, òàðííèíàèéí øéíý÷èýèò ýáóóèàò, öýðýáèýá÷èéí ýðýèò öýðýáöýýá ÷áíàððàé áçòýýááýðççí, òççèèé ýáýðð òáíáàò çýðýá àí èí ÷òðàè àñóáèèóóá íýð ò°àèèóýí ä ýðèááàðààñ áóñ, áèçí áñ çèè àæèèèèáááíü ýðòýí çíðèèáí, çèèäýðèýèèéí áíäèò ò°øççðýá áíèæ òàðààðáí ÷áàááçé, öýðýáæñýí äýò æèøýý òóðóó áàðáí ò°ò°í áàéíà. Íííáíèüí çíäýñíèéí òóáàèèáá àæ çèèäýððèéí òáíðèí ààñ àì üäðàð áíëíìæéí òàèáàð ñáíàè áíäèüá ñóàèèðàá 7 áà òççíýñí äýýø, òíàðóéèáèè èðýò 10 æèèèéí áíòíð ì áíáè íðíü ýàèéí çàñàèéí òíððíááíèá áíðàèòíé °òð÷èèò ñàðàðæçé²⁶ äýæýý. Ñííèððòíèèé íü, àì üæèðáááíü áíëíìæ äýáàèèá öýáýí ì àèàñ áààò ì àð, ñçç ò°àèèóíýð ì èèáííáçé öýì ýýí íàèááè, ò°á°í èéíòíèé çíýèäýý òíòüíòòíé áàèè áàèñáí íü ò°á°á ò°áæççéýò, àì üæèðáááíü òíððíáèèüá àðèèèàò áíäèò øààðàèèáàðàèèà òàðóóéíà.

Áýè÷ýððèéí ì àè àæ àðóé íü ì áíáè íðíü ì àè àæ àðóéí ñàèáàðð áàááí áàèèàò áàèð ñóóðü ýçýèäýá ò÷ðààñ ýíý äýá ñàèáàðüá ýð÷èì æççéíý äýáýñíí ò°ð, çàñàèéí áíäèíäüí áàáò àñóáèèüí öýì æýýíá áà÷ ççýðýñíí °ð òóàèèèáàð áàèò ò÷èðäçé þì. Óóí íàðèéí ò°á°àðýé ò°àèèæçé ò°ð, çàñàà, òí ÷è°á÷èä°ñ òòñáàèèñáí áíäèíáí, çèè àæèèèèáááà øààðààð áíëíí. Áýè÷ýððèéí ì àè àæ àðóéá °òð°ð ýð÷èì äçé ÷ äýæ íýðèýäýá. Í àè àæ àðóéí ýíý ñàèáàðüá ýð÷èì æççéíý äýáýá àæ àðóé ýððèýò öýèáýð, àðàà çàì üá áçðýí °òð÷èèò þì óó íýèýá èðýýòýí °òð÷èèò òèéíý äýñýí çá áíëíò íü äýýðèè

²⁶ Íííáíèüí ýàèéí çàñàà, áàáááá òóáàèèáááíü òàáááí ííí. 2003. Íííáíèüí ÷íäýñíèé Öóáàèèááá, Àæ ÷èèäýððèéí òáíðèí. Óèááí áààðàð

áíēñí íú ò°āæēēéí ýāēéí çāñāā, ìáíāæìáíòēéí îîîēûí ñóóðü çàð-èì òàé òýð áçð íēēöýōāçé òàē àæēāēāāāāō áíēæýý. Æēøýý òàòāāāñ, ìāē àæ àðóéā ýð-èì æççēýō öýì ýý ìēēāíēòûā ìðíōāññēéí îîîēîð àæēēēāāāā āýæ òîìú, îēāíā àòàē çð äçí ìýöýð òîāíðòíēēñíîð ýð-èì æēēò íú îðí çæ/òāā òōāāòāāíû öýçāāāð, òçðýò òçâøéí, çð äçíāēéí øāēāóóððàé, ò°āæēēéí öýāòöýé, çá øàðēāēòàé áāēāāā áçòýýì æēð -áí àðûā çāçēñāýöýā òçðāýæ áíēçíøāçé áāéíā.

Ì āē àæ àðóéí ò°āæēēēā îîòòíē ñāàðóóēæ áāēāāā íýāýí ççēē íú ìāē àæ àðóéā àæēēēāñāā, çēēāāýðēýā-āēēā °ðēēāýý òýðāýò áíāēð -āāāāðē áçðēē íēēāì ēéí òîìîîîí áçēýā öýì ýý òçēýý ç°āø°ð-, áíēíēòîîðíē áçò öýēāýðýð ēāýāòöýé, ýðò öýāø òàì òðáì àæēēēāō áíāēíāí, çēē àæēēēāāāā öýðýāæççēýòēéí îðííā ýēāýā àì ēāēòāāð, òāēēéí āēü ÷ ýðāýēòýā °ā°æ çē °ā°ò öýēðççēāýð “òēē òāòāāí, òēē ýíððççēýð” áíēñíí óēñ ò°ðēéí òîāēíîì ì°í. Çàð çýýēēéí íēēāì ēéí āēēāāā çēē ýāòāā öýāø îðíēòíæ, òàòāāðāā ò°ē-èø°ā íēēāì ēéí òāēāì æāāñ òōāü öýðāýì æýý òçðòýæ, çàò çýýēā °ðñ°ēā°í óíāæ, áíñíæ áāēð ñòíē àòàē íēēāì ēéí áíēíā çàò çýýēēéí āēü ÷ çēē ýāò, ççýāýē, àæēēēāāāāí ā îðíēòāíāāçé, ò°ðēéí “ēāýýē”-ýýð ÷°ē°ē°āñ°í íú ìāē-èì çííú ýðò àøāēéí ýñðýā, öýāì ēēā òîðēðíîæ áóé öýðýā āýēòýé.

Ì āē àæ àðóéí ñāēāāðð āāāíáí āāāàì āāēēæ áóé ìāē-èì òçííēēā çàò çýýēēéí íēēāì ēéí ýðò öýāø æøççí áāēð áçðēē ē í°òòēēēā òáíāò ççðāýý ò°ð, çāñāā öýð áēāēççēæ ēðñí ēēā äýýð áóðüāñāí āāíòðáì æēøýý îîðíēíî. Ì āē-ēā öýì ýý ìēēāì ēéí òîìîîîí òç-èēā ò°ð°ñ āýāøççēñýí çíðēēò, çēē àæēēēāāāā, óāēðāāì æ -ēāēýēēēā òçēýý āā- óòāāēāāð òóíāāí °ðñāēéí ççāýýñ ēāýāò ñāíāā-ēāāā, çíðēā ýðì ýççýē āāðāāāāāçé, öýāñýí àòēāā ò°ð, çāñāāð ýíððççēýòēēā øāððāñāí, òōāēā òē-ýñýýí “áçēýā” áíēāíñíû òîì āēāāā, áóðóóā ò°ð, çāñāā °ðð°ø øóóā òçēýýæ, ççðāýý áēāēççēýýāçé āýāāýý óòāðāð öýðýāóýé þì.

Ì āē àæ àðóéí îāíîāēéí áāēāēûā íýāðēāí ççāýýñ þóíû °íí° ò°āæēēéí áíāēíāûā òàð äýíāāā, ýēāýā áóòāēðāçé òòñēāì æ, äýì æēýāýð öýðýāæççēāýā ìýöýð ò°ñ°ēæ, íçā ñýöāýē āāññāí, áýēýí-ēýò ñýðāýēāýýíēē ýðāççēýāò îðæýý. Ì āē àæ àðóéí çēēāāýðēýēēā āāðāāí ýāóóēāā-ēā, ìāē ñçðāēéí °í -è°ā-ēā - ìāē-ēā ìāāíû ēéì ýððççéāēñāð ìāē àæ àðóéā ì óòāðāāēā îðóóēæýý āýæ öýēýöýā òēēñāýò ççēē çāçé ìýò.

Ä. Ì āē àæ àðóéā ýð-èì æççēýēðēéí ýāēéí çāñāēéí āñóāēóóā

Ì ð-èì òāò ò°ā°āēéí ò°āæēēéí ççýē áàðèì òēāē °ðā°í äýì æēýāēēā íēæ ò°āæēēéí òçâøéíāýýð ýēāāàðāé òēñ îðíóóāāā ýíç áçðýýð öýðýāææéæ áāēāāāā áíçāàðáí ççāýē ò°ā°ò àæ àðóéí ò°āæēēēā ñāēāāðûí ñāēāíāēā áíāēíāíð, ýñāýē ñāēāāð òîðííāûí òîðøēðîð, òāāòāāēðñāí ýð-èì æēòýýð, °ðð°ð öýēāýē çēēāāýðēýēéí òāēûā ááðñāí áíāēíāíð øēēāāýðēýò āýñýí îðíēāēíāí -āāāāðēā áàðæ, ò°āæēēéí øéíý ççýē áàðèì òēāēā áāēð ñóóðēā òāāüæ °āñ°í íú ò°ā°āēéí ò°āæēē ææýý. Äýā áçòýò, àì üæððāāā äýì æēð çēē-èēāýý, òîðøēð ñóē ò°āæñ°í, ò°ā°āēéí çēēāāýðēýā-āēéí -āāāāðē òāāðóóðáí, çàò çýýēēéí íēēāì ēéí òàðēēòāāí ā ýðāýēðāçé îðæ ççâøðýýāçé çíí îēíûā -áíāððāé, àðēò çēēāāýðēýē ýāóóē öýì ýý òðēāēāí áóóāñāíāð ìāē àæ àðóé ýð-èì æēð íú þó ē áíē.

Ì àè àæ àðóéã ýð÷èì æççÿýð, ýð÷èì òyé ýððéýð ãýäýã í ù ìãîîãèéíððíé òàðüóóóéáàè ò°ð°íã° çàðääè èðýýóýí òààðääò í ù ì ýáýýæ. Òèáíãóýà áýè÷ýýðèéí ì àè àæ àðóéã ýð÷èì æççÿýðèéí òóðàéã ì àè ò°è°ð°ð° òãñ òñ ìèæ èääýã, óóääã, òççíèéáýý ò°ð° ãçýýãäýðççí áíèãí òóàèðããããã áéìçèéãäýð ì ýì ýèð ò°ð°íã° ìðóóèæ òààðãèãããðàé ì àðàðèàèèãã ààç áéé áíèãí ò, òààðèè òí ãòãí ððí é ò°ãæççèí ý ãýñýí çã þì .

Áýè÷ýýðèéí ì àè àæ àðóéã ýð÷èì æççÿýðýã ò°ð°íã° çàðääè òààðãããããã þì áíè òççíèéã òýí ãàðããò, òàáí àãñ ìèí ò áý ãýäýã àñóóè ãàð÷ áíèí ò þì . Çíã òã° òðàðèèð ãýäýè, ì àè÷èã ì ýã èð ççðýã òçÿýð ðñí é. Õýáí èé òóãüã:

1. Ì °íã°í ò°ð°íãèéí ýð ççñãýð àéé áíèãí ò, áàéíãà ñýéáýí àðàèæóóèæ áàèð òýðýãðýé áíèíí. Áããíãà òýáýí çóóí ì àè òíðèóóè÷èðããã ì °íã° áàéòãçé ãýæ ñóóãããðàé ààèèããð ýíý àñóóããèã òáí àããè ýð÷èì æççÿýð áíèèíí òýçýý ÷ òýðýãæèðãçé.

2. Ì àè, ì àè àæ àðóéí òççòèé ýã, áçðýýãäýðççí èé ÷áí àð, áíèí àñðóóèæèðí òçãðèíã áýýðèççÿýð çàì ààð áíðèóóèæèðíã ñàéæðóóèæ ì °íã°í òððèì òèàè áéé áíèãí ò, ò°ð°ð òýéáýè òààðããããò ò°ð°íãèéí òíãíððí é òýñãèéã ì àèããñ ãàðããò í ù ç°ã òáí àèããã ì °í.

3. Ì áíííííñ áããã òýì æýýðýé ÷ ãýñýí çýýé áã÷, ýðãççèæ ò°è° çýðãýýð ááí èí ù çéè÷èéãýýí èé ì °í ÷áí àð, æððì ùã ìèèãí æ áããò, òààðèè ì àéãããðàé çýýéãýã÷ áíèæ ááí èðàé ç°ã òçí òéýð

4. Ì àè àæ àðóéí áóñ ìðèíãí òýì æýýã ì ýì ýããççèæ òððèéí òýðýãèýýí á çíðèóóèð ì àèíí çàðèããíã áãããñããò, çàð çýýèã ì èéèççÿýð òýì æýýã ì ýì ýããççÿýð

5. Õóáèéí òýãðèè, áíèí àñðóóèð çéèãäýðèéí òýì òýé ì àéãããðàé òçí òèéí òýì æýýíã èãýãððýé òáí òðáí àèèèèð áçð ò°ðèèéí òýèðýý òíèãíí òíãòííæ ñáí òçç- ò°ð°íãèéí òíððèèð áéé áíèãí ò

6. Õáí àèã, ñàéí ñáí àáí ù òðñèàì æ çýðýã ýð ççñãýðèéã ì °íã°í òýéãýðýýð ìèæ áããðãã ñáí àã÷èããã ãàðããæ àæèèèð

7. Áããðããè, òããããèàì æ, áóíãí ñáí áàéãóóèð àæèèèããããã òðã°í òçðýýðýé òáí ðããããò òààðãèããã òèíýýð òéèããðàð áíèíí.

Ì ýñýí èé ò°ð°éã°ð, òáí àèèèèããã÷ãí ò°ñ°è, ñàéí ñáí àáí ù çéè àæèèèããããã ì àè àæ àðóéã ýð÷èì æççÿýðýã ÷èèèççÿýð, ì °íã°í èé áã ò°ð°íã° ìðóóèæèðí òçðýýíã ò°ð, çãñããñ ÷èèèýñýí áíèèíí ããóóèð ì ù ÷òãè ççðýã ì °í. Òèáíãóýã ááí èí ù çéè÷èéãýýã ì àè÷ããã ìèððóóèð, áíèçíè òààðãèããíã ò°íã°ðççÿýð òàèããð ýðòççéí áã çíðèóóèæèðí àðãã òýì æýýã ò°ð, çãñãèéí áíèèíííð òýðýãæççÿýð, ì àè÷ããã ìèãí ò çýýèèéí òýì æýý, òçç, ýðãýí ò°è°ãã° òóããòããã ì àè àæ àðóéí çéèãäýðèéí ìíèèã, òèèðèíí áã áçðýýãäýðççí ãàðããèðíí òèèðèíí ÷áí àð çýðãèéã òàðããèçáí òíãòíí òàèããð àðèèèãããí ù ááí èóóãðàé ç°ãðèèèð, òíðèðíèèííã òçðýð àñóóèèã çãñãèéí áãçàð ò°ðèéí òçÿýð ççðãèéí òýì æýýíã òýðýãæççÿýð òýðýãðýé þì .

Ì àè àæ àðóéí çéèãäýðèéã çàðããè-çð àðèèéí çíýèãýýí èé çàð÷ ì ùã òðã°í ì ýãððççÿýð, ççíèéã ýð÷èì æèèðèéí òçðñýí òçãðèíã çíýýð òàèãóðð áíèèíí àðèèèæ áàèð, ççíèè òóèã òýéããð÷èèñáí àðãã÷èè áíèí àñðóóèæ ì àè÷ããã ýçýì òççÿýð òýðýãðýé. Èéí òçç ì àè àæ àðóéí ýð÷èì æèèðèéã òàèãóððæóóèð ì ù èð òýì æýýí èé ò°ð°íã° çàðããè òààðãããã ýíý àðãã òýì æýýí èé òã°ãèèã çíýýðýã ÷òãè à÷ òíèãíããí èðí é áàèð áíèíí.

II. ÁÍ ÄËÏ ÑÛÍ ÕÓÄÈÈÁÀÐÛÍ ÑÎ Í ÁÏ ÈÒ, ÁÀÒÄÈÃÃÃÆÓÓÈÀÈÒ

^a i í ° ò á ç è ý ã ò ì à è à æ à ò ó é í ñ à é á à ð ò í ð ð è æ á ó é á ò á á á á á è á í á í é á í è ò í é à ñ ó á è ó ó á ù á ò ð, ç à ñ à è é í à à ° ì ÷ è ° á ÷ è à (ò ó à è é í ° ì ÷ ò ° í) - ° ñ ã ç è ò ý ò á ý ò ç ç ð ý á, ò ç ç í è é ò ý ð ý á æ è è ò ò ý é ò í é á í í à ÷ ç ç è ý ý. Ó ñ ñ à é á à ð ò á ý à ð è è ò ò ý é, è ð ý á ç è ò ý é, á ý ð ý é á ý á ý ò ý é ñ à é í ñ à è ò á í ç ç è é ° à è é ò à è é á à è á á á ° ì í ° ò í á ÷ ° ã ç ç è ñ ý í ÷ ò à à ð ó ó ì ó ó, á ò á á á á è á í á í é á í è ò í é à ñ ó á è ó ó á ù á ò í à ð ó ó á è ò ù á ý ð ì ý è ç ñ ý í í ù ñ à é í ù á á ý ì æ è ò à ì à ð á ç è á ý á à è é á á í á í è ò ñ í ò ì é ò í é á í ò í é þ ì .

Ò ð, ç à ñ à è é í ç è è à è è è à à à à í ù ç ð à ð è á í ù ° ð è é í ç ç ð á ý ý ò ý ð ð ý í á è à è ç ç è æ á à é á á á á á á ð è ý ð ð è è é ý á á ý ò á ° á ° á ç ç í è é á ò ð è é í ñ à é í ó à è ð á è á á á ò ý ì ý ý í ° ð ° í ó á ° ñ ò í á í ð ò í è è æ á à é í á ²⁷. Ó ð è é í ñ à é í ó à è ð á è á á á á ý á ý á á í è í è é á ì è é í í è è ò á ç è ý á, ò ý ñ á ç ç à è é í ò ó á ù á ò ç í è é ò á æ è è é á ò ç ç í è é á ç ò á á ý è á á, í è í ò à è ò á à è á è á á ð á à è è ð ý í ò í á ò í è æ á è ò í è é á ì è é í í ° ò è è é á á ç ð á ç ç è æ ÷ á á á ò ó ó é ò ò ð è é í á à è á ó ó è è á á ó ó á ù í ç è è à è è è á á á á í ù ñ ç è á ý ý, ò ý á á ý ð ý ý ñ Ó Á Á, ò ó à è é í ò ý á ð è è é í ò ý í ò ý é ò ó ó è ù ò í á ò í ì ì æ è é í ò ç ð ý ý í á ò í á ò í ì ñ í ç ð á ç ð ý ý è ò ç í ò ý è þ ì .

Ñ à é í ç à ñ à è è à è á ý æ ç à ð è ì á à á í ý ð è ý ò á í è ñ í ç à ñ à è é í á à ç à ð í ù á ç ð ý ò, ç í ð è ì í á à è á ó ó è á è ò, ç è è à è è è á á á á í ù ò ç ð ý ý í è é ò ó á ù á á ç ò ð à ò á í á à ñ à à ð ò á í á à è ò í ù ç í ð è ñ ò í é á ý æ ç ç ý ò í ù ò ç á ý ý í ý è. Á ý ò ý è ð á ý í è é í è é á ý ì ñ à è ò à ð ò ° è ° á ð ° ° á ç è, ò ç í à ì è ð á ý í è é í è é á ý ò ý é ò í ð ð è æ à è è è æ ñ ò ð á á á ç è ç á á ò ð, ç à ñ á ò ì ì ò í í á à è ò, ° ð ò ° á á á á ç ç ð ý á ò ç è ý ý ò ò ó ó à è ý ð è ò á á á à ð á à ò á ó ð á á í ç ç ð á è é á ²⁸ í ó ó à ò ó à è ò ó í á à à ò ð ñ ò í é.

1. Í è é á ì è é í í è è ò à è ð ç ç à è é í ò ó á ù á á í è ì ì æ è é í á ý æ ò ç è ý ý æ á à á ð ó ó é ò, à ì ù á ð á è ù í í á à á ç à ò ù í ò ç á ð è í á ý á à æ ò á í á à æ á à è ò í ° ò è è é í á í ò í ð í è é á ì è é í ò ó á ð á á ð ñ, í ý á á ý è í ý á ð ð á è ù á ò í á ò í ò
2. Ó ð, ç à ñ à è é í á à ç ð ù í á à è á ó ó è è á á ù í ò ó ó è ù ñ í ù ñ ò à ð ò ñ ù á á ç ò ñ à é á à ð ò á á á á è à ð, ò ý ð ý á æ ç ç è ý ò
3. Ý à è é í ç à ñ à è é á ò á æ ç ç è ý ò, ò ð è é í í ° ò è é á ç í ð è ñ ò í é ò ó á á à ð è è à ò, à ð è á è á ò á á ç ð à ð è á ò à è á à è á è ù á ò á í á à ò ç ý ð ý á á í è í í.

Ó á æ è è é í á í à è í á ù í ñ ó á à è á á á, á ç í ð è í æ è á ý ý í è é í è è ò è ý á á à ð è ì ò è à è ñ í ð à è è á á á ñ à é á à ð ù í ò á æ è è é í à ñ ó á è ù á á ÷ ç ç ý ò á ý þ ó í ù ° ì í ° á í à è í á ù í á í è ì ì æ ò í é á ç ò ò ó á è é á á ð ó ó á ù á á á á ò à è ñ á í á à è á è á à ð ò ì ì ù, í è æ, ò è ì á à ð í ý á á ç ð ÷ è ý í ç í ý è ý ò, ò ý ð ý á æ è ò ç í á ý ñ è ý è ñ à è ò à è, ò à ì à è é í á í è í ù ò ð ð ° ñ ó á ñ à é á à ð ò á à ð è ì ò è à ò á í à è í á í, á ý à ð ç ç è ñ ý í ç í ð è è ò ì á ò ç ð ý ò ñ ò ð á ò á è, ò à è ò è, ç è è à è è è á á á á í ù ÷ è á ý è, ò ý ð á ç ç è ý ò ò á í à è á á á, á ÷ ý á ó ó è ñ á í á í í ý á ó ó è æ á ó é á ð á á ò ý ì á ý ý ò ý é í è è ò ý ò ò ó á è é á à ð ù á ñ í á í ò ð ñ í é. È í á ý ò á ç è á ý ý ð, ò ð, ç à ñ à è é í á í à è í á ù í ç à è á à ì æ ÷ á í à ð ù á ò á í á à ð, á ç ð ý è á ý í á è é á í è ñ í á í à è ò í ° ò ° è á à è á à è ò à è ò ý è á ó ó è á ò á á à è á á á á à ð á ð ò è ò à è á æ ý ý.

Ì à è à æ à ð ó é í ñ à é á à ð ù í ° í ° á è é í á à è á à è á ò è é ñ ý í á ç í ð è í æ è é á ý ý, ò ð, ç à ñ á, ò ó á è é í ò ý á ð è è, í è é á ì è é í á ç è á ç ç á ý ý ñ ý ì à ð ç ç ð ý á á ç è ò ý ò á ý æ á à è á á á, ò ý á á ý ý ð í ù ò à à ð è á ò ý ð ð ý í ° ð ÷ è ° á á ° æ á í è í ò ò à è á à ð í ð í í í ó ó á à ð ý á ó ó è ñ á í ñ ó á à è á á á á á á ð

²⁷ “Ì í í á í è ò è ñ á í ó ó á è é í ° ð è é í ó à è ð á è á á ù í ÷ á á á á ò è é á á ý ý ð è ç ç è ý ò í ù” ñ ò ð á á è ò ù í á à ð ù í á à è á á á. 2003. Ì í í á í è ù í í ó ó á è é í ó à è ð á è á á ù í ò í é á í í. Ó è á á í á à à ð á ð

²⁸ Information, consultation and public participation in policy-making: building open government in OECD member countries. 2003. In: Open Government: Fostering dialogue with civil society. Organization for Economic Cooperation and Development.

oĩãoiĩããĩĩĩĩĩ ãð°íõëë õaiãëããã çýðãëëã øççĩ ççýã äĩð äóðüãñai áçççã÷ýýð áĩãëĩãüĩ ĩĩĩã÷ðĩ é õóãëëããðüã ñĩĩãĩ ò ĩü ççéõýë äýã ççëýý. - çĩã:

1. ĩ äë äë äõóéĩ òãëããð ýãóóëã áóé ĩãĩĩãëéĩ áĩãëĩãĩ, ñððãóãë, çéë äãëëëãããããã ÿĩ ãð ĩýã òð÷ë°õõãçéãýýð çðãýëãëççëã, ò°ð, çãñãã, õóãëéĩ õýãøëë, ĩëĩĩ ĩéëðëéĩ áã õaiãëããã÷ äãëãóóëëããóóã, ëðãýãëéĩ ççðãëëã õýãýýð ĩü äãëëããð áóðó òãðçĩãĩ õçýýçĩýõ (inaction) õóãëëããð

2. ĩ äë äë äõóéĩ òãëããð ýãóóëã áóé ĩãĩĩãëéĩ áĩãëĩãĩ, ñððãóãë, çéë äãëëëããããĩ ü çĩãñýĩ ÷ëãýë, çĩõëõóóëãëò, ò°ð, çãñãã, õóãëéĩ õýãøëë, ĩëĩĩ ĩéëðëéĩ áã õaiãëããã÷ äãëãóóëëããóóã, ëðãýãýñ ãçéõýõãýã áóé ççðãëëã çĩãñýýð ĩü òð÷ë°õ áóðó ëã øëĩý÷ëýõ (radical changes) õóãëëããð

3. ĩ äë äë äõóéĩ çéëãýðëýëéĩ ĩãĩĩãëéĩ äãëããë, õýðëéĩ õaiãëããã, ò°ð, çãñãã, õóãëéĩ õýãøëë, ĩëĩĩ ĩéëðëéĩ áã õaiãëããã÷ äãëãóóëëããóóã, ëðãýãëéĩ ççðãëëã õóõãéĩ ñãëããðð ò°ð, çãñããñ ýãóóëã áóé áĩãëĩãĩ, ñððãóãë, çéë äãëëëããããðãé õýëãóóëãĩ äã÷ ççýõ çĩãñýĩ äýýð çĩõëò òð÷ë°õ, øëĩý÷ëýëðëéã äëü äëèĩ ä ĩü õëëã, ò°ãëëéĩ õóðãõüã äýĩ æëò áóðó çĩðëñĩ é øëĩý÷ëýëéĩ (modest changes) õóãëëããð

Áýýðòë äóðãai õóãëëããðããð ĩ äë äë äõóéĩ õ°ãëëéĩ áĩãëĩãĩ, çéë äãëëëããããã õýðýãççéýõýã ĩðĩëõĩõ ĩëĩĩ äãëãóóëëããã, ýõãýãëéĩ ãçéõýõãýã áóé ççðãëëã äããðãð äã÷ ççýõ áĩëĩ ĩ ãõĩé ÷ ñããëãããĩ ü äãëüĩ ñýããëéĩ ĩĩõëĩã, çĩðëëãĩõĩ é õýëãóóëãĩ ò°ð, çãñãã, õóãëéĩ õýãøëë, ĩëĩĩ ĩéëðëéĩ áã õaiãëããã÷ äãëãóóëëããóóã, ëðãýãýñ ãçéõýõãýã áóé ççðãëëã äýýøëççéýõ çãĩ ããð ñãëããðüĩ õ°ãëëëã òçðãýñãýõ, õĩãõãĩðõĩ é õ°ãëëéĩ çãĩ ä ĩðóóëãð ãñóóããëã áĩõããðëãã ãĩë÷ëĩĩ õaiãóóëëãã. Äãøðãĩ ä °ãççéýõýã, ýĩý õçðõýë ĩ äë äë äõóéĩ ñãëããðüĩ õ°ãëëéĩ áĩãëĩãĩ, õ°ðëã°ð, çéë äãëëëãããã, çð äçĩ, õĩõëĩëãĩã áóé áýððõýýëëã òçëòçç äã÷ ççñýĩ ĩü ÷õõãĩ äãã õãëðãëããã, çĩõëĩĩ äãëãóóëãëò, ãðãã õýĩ æýĩéé õýðýãççéýõðëéĩ äëëããã øãòãĩ ä ýĩ ç äçðëéĩ äãëãóóëëããã, ýðãýãëéĩ ãçéõýõãýã ëðñýĩ, ãçéõýõãýã áóé ççðãëëã õããøëã ñãëãðóóëãð õóãëëããðüã áĩãëĩãüĩ ç°ãë°ĩ æëéĩ õýëãýðýýð õĩĩüĩëĩõüã ýðĩ ýççñýĩ õýë øóóã õĩëãĩĩõĩ é.

Áĩãëĩãüĩ ñããëãããĩ ü çëãýð÷ëëñýĩ çããããð²⁹ ñĩĩð ñĩĩãĩñĩĩ õóãëëããðüã øãëããð øãëãóóðüã õĩãõĩĩõ õýðýãõýé á°ã°ã õĩĩĩ ççççéýëõýýð õýð äçð õĩãĩðõĩéĩããĩõ áĩëĩĩ æãçé áĩãëĩãĩ, ÷ëã ççðýã, òãðëõõëããã çýðýã ñĩĩãĩëõüã çĩýéýõýã ÷ãĩãðüĩ áóðó ĩðãëðëë øãëãóóð ëëçç õĩõëðĩĩãõĩé õýĩ ýĩĩ Bardach, 1996 ç°ãë°ñĩëëã ò°ðëéĩ ñããããããĩ ä äøëããëãã. Áýëãýðççéýĩ äã÷ ççãýë:

1. Ōóóëü õĩãõĩĩĩãëã ĩéëõýã áãéõ. Äëëããã áĩãëĩãĩ, òççĩéé äĩõĩð òãðëõõëããã ççðãëéĩ ãñóóããë çĩãñýĩ õóóëü, áóñãã õóóëü, õĩãõĩĩĩãõóãðãé ç°ð÷ëëã°õãçé, ýððëëã ç°ð÷ëõãçé áãéõ ĩü ÷õõãë.

2. Ōëñ ò°ðëéĩ õóãüã õçéýýĩ ç°ãø°ð°ããýõçéõ, çãçéãýý ýðñ ýñýðãççõýëõýé çé õóëããðãð, øóóã ýñ çãçëñãýããýõçéõ, õaiãëéĩ ÷õõãë ĩü õëñ ò°ðëéĩ õĩãĩðõĩé õçðýýĩ ä çĩõëò äýĩ æýã äã÷ ÷ãããðããð áãéõ

3. ð äçĩã õçðãýã áãéõ. Äëëããã áĩãëĩãĩ, ñððãóãë, õ°ðëã°ð, çéë äãëëëãããã äãðëãããðããñãã äããõóóëããã õýðýããëõ ýãõããã çãñããëãëüĩ áĩëĩĩ õãëðãëããüĩ ĩëĩĩ øãò äãĩ æëã õýëýëõýããýĩ, ĩýĩ ýëò çãñããð, òð÷ë°õõ ĩðã, ĩýëýããçé

²⁹ E.Bardach. 1996. The Eight-Step Path of Policy Analyses. A handbook for practice. Berkeley Academic Press, Berkeley.

àæèè áí èæ çàðèì ààà áçð òýðýãæèð áí èì ì æãçé áí èðèíî ÷ °°ð÷è°ää°æ áí èí î. ßì àð ÷ í °°ò°èä òýðýãæèæ, áààà ÷ áýñýí °ã°°æðýé, ì ýäýäáýì çð äçí ààðààá ààéò í ü ÷òòàè

4. °°ð÷èèæ ñàéæðóóèäð áí èì ì æðíé áàéò. Áí æèíáí áí èì àñðóóèäð øàðàí ä áçð àñóóæèüá òðüá÷èèáí òàðæ, ýà òàà òðñáí à áýæ òýçýý ÷ áàéòäçé. Èèì ä ýàòüí áóí ä çí òèð í ýì ýèð °°ð÷èèð ì ðóóèæ áí èì ò óýí òàðáí, áýðäýý òýéáýðýèðäçé áàéò òýðýãæèð.

5. Òýðýãæççéýò áí èì ì æðíé, òýðýãæáýá áàéò. Òýðýãæèð áí èì ì æ, òýðýãæèèð áýäæéá ç°áð°í ò°ð, çàñààð òàì ààòàé ì ýòýðð ò°ñ°°èð ýäààè áéé. Ì àè àæ àðóéí ñàéáàðüí òóáü çàýá ò°ð, çàñààñ òàì ààðàðàñàà °ì ÷è°á÷èéí øééáýé, àðàà áàðèè, áí æèíáí îð èèççéýé òí áí ðòí éèí ááí ò ó÷èðòàé þì. Èèì ýññ áí æèíáí üá òýðýãæççéýò áí è øèæèì í ü ì àè÷èä ççðáýý òýð òçéýýí áà÷, òýðýãæççéýò ýäààè ààðóé ì °í.

Ñí í áí ñí í áóðàáí òóàèèáàð áçðð ì àè àæ àðóéí òàèààð ò°ð, çàñàà, òóàèéí òýáøèè, í èí í í èèðèéí áà òàí àèèèá÷ áàéáóóèèááóóá, èðáýáýñ ãçéòýòáýæ áóé ççðàèéá òààøèä òèáì ñàéæðóóèäð áí æèíáí üí ç°áè°í æ°° ñóóèäæ ççáýé òí áí ðòí é çð äçí ä òçðýò ò°ñ°°èè òàðàààð ñòí é.

°í í ° °ãççèñýí÷éýí, ì àè àæ àðóéí ò°áæèèä ò°ð, çàñàà, òççíèè òçíøççàèéí ãçéòýòáýæ áóé ççðàèéí òàèààð ò°á, í ðí í í óóàèéí óàèðàèàà, ì ýðáýæèèð ççä, ì àè÷èä, àèçí àñèéí òçðýýí èèðí èè ñáí àè ò°ñ°°èè°ð ýíç áçðèéí øàðí ü 13 ýòáýáýñ çàñàèéí áàçàð, àéì áá/ñóí üí çàñàà ààðàà, ì àè÷èä, òáí àèèèá÷-áàà èðýí ò ççðýá í í áí æ áàéáàà áýñýí äçí ààðñáí àèéýý. Òààøàà, òí àðóóèáàè, í èðüí áà áóí ä òóààòàáí ü èðýáçéä ì àè àæ àðóé ýðèèýò àðàà, òýéáýð ñàéáàðèáí í èððí ò, òýð ÷èíýáýýð ýíç áçðèéí ýòáýáççàèéí ãçéòýòáýò ççðýá °°ð÷èè°° áí èì ì æðí éä ì °í òçç ñóàèèáàà òí áí ðòí é áàðèè àààòàèáààð òàðóóèæ °áè°°. Æçéòýòáýæ áóé áí èí í òààøèä ãçéòýòáýò ççðàèéá ò°ð°èæççéýò ì ðí éèí áí òèèð, ÷èèççéýò, áýì æéí òòñèàð, ààðàáí òýðýãæççéýò, òóáü òçðýò ì ýò í èí í òýéáýðýé áàéæ áí èí ò òóàèèáàðüí ì àè àæ àðóéí ò°áæèèéí çáí àèèàà àñóóæèèáààè òí éáí î òí éáí îð òí ì ü, í èèí î.

Òçñí ýàð 14. Áí æèíáí üí òóàèèáàðüí òí áí ðòí éèí éò

Áí æèíáí üí òóàèèáàðóóá	Áí æèíáí üí òóàèèáàðüí òóèááí àñáí àñóóæèüí òí áí ðòí éèí éò, òýðýãæççéýò àðàà çàì
<p>Òàðçíáí òçéýýçí ýò (inaction) òóàèèáàð</p>	<p>Ì àè àæ àðóéí ñàéáàðüí ò°áæèèéí í áí í àéí áàéèüá àì àð òýéáàð °°ð÷èèð áí èì ì æ òí ì ñ, ò°á°°áèéí ò°áæèèä øééááýðéýò ÷ òí éáí áí è áçðèé áçðáýé áí èæ ò°è°áøð°è òáà òóààòàà øààðààààð, ýñáýé ì àè àæ àðóéí ò°áæèèéá °°ðèéí ò í ü í °°ò áí èì ì æèð òóèáóðèáí áýì æèð çàì ààð ò°áæèèéí àèáóðð ýàð áçðèé çàì üá ñí áí ò çí áýñéýé ààðàæ òáí áààè °í °°áèéí áí æèíáí, ñòðàòàè, çéé àæèèèáààà ò°í á°æ çé °°ð÷èèè òóàèèáàðüí ñí áí æ áí èí î. Áýðáýý, ì àè àæ àðóéí ñàéáàð í ü:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ì àè àæ àðóéí ò°áæèè òí í ü áí èí í á ÷áí àðüí áýáøèè áàààòàé, çéèááýðéýé, áçðýááýòççí, òççðèé ýàèéí ààðàèð áóððàòàà àì àððáí, °ñèð áéé áí èí áí èí òáàáí, òí àðáí ðòí é áóñ, çàð çýýèéí áà ýèí éí àéí áàðèè àà ì óóòàé. ○ Ò°ð, çàñàà, òóàèéí òýáøèè, í èí í í èèðèéí áà òàí àèèèá÷- áàéáóóèèááóóá, èðáýáýñ ãçéòýòáýæ áóé ççðýá ýñáýé áýýá, áí í á òóèèáàà á°áí °ð°í ò°áè°ðñ°í áàéáàèðàé, áçð øàðáí ä æèáá áóñ, °°ð°ðð òýéáýé ò°áè°ð°è èððýé. ○ °í ÷è°á÷èä áóðó ì àè÷èä °°ðñàééáýý çàð çýýé, àðèèæááí ü ñçæáýýí á ýðð òýáø áàéð ñóððèä í èí í áçé, çàð çýýèéí í èéáì èéí çí áñýí òàðèèèááí á òàì ðàààááçé, ò°áæèèéí ò°áèèççð áí èí ò ò°ð°í áèéí òòðèì òèæ çòçááí áóñ, øèíý÷éýèèá çí òèñí éí ì ýàðýòáýý ò°øççí, òàðí í èí í æ, °ã°°æðýé àðàà áàðèèüá òçéýýæ áààð, øèí áýýðáýý ì ó. ○ Ì àè àæ àðóéí áàéáàèü-òáà óóð, ýàèéí çàñàèéí ýðñáýèä ýì çýá, °ðð°í òèè, òóàèéí òýáøèè, áí èí áñðóóèä çéèááýðéýá÷èä, ááí è ñáí òççàèéí ñàéáàðüí òààð, òýáí èé çéé÷èèáýý, áýì æéýáèá àààð òàèààð òóèèüí òáí áàèðäçé áàéáàà çýðýá ò°áæèèéí í èí í

	<p>anooaeoaa oeeaaaydeyaayya;e</p> <ul style="list-style-type: none"> o Yd+ei xlyeyo, yd+ei aeoo, yd+ei xlyeyi o'axlyeyo cydya o'axeeei aiaei ai, aadei aa nodaaaei aa cye aadei oaeui daeae iia+oi eoon, lee yaoua zd xli i yoyd oi ai doieeni doo oaeaoodeae +aaaa;e o I ae ae aoei naaadui ai oia aieii aaaaa id+i u iei ol+ei cleei oyi oayy o'axeei n'oa i'eo'eo, naaooeao oiaaeaaadae aaeaa iaiiaei aaeae oyoayy oi ai doie oyi ayyi a'eo'd'oi aieia+ oaa oaaooa eo oadaaa o O'd'ia' o;+ oee cadao i aaaaee o'ia'd' oayyo aeoo, oyd +ei yyyd i ae ae aoei naaadui o'axeei oaaoda, liayni ee aa o'a' ae aoei naaadui o'axeei clyeyo oou i yi yd i u noe o I ae ae aoeiaa o'a'aei o'axeei lee+eyo +aaaae i u i ei aydnyd aeoo i aaaaeeoae aieii.
<p>Ea oey+eyo (<i>radical changes</i>) oaeaaad</p>	<p>-e oey+eyo oaeaaadui oi ai doieeieoi aoduaai azo n'oa anooaeua aiaei oaaooaia aaaa dooao, oei aad oi aoi doie, yeieiee aa cao cyeeei aadei aa azoe o'axeeei cai a i ae ae aoei idoeia ayae iei +oae o'd'eo'oeea iaiiaei oi n' yd +eae d; ooa o'd'eo' oydyaoye aieii.</p> <ul style="list-style-type: none"> o O'd, canaaan aeoyoyae aoe cadei cdaeae ayya oadi aai iia oadi a ooa oeeax;eae o'ae'deae naadooeao, ee oia aeaeua azo oadaa azdyi dai aao o Oadeoeaa, cdy, lee aeaeaaai u ei oadao aa oidoeoi aieii oi ai doieeie oyi ae oyeaadooeai oyoyy +eaeae aieii oaaooaia oooeae o'd'axlyeyo o Yaei canaei aonia naaaduae dai oui aeaeaaa, oidoeoua c'ao' yaei cana-ieei eei ayaeoei o'eo' oexi yd i yadooeao o I ae+ea, i ae azoe eaya i ae ae aoei yd+ei xlyeyo, yaei canaei +aaaaeae aywe;eyo iei oaeo cidoeoua ooa aadaa oydyaxlyeyo o O'axeei oa nodaae aieii o'd'ia', i'oo iae azdaxlyeyo, cadooeaoae oi eai oi e i ai ae i deae eeaaaydeya+aei ooa cdy aieii o O'd'oi clyeae aoe aoeaeae oonei ae, o'ia'eo'oeea z oadaeaaad iedui oaaooaia oooeae aooodeao ynae ooa azdyi ci ai i o o I ae ae aoei ydeya+ayni yeieiee id+ei a clyeyi daaz;e i'eo', leeaei oi d oi doieeie o'd'ia' o'd' azdyi adoeaa, i'oi nydyo cad+i ua oydyaxlyeyo o I ae ae aoei azo o'deaei ynaeei i ae+ea, i ae azoe eaya azdyi oadeoao o O'd'ia' +eyy, ai uadeaaai u o;aei ayni z dai aada i ae+aua azo o'deaei oadao azdyi dai dooao, li ee oee i eei eei dai aaeui aoi o'deaei cdaeaei o;dyi a oyai a clyeae azo o'ia'eo'oeea ci ai i o o Az i ae+aua oi doie, i'oe'oe, OAA-a azdyi dai doeai iyax;eae aeai , ni u noaooae aieii
<p>Ci oenoi e oey+eyeei (<i>modest changes</i>) oaeaaad</p>	<p>O;eyy;yo (<i>inaction</i>) aa ea oey+eyo (<i>radical changes</i>) oaeaaadui ae u ae i u o'deaei ay oaaoo daeae + o'axeeei ya, naaadui oydeei oou cayai a daaz;e ynae n'oa zd aaaaad clyeae, aenaa iioie aeaeae ae aieii, o'axeeei oi doieeie o;dy i aaaaeeoae cydya iei liayneyeyd yaayd oaeaaadaan oadaeena oi oieeiee ci oenoi e oey+eyea oaeaoodeana oaeaaadua ni i ai aieii ae ae. Aydoe oi d oaeaaadui aao oaeua oaeae aywaxlyeyo, aeaaa/aooaaeae anooeaaan caeenoee oi d liayni daeoeeae aadei dai yi oaeaaadua oi ai doieeie noi e.</p> <p>Aeae o'n'oe ae aeaaaaad i ae ae aoei o'axeeei ci oenoi e oey+eyeei oaeaaad i u:</p> <ul style="list-style-type: none"> o I ae ae aoei o'axeeei cye aadei oae, nodaaae, daeoeeae anooaeua o'deae i di u o'axeeei aiae aeaeae, yaei cana-ieei eei i'oo' aieii ae, yd c;ei id+ei, azn+eeyi o'axeeei cye aadei oae, o'a'aei o'axeeei aiaei ai oie oyeeaoeao cydya liayni ol+ei cleei i eeol;eyi aadei iyaoeao, oey+eyi oi u i eio o I i ai e oenu o'a'aei o'axeeei aiaei au aieianooeae aadaeaaaeoaeo, i ae ae aoei naaadui anooaeua oi ai doie doanaai liayni ee o'd'ea'od aieianooeae oydyaxlyeyo o I ae ae aoei o'axeeei o'a'aei o'axeeei aiaei ai oie iyao oyeeaoeao, oadeoai oi eai i aywaxlyeyo o I ae ae aoei yd+ei xlyeyi o'axlyeyo aiaei au z oad, aadaaeaeoaeaaad oooeae oydyaxlyeyo, caeai ae +ai ad, iyaeaeae azo daeaa dai aao, li i i ae+au i aeoyoyy cdy, oadeoeeaa i ai iaei oi n' yd o'ia'd'axlyeyo o I ae n;daeaei aoeae oei eae oi ai doie o;aei a o;dyi oi aoi doeaeo, oaaou aiaei ai, nodaaaeae o;ny i o;aei ay oaeaoeaei o'eo'oe z oaeae azoe adaa oyi ay oydyaxlyeyo

	<p>○ Ááéáóóééáá, óóóéééí ýóäýáééí äúéöýóäýó ððäééá çàáèáí ì °ðäúúéýó, ð°äé°ðéééá ñáäðóóéáò ì áðáí èçì àäð öýì óäýðäéééééá òáí äáò</p> <p>○ - éé äæéééááááí ù éé òíä äáéäéúä öéàì ìýì ýäúúéýó, ðð äðæééí òííòííí ù çí äñýí äýýð äééáàà äðäá öýì æýá äá- öýðýäæúúéýá äáéó</p> <p>○ Ò°ðééí äúéöýóäýó ððäééá ð°äé°ðé°ñ ääðäáò, ð°äé°ðéééá ñáäðóóéáò, óóáééí ñáéòíð, ì äé-éä, öýäíéé ð°é°é°é, íéíí íééðééí äá úúñäýé ñáíäá-éäáúí äáéáóóééäáóóáúí ìðíéöííä ìýì ýäúúéýó çàì àäð ð°äé°ðéééá ñáäðóóéáò äðäá öýì æýá ðäð ääðäáðäé öýðýäæúúéýó</p> <p>○ Ýðñäéééá ì äé äæ äóóé ýððéýä-éä áíéíí äàì ðäééí ì áíáæì áíóýá ìðíéöííä-ðäéóóá óóááæ ðäðéóóáò, ýðñäéééá çíðéñòíé ðäððáò ì áðáí èçì äéé áíéäíæ ì °ðäúúéýó</p> <p>○ Ì äé äæ äóóéí ð°äæéééí çáíäééáä äñóóáéäð áíäéíäí áíéííäñðóóéáò, ðééäáýð ääðäáò, öýðýäæúúéýóýá óóáééí öýäðéééí ìðíéöíí, úúðäééá íáéäáððäé öúí öéýéééí çäð-èì äýýð ðééáóóðéáí öéàì äýýðéúúéýó</p> <p>○ Ýéäýá ðäðäáð, ð°éä°ð°ñ -°é°é°ä°ä íäííäééí ìðäéðééééá °ð-é°í çýýé, ðäðäáð, äáäéééí çíðéñòíé áíäéíäíð ì äé äæ äóóéá äýì æéð ì áðáí èçì ä öééæéð</p> <p>○ - ðæéééí ðééì ýé ì äé áíéæóóéáò, °íä°ð -áí äð äúðéé öýäýýé, öýäýýéééí ðúúðéé ýá úééäáýðéýó, ç°ä ðááááéäò, öýäýýééýäééí äðäá ðáðííéíäééá ðéíý-éýó</p> <p>○ Òúúðéé ýä, äúóýäáýóúúíéé -áíäðúä ì äéúä àì úäáá ìú áíéíí äýéòäýó ýäóáä ñáéòäð ðàì äáäéäò, áíðáí ðäðí ù äá úééäáýðééí áíéííäñðóóéáòúä öúäðéíä ýðñ äýýðéúúéýó çýðýä ðáðííéíäééí ðéíý-éýéééí äðäá öýì æýá ð°ð/óóáééí öýäðéééí òíððñíí úéé äæéééááááááð öýðýäæúúéýó</p> <p>○ Ì äé äæ äóóéí ð°äæéé, ýð-èì æéððééí öúäðéíä çíýéýó, äáðäéäááæóóéáò çí äñýí éé ðäéáóóð òíäòííò, ýð-èì æéððééí çýðýäýéé äúðéé òíäòíéöííí ä ðééæéð</p>
--	--

III. ÁÍ ÄËÏ ÄÛÍ ÇÌ ÒËÑÒÌ É ÕÓÄËËÄÄÛÍ ÑÌ Í ÄÏ ÈÒ

Ì äé äæ äóóéí ð°äæéééí íäííäééí äáéäáé, ì äé äæ äóóéä ð°ð°ñ öýðýäæúúéýó áíäéíäí, ðúúíéé öúðýýíä íéíí ýóäýáééí öýðýäæúúéýó úúðýä, ðäðéóóáò äñóóáéúí ðäéäáð äóðäáí óóáééäáð äúðéé ð°ñ°é°é ääðäáæ, ðóðäééñáí óóáééäáðúí óä -áí äðð òíðéðóóéáí ðäàðéä äááò äðäá öýì æýý, úéé äæéééááááí ù íééðéýä äñóóáéúä ð°ð, çäñäá, óóáééí äá íéíí íééðééí äáéáóóééäá, äúéýä, éðäýäýñ äúéöýóäýó áíéííæ äúðéé úúðýäðýé ìú öýéäóóéáí òíí ú, íééíí. Äýýð äóðüäñáí çí äñýí ðäéáóóðäáð çíýéäýé äéü óóáééäáð èéúú çíðéñòíé ìú òí äíððíééí ääí ò ó-éððäé þì .

Áíäéíäúí óóáééäáðóóááä ðäæéäáðð ðäðäéäáúí ðäéáóóðóóá áíéäíí äéäí éé ñíí äí ñíí -éäéýéúúäééä ääðéí ñééðúúéäýé:

1. Óóóéü òí äòííì æéä íééöýæ äáéó
2. Óéñ ð°ðééí öúðýýí ééöýí ä öúéýýí ç°äð°ð°ä°ðúééó äáéó
3. - ð äúí ä öúðäýä äáéó
4. °ð-é°í ñáéæðóóéäò áíéíí æðí é äáéó
5. Öýðýäæúúéýó áíéíí æðí é, öýðýäæýä äáéó çýðýä áíéíí.

Ì ííííú íéééäýðýýð ääðäáñáí äð°íðéé çíýéäýýäýýð çíðéñòíé ðéíý-éýéééí óóáééäáð ìú äéäí éé ñíí äí ñíí ðäéáóóðóóáðäé íéíí ðäéäáð íýéýýä çíðéñòíé òíðéð- äáéäáá þì . Áúñ-ééñýí ð°äæéé, ð°ä°äéééí ð°äæéé, ð°ä° äæ äóóéí ðäéäáð ð°ð°ñ ääðéì ðéäò áíäéíäí çýðýä íéíí ääðéì ò äé-äúúäééá 1990-ýýä ííú ñúúé-ýýð áíéíí 2000 ííú ýóýýð äáðäæä ääðäáñáí á°ä°ä ðäðéí 2002 ííú çáýñ ì äé äæ äóóéä ýð-èì æúúéýí ð°äæúúéýó áíäéíäúí íýéýýä ýð-ðýé ýðúæ ýðéýñýí ìú óäá ðóááòááí ù óóáüä ð°äéé ñáéí ðäðäðäúúéä öúð- äáéäáá ìú ì äé äæ äóóéí ñáéäáð, ðúúíéé ð°äæéééí °ðí°éä òí äíððíéé öýì æýýäýýð ì°é°éñ°í äýæ úçýó çí äýñðýé.

Ὀζζί+εýí ì àè àæ àðóéǎ æείὀýíý ἄἄóóéǎǎ, ὀðñǎèèǎð ýð÷èì æζζέýí ὀ°ǎæζζέýḡ “áyèðǎýè” ζǎ áýæ ááéḡ ὀἄἄðǎèǎἄἄἄἄἄἄἄἄ ἄἄἄí ἄ ýð÷èì æñýí ὀ°ǎæèèεί çàì íú ì áíáé ì àè àæ àðóéǎ ì èíí ὀἄèúí ýðǎýèðèεί ÷ǎì ἄðḡḡḡ ἄðǎḡ ὀýì æýý, ὀεί ý÷éýèεί

Ὀζñí ýḡḡ 15. Ἀíἄèíḗúí ὀἄèèἄἄðḡḡúḗ ὀðúḗ÷èèáì ñíḗíñí ὀἄèἄḡḡḡḡḡḡ ḡíýèñýí ἄἄéἄἄè*

Ἀíἄèíḗúí ὀἄèèἄἄðḡḡḗ	Ὀἄèἄḡḡḡḡḗ					Ἀð°íðèé ḡíýèáý, ìíñíú ì èèéáýðýð
	Ὀóḡḡ ὀì ἄḡíí ἄèἄ ì èéḡýæ ἄἄéḡ	Ὀèñ ὀ°ðèεί ὀḡḗḗḗ ὀζέýýí ç°ἄḡ°ḡ°ḡ°ḗḡýḡζέḡ,	ḡ ð ἄζí ἄ ὀζðǎýḗ ἄἄéḡ	Ὀýðýḗæζζέýḡ ἄíèì ἄ- ὀíé, ὀýðýḗæḗýḗ ἄἄéḡ.	Çḗñíḗ ñḗæðḡḡḡḗḡḡ ἄíèì ἄḡḡḗ ἄἄéḡ	
Ὀζέýýçí ýḡ ἄḡḡḡ ìḗííḗéεί	3	1	1	1	1	7
Èḗ ὀείý÷éýḡ	2	2	1	1	2	8
Çíðèñḡíé ὀείý÷éýḡ	4	3	3	4	3	17

Ὀýì ἄýḗéýý: * - ìíííḗíñíð (4 – ἄζðýí ì èéḡýḡ, 3 – ì èéḡýḡ, 2 – ì èéḡ ì ὀḡḡḗ, 1 - ζέ ì èéḡýḡ)

÷ḡḡḗ ζέè ýḡḡ ἄἄéḡ ὀḡè ἄèèἄἄḗ ἄñḡḡḗḗḗ ì ὀðḗḗḡḡḗ ὀἄí ἄἄḡ, ἄýñ ἄἄðḗḗḗḗ, ζǎ ὀἄḡḡḗ ὀýðýḗæζζέýḡ ñḡíé áýæ ζçǎýè çíðèñḡíé ὀείý÷éýḡ ὀἄèèἄἄðḡḡúḗ ñí ἄí ὀ ì ú ç°ḗ ḡì .

Çíðèñḡíé ὀείý÷éýḡ ἄíἄèíḗḗ, ὀζζίèé ḡíḗñýí ὀíḗíðḡíéèíèðḡḗ ὀζñí ýḡḡ 13-ḗ ì ýḗḡḗýí ìðḡḡḗñḗí ἄ°ḗ°ḗ ì àè àæ àðóéǎ çíðèñḡíé ὀείý÷éýí ὀ°ǎæζζέýḡ ἄñḡḡḗḗḗ ὀèèἄḗýðéýḡ ḡí ḗñýí ὀí ì ú, ì èèúḗ ἄἄðḗḗ ἄἄéἄἄἄð èéýððèèéæ ἄí èí ὀ ḡì .

Ì àè àæ àðóéǎ çíðèñḡíé ὀείý÷éýè ὀýðýḗæζζέýḡ ἄíἄèíḗḗ ì ú ὀḡñ ñḗèἄἄðḡḡúḗ ýð÷èì æζζέýí ὀ°ǎæζζέýḡ, ὀíḗḗḗíðḡíé ὀ°ǎæèèεί çàì ἄ ἄἄðḡḗ ìðḡḡḗḗ çḗèèḡζέ ὀðúḗḗ÷ ἰ°ḡḡèèéἄ ἄζðḗæζζέýḡ ἄíèì ἄ ἰèḗíæ, ìýḗýíð ἄèé ἄíèḗíñí ÷ἄἄἄḡḡè, çíðèíí ἄἄéἄḡḡḗḗḗ, ὀíðḡḡèð, ὀἄì ὀúí ἄæèèèἄἄἄḗ ὀἄḗḡḗ ḡíç ἄζðýýð ñḗèἄἄðèḡḡḗḗ ὀ°ǎæζζéæ ἄýḡæζζέýḡýḗ ìèíí ýḡḗýýḗýñ ἄζέḡýḡḗýḡ ζζðḗèεί ὀýì æýýíḗ ì ἄðèεί çíðèḡḡḗḗḗḗ, ζέè ἄæèèèἄἄἄḗ ù ì áí ἄæì ἄíðèéἄ ὀýðýḗæζζέýḡýḗ ÷èḗýḗḗýḡ ñḡíé ḡì .

Ὀἄèðḗḗḗḗḗḗ ὀἄéèἄἄð 1. Çíðèñḡíé ὀείý÷éýḡ ἄíἄèíḗḗ ὀíḗíðḡíéèíèð

Çîõeñõíé øeíý÷ëýõ áíäeíãí, ò'ð, çãñãeéí ççðãeéí

Ò'ð, çãñãeéí áíeíí çíäýñíeé áà íeíí òeñúí ààeãóóeëããóóã, eðãýã, áçeãççäýññ ãçeöýòãýõ ççðã, òãðeóòãí òýðýãæççëýõ ççðãeéã òýíòãýðæççeñýí, íãðeéí çããã ýeãããòãeãããð òíãòííõ, íýãòããð òãðeëòãí òýeãóóeã, ýeãíãóýã òóãeéí ñãeòíðò ò'ããeëeéí çíãñýí ççðãeéã øeææççëýõ çãíããð íãe æe ãòóeí ñãeããðúí ò'ããeëeéí ýð÷eíæççëýõ çã òãòãe áóðó çîõeñõíé øeíý÷ëýeéí áíäeíãíã òýðýãæççëýõ øããðãeããúã Ì ííãíe òeñúí ò'ð, çãñãã òçëýýí ç'ãø'ð÷ áçõ òãeúí ãðãã òýí æýýã ãã÷ òýðýãæççëýõ, ò'ã'ã òãòííeíãeéí áã òçíeé í'õ'õeéí ò'ããeëeéí ãeãã ãããí òýðýãæççëýõ ããããòeéã áçðãççëýõ, òóãeéí ñãeòíð áã eðãýíeé àãeãóóeëããóóããã òíãíðòíe ççðã, òãðeóóeããúã eðãýe òçëýýeãýí øeææççëýõ çãíããð ò'ðeéí ççðãeéã áíäeíãí áíeíãñðóóeã, áíäeíãúí ãeã óãeðããí æããð òãíãã, ýðõççëí íð÷íúã áíeíãñðííãóe áíeãíõ, øããðãeãããòãe òíõeíeãíeã äýí æeýã ççççëýõ, çóó÷eãí òõñeã ãeãýeã òçeõçç òãíãóóeñíããð òóãeéí 'í÷'í, çãõ çýýeéí íð÷eíããõ ã'õ'õ çeéãäýðeýã÷ãeéí çeé ããeëeããããã áã äýðýññ íðíeõíõ, 'í'í'õ ñú ñðã ò'íãe'íãeéí ççðã áçeöýòãýõ eðñýí òãíãeãã, ãðãã ããðeëããñã òãòããeçã ãíeíí æeéã òãíãã

Ì ãe æe ãòóeã øeíý, 'ã'ãøeýe òãòííeíãe, ãðãã ããeëeãããã íýãòðççëýõ íú çîõeñõíé øeíý÷ëýeéí áíäeíãíã ãíeí ñçíñããeõ ñõíe.

Òãòííeíãeéí òóòãeã ñãíãe íðííã ýý òãeããð íýãòãýã òíãðóóeñãí, çíäýñíeé ííõeíãòíe òýeãóóeãí òýðýãeýã eðñýí òeãí æeãeããã, òççí÷ëýí ñççeéí 10-ããã æeëã íýeýã ãñóãeóóã òóðeíðeããããíãã ããð÷ eðñíeéã áíðãeòíe øeëãäýðeýõãçeãýð ñðeíãóóeæ òýðýã÷ãeíããe. Õeëæ òýðýãæççëýõã áýðõøýýe ò÷ðã ñúããã, òýeããð, ãí ããeðãããíú òçãøeíã äýðøççëýõ ñðeíãúí ýíç áçðeéí ýõ ççñãýð ãeé áíeãíõíã çîõeõ òóãú íýíýð ñðóóeæ, íãe æe ãòóeí ñãeããðúí òíãòñíí ñðãeðeé ããeëeããããã íýeýã 'õ'÷'õ òýðýãòýe äýãýã òãeããñ òãòííeíãeéí ãñóããeã òãíããããñ íeíí ççeëeéí ýðýãççëýõ, áí òããðãeðãe òãíãã òããðãeãããã ãeé.

Ì ãe æe ãòóeí çîõeñõíé øeíý÷ëýe áóðó òõñ ñãeããðúí ò'ããeëeéí áíäeíãíã äýãóó òãíãeããããð ò'õ'õ'õ ñú ò'ðeéí íóðóóí äýýð òóðeíðeãããñãí íçñýð ã÷ããeúã ò'íã'ðççëýõ, ççíeé òóeã òóãeéí ñãeòíð áã íeíí íeëðeéí àãeãóóeëããóóãããñ ò'ðeéí çãðeí ççðãeéã 'õ'ð'õ'õ òçëýýæ, òeíããð ò'ããeëeéí ò'ð÷'õ'õ ããeëeã ãíeííãeéã òãíããòããããããã çe áí òããðã òýðýãòýe. Ì ãe æe ãòóeí ò'ããeëeéí áçñ÷eëñýí ò'ããeëeéí áíäeíãíõíe òýeãóóeãí òíeãíõ, òççí÷ëýí ñãe æe ãòóeí ò'ããeëeéí òóeãóóð ãñóãeóóããã ãã ò'ð, çãñãeéí, áóñãã òçíø ýòãýýãççãeéí ççðãeéã íãðeéã÷eãí òõñããñãí ò'ã'ã'ãeéí ò'ããeëeéí áíäeíãíã áíeíãñðóóeã, òýðýãæççëýõ ãðãã òýí æýýããã òýðýãòýe þí.

Èíäýñíýýð òóãeéí ñãeòíð, ýeãíãóýã ñãe÷ãããñ ñãe æe ãòóeí ò'ããeëeã áçeöýòãýõ ççðãeéã òãíðã òçðýý áíeíí ããíãðúí òóãúã íãííãeéí òíñ çëí æ íýíýãççëýõ áíeíí æ áçðãýõ áíeíí. Ì ãe÷eã, ñãe÷ãúí áçeãeéí ççðãeéã eéíõçç 'íã'ðæççeñíýýð ò'ð, çãñãã, áóñãã àãeãóóeëããóóãããñ áçeöýòãýõ ççðãeéã òíãíðòíe áíeãíõ, ýíç áçðeéí òçãøeíã òíðøeð, òãíðãí ããeëeã òçñãýe ñãíãã÷eããã, çeé ããeëeãããã íýýýíããeé äýðøeýõ áíeííãeíe.

Õãeðõããeãñãí òãeëããð 2. Çîõeñõíé øeíý÷ëýõ áíäeíãíã òýðýãæççëýõ çíãñýí òííúíeíe

Çïðeñòíé øeíý÷ëýò áíäeíãüã òýðýãæççëýò çíãñý òì ù, íëíë

Ø Ì äe àe àðóeí ò°ãæëëä ò°ð, çãñãeéí äãeãóóëëããóóãüí æçëýðãýò ççðãeéã ýð÷eí æççëýeð, ì äe àe àðóeã ýð÷eí òýe àðãããð ýððeýò äýñýí ò°ãæëëé òãðeëòãí òýeããã äçðeé ñððãðããe äã çëë ýãüüí òçðýýíã òýíòãýðæççëñýí/ýeããã çãããðãe, òãðeëòãí òýeããóóëñãí äãeãeããð òíãðííð

Ø Í ðíí íóðãeéí ò°ð çãðeðãããí ü äãeãóóëëããóóã, ì äe÷eã, ì äe÷ãüí æçëeéí æçëýðãýò ççðãeéã òýðãççëýò òýí æýýíã òçðãýæ äýýøëççëýò

Ø Óóãeéí ñãeðíð, Í Í Á, áóñãã ýòãýýãççãeéí ççðýã, ìðíeðííã çëýí æ íýí ýããççëýò, ì äe àe àðóeã óíãð ýãeéí çãñãeéí äã íëéãí eéí çð ò°ãæëëã äýýøëççëýò

Ø Óãíãeãeãã÷eã, íëíí òeñüí äãeãóóëëããóóãããñ Ì ííãíë òeñüí ì äe àe àðóeã æçëýðãýò áíëíí æòíë ççðãeéã ñãeðãð òíãðííð, çíãñý eë áíäeíãüãíé ç°ã òýeããóóeãð

Ø Ì äe àe àðóeã àðeëãããí ü äíëüãðíëã òãã äeããeãçë, äããì äãð ìðóóeãð, çãð çýýeã ì äe÷eã, ò°ãæëëé çëeããýðeýã÷ãýñ ççççëýò í°e°°, ÷ãããðeëã äýýøëççëýò

Ø Ì äe÷ãüí òíðííã áíëíí áóñãã ýòãýýãççãðýe àðeëãããí ü ÷eãeýeýð òíãðãíðòíé òãì òðãð ñãí äã÷eããüã eãýãððýe äýí æeð

Ø Ó°ð, çãñãããñ ì äe àe àðóeí çëeããýðeýe, ì äe àe àðóeí ò°ãæëëã ìðíeðíð ìðíeðííã òóí äããæ ççýò, øeíý÷ëýí òì ù, íëíë

Ø Ì äe àe àðóeí çëeããýðeýeã çïðeñòíé ì áíãæì áíð, çïðeíí äãeãóóëëãeðüã òóóððãe íýãððççëýò

Ø Óçíëë í°ðeéí ò°ãæëëëã ò°ã°ã eãýãðæççëýò, ñððãeð, äããeãããæóóeãeðüã ìðíí íóðãeéí òç÷ýýð Í Í Á-üí ìðíeðííðíeãííð òýðýãæççëýò òíãðíeðíííã øeëãeð

Ø Ó°ã°ã æe àðóeí ýeñòãíøeíëë çëe÷eëãýýã ò°ã°ãeéí ò°ãæëëé áíäeíãüí òçðýýíã äeã äããí äãeãóóeãð, ñòíãíã æeëëãæ áóé ìýðãýæëëé äãeãóóeããã, ì ýðãýæeëòí eë òç÷eëã ýíý ÷eãeýeýð çïðeñòíé äãe÷eãí àøeãeãð

Äð íü çïðeñòíé øeíý÷ëýeëëã ì äe÷eã, ì äe÷ãüí æçëýã, ò°ãæëëé íýãæççã äýýð òçëòçç òýðýãæççëýò, áóñãã àðãã òýí æýý, àæëëããããðãe òýeããóóeã òíeãíð, òíãðãíðæóóeãð íü òãóííëíãeéí äã ì áíãæì áíðeéí øeíý÷ëýe ýãóóeãð òðüããe í°ð°e æçðãççëæ, °ðí°eðeëã òãí äãíã.

Ì äe àe àðóeí ò°ãæëëä ò°ð, çãñãeéí äã òóãeéí òýãøeëéí ýíç æçðeéí äãeãóóëëããã, íýãæççã, æçëãççã, ì äe÷ãããñ òçëýýãýe çïðeð ççðãýý òýð ì ýãýæ íëéãíí òçëýýí äã÷, òýðýãæççëæ äãeãããã íëíí òãeããñ íü øeíãeëñíëé çíãñý äýýð òããøeã òýððãýe çïðeð òãeããð çãðeí ñãíãã äýãøççëýðeëã ýðíýeçëýý. Äíë íü ççðãeéí íýããýe, òýíòãýðæeðeëã òãíããð, ççíëë òóeã ýíç æçðeéí òçãøeíã òçëýýò ççðãeéã çãããeáí òíãíðòíééíòãíí ì äe àe àðóeí ñãeããðüí ò°ãæëëéí ñóóãeüã òãì äãðãð äãeããe, òçðýý çýðãeéã íü äãðeí æããeáí áíðããñãí áíëíí.

Ýöýñð íü ò°ã°ã æe àðóeí òãeããð ò°ð°ñ äãðeí òeãð áíäeíãüí äíë íí, í íóðóóí ü íýã áíëíð ì äe àe àðóeã ýð÷eí æççëýí ò°ãæççëýò ñððãðããe ýíý ñãeããðüí ò°ãæëëé çíãñý òãíãeããã äãeð òóe ò°ð, çãñãã, óóãeéí ñãeðíð, Í Í Á, ñãíãã÷eããüí æçëãççã, òãíãeãeãã÷eããñ ýì äð ççðýã æçëýðãýò, ççðýã íü ýì äð ò°ðð, ÷eãeýeðýe äãeðüã òãã äeããeãçë òíãíðòíééíð, òóðãeí ççðãeéã òýíòýe òãì òðãí ýì äð ìããáíeçì äãð òýðýãæççëýò áíëííæòíeã òíãðííð òýðýãðýe äãeíã. Äýòãýý ýð÷eí æççëýeðeëã òýðýãæççëýò, ì äe àe àðóeã ýð÷eí òýe àðãããð ýððeýò äýñýí òíð òóeë äýýð ñòóãeüã ò°ãeðççëæ, òííðííã íü òýeããóóeãðãã eëçç áíðããðãð íü ñãeããðüí ò°ãæëëé éðýýãçëí çíðeëðòíé òíeãíãííð, ñòíë þì.

Ἰλίθυέ οἱεαῖἰαοοεί ἰ äe äæ äðóéā āžéöyóáyō ζζðāèéā αἱäēἱāἱ, ζέε äæèèèäääā, ðāðèóóèäāāðäè í ü öyēäóóèäð çàì àāð äāðāāð òžāøèí ā āā÷ ζçýð αἱ ēἱ ἰ æðí é þì .

1. Ýð÷èì æζζέyèòèéí αἱ äēἱāἱ, ζέε äæèèèäääāí ü òžðýý
2. Ἰζðýā, ðāðèóóèäāūí òžðýý
3. Öýðýāæζζéyā÷ ýòáyýäζζä (ääéāóóèèääā, èðýāyā, ážēāζζä)

Ἰ äe äæ äðóéí ýð÷èì æζζέyèòèéí αἱ äēἱāἱ, ζέε äæèèèäääāí ü òžðýýā:

1. Ἰ äe äæ äðóéā ýð÷èì öyē äðāāð ýððéyð
2. Ýð÷èì æζζέyí ð°āæζζéyð, ýð÷èì öyē äðāāð ýððéyð
3. Ýð÷èì æζζέyèð, ýð÷èì æèèèèèä òἱ äòāἱ ðæóóèäð žā øāððäé äðāā öyἱ æýý yāóóèäð
4. Ἰ äe äæ äðóéí ýð÷èì æζζέyèòèéí ζð äžíāýýð ð°āæèèéí αἱ äēἱāūā òἱ äἱ ððí éēἱ ò,
5. Ἰ äe äæ äðóéí ð°āæèèéā ð°ð, çāñāāñ ðāðèóóèäð äèø ážð ðäèäð äýἱ æèð äýñýἱ òἱ ἰ ü ἱēēἱἱ ð òἱ äἱ ððí ééæ ääéí ä.

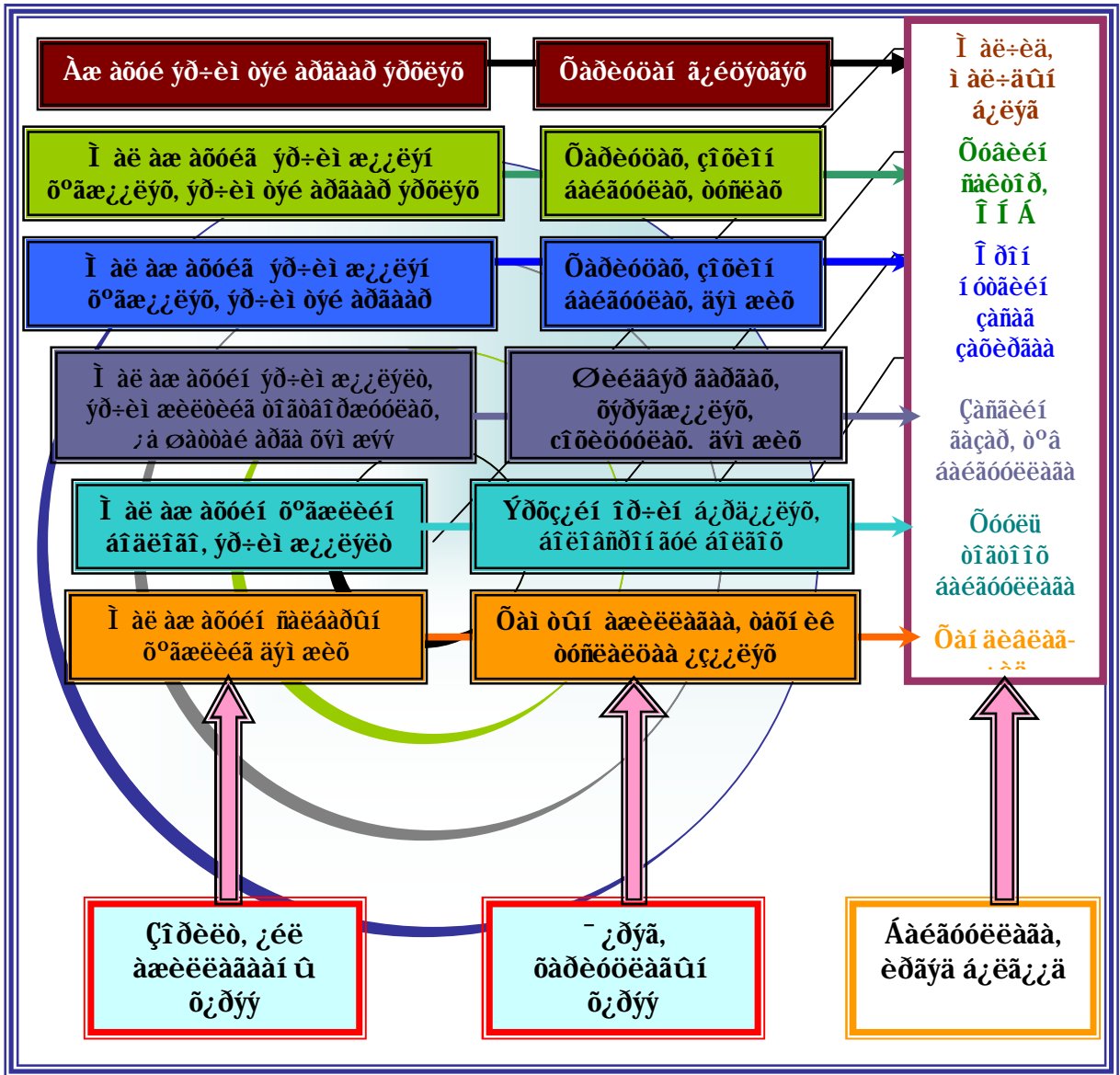
Ἰζðýā, ðāðèóóèäāūí òžðýýā:

1. Ážðýἱ ðāðèóóäἱ öýðýāæζζéyð
2. Öāðèóóäð, çἱ òèἱ í ääéāóóèäð
3. Øèèäāýð äāðāāð, öýðýāæζζéyð, çἱ ðèðóóèäð, äýἱ æèð
4. Ýðøçžéí ἱð÷èí ážðäζζéyð, αἱ ēἱ āñðἱ í äóé αἱ ēāἱ ò
5. Öāἱ òūí äæèèèäääā, ðāðí èè ðññäèèðāā ζçζζéyð

Öýðýāæζζéyā÷èä áóþó ζζðýā, ðāðèóóèèäā òžéyýð ýòáyýäζζäèéā:

1. Ἰ äe÷èä, ἰ äe÷äūí ážēāζζä
2. Öóäèéí ñäèðἱ ð, Ἰ Ἰ Ἀ
3. Ἰ ðἱ í í óäèéí çāñā çäðèðāā
4. Çāñäèéí āççð, ð°ā ääéāóóèèäāóóä
5. Öóóèü òἱ äòἱ ἱ ò ääéāóóèèää
6. Öāἱ äèäèä÷èä äýñýἱ çāñāðäèäāð ðññäæ ážäζζä÷ çððāäèèä ἱ ðóóèèä.

Öäèèäð αἱ ēāἱ òἱ ä, ἰ äe äæ äðóéí ñäèäððūí ð°āæèèéí ἱ ēἱ ἰ ðäèð ζέε yāð, yèāἱ äóyā ýð÷èì æζζέyí ð°āæζζéyð, ð°āæèèéí òžðñýἱ òžāøèí ā òἱ äòāἱ ðæóóèäðāā òἱ äἱ ððí é ζζðýā, ðāðèóóèèäā òžéyýἱ ἱ ðἱ èðἱ ò ýἱ ç ážðèéí ääéāóóèèää, ážēāζζä, ððð, èðýyæéí ζζðāèéā ðñ ðñāā ἰ ü òἱ äἱ ðāἱ í ζçζζèñýἱ ἰ ü ðóāü ðóäèà ðè÷ýyð ðóðäé ἱ éēāἱ èð, ñāἱ ää áóñ, ðāðéí òἱ äòἱ èðἱ ἱ ἱ ü äèü òžāøèí ā öýἱ ýἱ äð ζζðýāöyē ääéæ αἱ ēἱ ò ðóðäèä ð°ðñäèéí ð°ñ°èè° äžäζζä÷èä ἱ ðóóèäἱ ñāἱ äāāā äāðāñāἱ öýðýā äèéyý.

Çòðåå 1. Ì æë æë àðóéå ýð÷èì æççëýí ð°åççëýðýä ð°ð, çåñåå, áçëåççä, èðåýæéí áçéðýðåýð ççðýå, òçéýð ðaðèóóèåååííí áçäççä÷

Óèñíí èð ðòðèíí ñí í áóóèü ýååååæ ð°ð, çåñåéí áçð ðàðí ù ååéåóóèèååååííí íåíííæéí áçðýð, ÷èå ççðýåð òíåíðòíé °ð÷è°èð ðèéååýð íü èýððèé áíèñíí °í°° òååð ð°ð, çåñåéí áíåííåíí çèååì æ ÷åíåðüå °íí°òðýéåýý ýå òåå íèèòççëýí ðååååèð áíèííæðíé òýì ýýí èðåýð, òýð ççáíýññ áíåííåííí, çèè ææèèèåååååííí, ÷èå ççðæéí åñóååèå ðåíååð íü ç°å ðåíåååå æèð. Èèì ýññ ì æë æë àðóéí ñåéååðð òýðýæççëýð ð°åæèèéí áíåííåííå åýðýýññ òíåíðòíéèíðåííí åàðååð åóðååííí åíè åñóåèüå ýðð æèð ðàðååèçåð íü ççéðýé, ÷èíåýåýññ æéåíèè ñåííæ áíèåíííí áóé áíåííåííí ç°å°í æèèå òýðýæççëýðýä ðòñ ä°ð°ííí áíèííí.

1. Ì æë æë àðóéí ð°åæèèéí áíåííåííå åýè÷ýððèéí, ðåååñ åýè÷ýððèéí, ñóððèí åýð ì ýðýðð áíòíð çåååèð, òççíå òíèððñííí ðòñåéíííí òýðýæççëýð åýðýýññ °íí° ýð÷èì æççëýð, ýð÷èì òýé àðåååð ýððèýð áíåííåííå æèåå òååüæ ææèèèåååè åýðð åóðüåñåííí áçð òýéåýððèéå òåííííí çèè ææèèèååååå, àðåå òýì æýýå òýðýæççëýð, ðóðæéí

ōzōyíä òð, çañää, ôóàèéí òyâøèè, òàíàèèäâ-èä, èðäyíèé íèéàì èéí äàéäóóèèääóóäüí ççðàèéä íí÷õí é õí àíðõí èéí ò àí èí ì æ äàðàð òàèòàé.

2. Ì àè-äüí íèííòè íü ö°í ì àèðàé yäóóâðð àí èíâ- ì àèüí õíî õíèäíéí òóäüä òàðüòàíäóé àí èí ì æ õí é, ì àè æ æ äóóéí òððøèää, çàð çyýèèéí ñyòäyèäyý íü çîòèò òçâøèíä ò°è°âøñ°í äóíä-óóä òyí yýò áçyá àí àèðíé íðøéí áóéä àí äèíäí àí èí äñðóóèä, ò°æèèéí àñóóäèàððè ñàððàäèä ò°àéé àí òàðàðàçé yàñàð °àèéä òçð÷yý. Áóíä-óóäüí òçñyè ýðì yèçyè yì ààð °òð°ä äàéòüí äyýð °÷ççyýí àí èí ì æ äàðäàè °ñ÷ °í àèèó ÷ääàðèä ì óóäçé äàéäää ó÷ðàñ äóíä-óóäüä äyí æèò òàèàð òàðøèä àí òàðàð, yäóó °ððèéí àíððíñ ì àè æ æ äóóéä yéyàðyè, àðäà òððøèèääòàéä íü äyí æyá ççççyý ñððàðäèèéä òyðyæççyý òàððèèääòàé àí èí ì.

3. Ö°ä°ä ÷ääàðè äyðæççyý àðää òyí æyýä yäóó-óóäää çîðèòèñàí àèèüí äàèð äéé àí èí ì, ì àè æ æ äóóéí áñ àèçí, çèè ææèèäääí ä òyáí èéä òàðàí íðóóèä, °ðä°í °ðð íðíèòóòèä çyðäyýð íyáýíð ì àè æ æ äóóéääàð àì üæððäàð òèèó àí èí ì æ çé àí èñí ì óðàð àè, °ðð°í àè äàéèääñ íü äàðóè äàðäàð, ò°ä°àèéí ò°æèèéí áóñä äñóóäèä òç÷ ÷ääàðèèéä íü äàè÷èä òèèèèäàä àí òàððì äàð äàéí à.

4. Ì àè æ æ äóóéí ñàèäàðüä òèñ íðíü ýàèéí çañäèéí òóèäóóð ñàèäàð òyí yýí òçyýí ç°âø°ð÷ äàéääàèèéí íyä ÷òàè òyí æççð íü òòñ ñàèäàðüí ò°æèèéí àí èí ì äüí àí è äñóóäèä òòñàð ççáíyñ àèü ýðò àí èí äñðóóèäí òyðyæççèæ áóé áçñ-èèñyí ò°æèèéí ççyè äàðèì òèàè, òíàðáðòí é ò°æèèéí àí èí ì äüä òèíy÷yð yàääè ì °í. ×óðàì òçç ì àè æ æ äóóéí ò°æèèéí àí èí ì, ñððàðàèèèä øéíy äáóóèä òyèáyðyýð òyðyæççyý, yèáí äóyà çí äyñí èé ò°æèèéí òóèäóóð àí èí ì õí é òyèäóóèäí òí èáí ò òàèàð òàððèèääòàé áçð àðää òyí æyýä äàð ìü òð, çañäèéí ççðyä äàèò, ñòí é.

5. Ì àè æ æ äóóéí àñóóäèèäðè òð, çañäèéí ççðàèéä °ðð°ö áçðyí òçyýí äààð, ýñäyè òàì òðàí òyðyæççyýy äyèðäyáñyí, ÷ääàðèä áçðäççèñyí, yíy ÷óòèè àðää òyí æyýí ä çí äyñí èé ýðò àøèä, ýàèéí çañäè-í èèäì èéí äyâøèèéí ò°è° ìðíèòí ò òçñyè ýðì yèçyèðyè äàèò íü Ì Í Á, òóàèéí òyâøèè, ççñäyè ñàíà÷èäüí áçyá, áóñää yòäyáççèéí òóäüä íyí ÷òàè ñí.

6. Ì àè æ æ äóóéí ò°æèèéí ÷èèyèyýð °ðèéí ççðäyý øèèæççyý, òóààèèòàð çàì äàð ò°àè°ðèèèä ñàððóóèèää àí ðàèòí é äyí æyýä ççççyý, íyí yèáí äóyà ò°æèèéí íí÷õí é àí èí ì, òàèðààì æ ÷èèyèyýð òàí äàðäà øèèääyðyý ççðyáðyèäyý ç°ä óðàì ñàðèàð ìü òð, çañäèéí òóäüä çàèèèçé òyðyæççyý íyáýí “ççðyá” íü ì °í.

Ýöyñò íü òyèyöyä, ì àè æ æ äóóéä ýð÷èì æççyý äñóóäèè ýàèéí çañäèéí àí èí ì í èèäì èéí ò°æèèéí àí èí ì äüí òóäüä ç°ä òóàèèäð äàèò òóè ýð÷èì æççyýèèèä äääèèäóóèäí áóñää íèíí äñóóäèèä òàä òóòàèä íü çîòèñí é øèèääyðyý àí èí ì æ yì ààð íðøéí äàèò àí èí ì.

Òàèàððàè

Ì ííãîë öëñûí ýàèéí çàñàèéí òóèãóóð ñàèáàðûí íýã áíèíò ì àè àæ ðóóéí ñàèáàðûí ò°ãæèèã ýð÷èì æççëýí ò°ãæççëýò, òààøèä òíãòáíðæóóèàðûí òóèã ò°ð, çàñãããñ ãçéöýòãýò ççðýã, òàðèèóòáí òýðýãæççëýò çèè àæèèèããããí ù òàèààð áíæíãûí ñóãàèèããã ãáóóèàð áçò òàèûí áíèíì æ íèãíñí Í ííãîëûí Í ýýèðýé Òíðóì, ñóãàèèããã ù àæèûã ò°è°æ°ð°ñ ýòëýí òàèèáí àè÷èæ äóóñããð, ñàíàè ãñóóèãã, íýýèðýé öýýèöççëýã çíðèíí áàèãóóèàðãã áíæíãûí áà ñóãàèðóóí ù çíãñýí ãñóóèèããð çíýðýé ç°æ°èã°ò °ã÷, áàèíãã òóñàèæ äýì æñýí Í Í Ò-èéí ò°ð°èá°ðèéí àæèèòáí Á.Ì °íòñ ìè, ç°æ°ò Äãàèã Äàéãð, Äáíèãè Ì èèèãð, ðããàèòíð Ñ.Ì äòçç íàðò ãçí òàèàððèèã èèýððèèèæ áàéíà. Ýíýòçç ñóãàèèããã ìðíí íóðããð ãáóóèèãã òóñèèèèãã çççèñýí àèíãã, ñòì äûí Çããã áàðãûí òàí ãûí áàçãð, òíèáíããíò áàèãóóèèèããóóã, ìýðãýæèèòí ççã, ì àè÷èè, ì àè÷èè ãçèãççãýã òàèàððàè äýãøççëýðèèã òóèèèã òçñí ý.